

Laabaau jiiida iyi Matie í kə

*Dimii nyaanzei Jesu Kirisi ña
(Cə Luku 3:23-28)*

¹ Dimii nyaanzei Jesu Kirisi ña wee. Jesu Kirisii í je təkui Davidi, nə Davidi mə wa je təkui Aburahamu.

² Aburahamui í bí Izaaki, Izaaki məi í bí Zakəbu. Zakəbu məi í bí Zuda do igbãe do ifəe ña. ³ Zuda do Tamaa aboe aña məi à bí Faresi do Zara. Faresi mə í bí Esiromu. Esiromu mə í bí Aramu. ⁴ Aramu mə í bí Aminadabu. Aminadabu mə í bí Nasō. Nasō mə í bí Salamə. ⁵ Salamə do Rahabu aboei à bí Boazi. Boazi mə do Rutu aboei à bí Obedi. Obedi mə í bí Izai. ⁶ Izai mə í bí Davidi iyi í na í je ilaaluu.

Davidiu mə í bí Salomə. Iyei Saloməui í je aboi Urii iyi Davidi í sou. ⁷ Salomə mə í bí Roboamu. Roboamu mə í bí Abia. Abia mə í bí Azafu. ⁸ Azafu mə í bí Zozafati. Zozafati mə í bí Zoramu. Zoramu mə í bí Oziasi. ⁹ Oziasi mə í bí Zoatamu. Zoatamu mə í bí Akazi. Akazi mə í bí Ezekia. ¹⁰ Ezekia mə í bí Manasee. Manasee mə í bí Amə. Amə mə í bí Zoziasi. ¹¹ Zoziasi mə í bí Zekonia do ifəe ña si waati iyi ilaalui Babiləni, ilu nlau, í je inei Izireli ña igū í nəd ña si iləe.

¹² Si anyii iyi à nəd ña ikpa Babiləni ñoi Zekonia í bí Salateli, nə Salateli mə í bí Zorobabeli. ¹³ Nə Zorobabeli mə í bí Abiudu. Abiudu mə í bí Eliakimu. Eliakimu mə í bí Azə. ¹⁴ Azə mə í bí Sadəku. Sadəku mə í bí Akimu. Akimu mə í bí Eliudu. ¹⁵ Eliudu mə í bí Eleazaa. Eleazaa mə í bí Matani. Matani mə í bí Zakəbu. ¹⁶ Nə Zakəbu mə í

bí Zozefu məkəi Maari, nɔ Maari mɔi í je iyeyi Jesu iyí à ya kpe Kirisi.

¹⁷ Bɛɛbei si dimi nɔɔu hai waatii Aburhamu wa hee ku naa si waatii Davidi, tɔku ikā ikā maatɛi í wɛɛ. Hai bi Davidi má ku naa si waati iyí à bɔ̀d ɔa Babilɔni tɔku ikā ikā maatɛi í wɛɛ. Si anyie, hai waati iyí à bɔ̀d ɔa Babilɔniu ku naa si waati iyí à bí Jesu iyí à ya kpe Kirisi tɔku ikā ikā maatɛi í wɛɛ má.

Kubí Jesu Kirisi
(Cɔ Luku 2:1-7)

¹⁸ Yaase bei à bíd Jesu Kirisi wee. Hai waati iyí Maari í wɛɛ mudɛi à mua Zozefu. Amma hee a maa tɔtɔ sɛɛ Maari í nɛ así do gbugbái Hundei Ilaaɔ.

¹⁹ Zozefu məkəu wee inɛ dee deei. Kù bi nɔu ku dasi Maari anyɔ si bantuma. Na ɔoi í ce í dasi idɔ nɔu ku kɔsiɛ si asii. ²⁰ Si bei wa lasabu bɛɛbe ɔoi amalekai Aɔ Lafɛɛ í naa í sɔɔ si ala í ni, Zozefu, awɔ tɔkui Davidi ilaaluu, maà ce nɔoi i so Maari, mudɛɛ iyí à muɛu. Dasie kpasɛ. Así iyí í neu be, do gbugbái Hundei Ilaaɔi. ²¹ Á bí ama inɛməkɔ nɔ i sɔɔ Jesu. Nɔu á faaba inɛɛ ɔa hai si dulum du ɔa.

²² Mii ɔau ihɛ fei í cei ku ba ide iyí Aɔ Lafɛɛ í tako í sɔ walii Ezai ku sisia inɛ ɔau ku kɔ, ²³ iyí í ni, Mudɛɛ ɔɔ iyí kù mà məkɔ á na ku nɛ así.

Á bí ama inɛməkɔ,

Nɔ a kpoo Emanueli.

Yaasei iriui í je Ilaaɔ í wɛɛ do awa.

²⁴ Iyi Zozefu í jì ɔoi í ce bei amalekau í sɔɔ, í dasi Maari kpasɛɛ. ²⁵ Amma aɔaɔ a kù tɔtɔ sɛɛ hee í koo í bíd ama inɛməkɔɛ. Nɔ Zozefu í sɔɔ Jesu.

2

Woo mà ña à naa Jesu ku cò hai nunui daako

¹ À bí Jesui Betelehemu si ilei Zudee si waatii amanlu Herodu. Si anyii kubíe woo mà yaasei andaiya gò ña à naa Zeruzalemu hai nunui daako, ² nò à bee à ni, iwoi ilaalui Zuifu ña iyi à bí nseiu í wa. Hai nunui daakòì à yε andaiyaε í fita, ñòì à naa ku tɔɔε.

³ Iyi amanlu Herodu í gbò ideu, ñòì inɔε í fɔ, bεεβε mɔì inei Zeruzalemu ñau fei inɔ ñña í fɔ. ⁴ Njòì í tɔtɔ inε ngboi woo weei Ilaaɔ ña do woo kò inε ña si wooda ña fei nò í bee ña tengi bii à ni aa bí Inε iyi Ilaaɔ í cicau. ⁵ Njòì à jεaa à ni, Betelehemui si ilei Zudee domi bεεbei walii Miseen í tako í kɔɔ wo, ⁶ í ni, Ilaaɔ í ni, Inε inei Betelehemu ña, si ilei Zudee, Ntɔ ntɔ, ilu ññε kù kere si ilu ñlai Zudee ña fei, Si na iyi í jò hai si ilu ññei ilaaluu á fita Inε iyi á gbã inei Izireli, inem ña.

⁷ Njòì Herodu í jò à kpe woo mà ñau do asii, í bee ña si waati iyi andaiyau í fita dee dee. Nò à sɔɔ. ⁸ Iyi í gbò bεεβε nò í sɔ ña í ni a bɔ Betelehemu a koo a bee yaasei amau wa sãa sãa. Bii à yɔɔ nò a nyi wa a naa a sɔ ññu ku ba ññu mɔ ññu koo gulea.

⁹ Iyi à gbò ideu à tã, ñòì à dasi kpãa. Nò andaiya iyi à tako à yε hai nunui daakòu í nyi í cua ñña má hee tengi bii amau í wa, í bei í leekí lele bε cau. ¹⁰ Iyi à yε andaiyau í leekí bεεβε, ñòì idò ñña í dɔ hee í caa. ¹¹ Nò à lɔ ile bε ñòì à yε amau do Maari iyee. Nò à gule à tɔɔε. Nò à fũ bɔgòì amani ñña à nya wura à muaa, do tulare iyi à ya jo do ikpo ku dɔ inunu iyi à ya kpe miru.

¹² Si anyie Ilaaã í sã ña si ala í ni a maà nyi bi amanlu Herodu má. Nɔ à too kpãa mmu à neò ilei ide ña.

Zozefu ña à sa à ne ilei Ezibiti

¹³ Iyi woo mà ñau à to anyi à ne, nɔ amalekai Aã Lafëe í naa bi Zozefu si ala í ni, dede i so amau do iyee í sa i neò ña ilei Ezibiti, domi Herodu á de amau ku kpa. I koo i buba be titã hee ajɔ iyi an na n ni i nyi wa má ña.

¹⁴ Na ñai í jò Zozefu í dede idũ í so amau do iyee í neò ña Ezibiti. ¹⁵ Bei à buba hee Herodu í koo í ku. Iyi be í cei ku ba ide iyi Aã Lafëe í sã waliie ku sisia ine ñau ku kɔ, si bei í ni, hai Ezibitii ñ kpe amam wa.

À kpa ama keeke ña

¹⁶ Ñai amanlu Herodu í ye iyi woo mà andaiya ñau à lele ññui, ñai idɔe í kɔ jiida jiida. Ñai í ce dooi waati iyi woo mà ñau à ye andaiyau í fita, ñai í jò à koo à kpa ama inemɔkɔ kpɔtɔɔ ña hee ku koo si do amai adã minji ña fei si ilui Betelehemu do ilekoe ña fei. ¹⁷ Beɛbei ide iyi walii Zeremi í fɔu í ce. Í ni,

¹⁸ À gbɔ anu ku dɔ si ilui Rama.

À gbɔ ine ña à kpata,

À waa cã buubuu.

Asee, Raselii wa kpata na irii amaɛ ña.

Nɔ à bɔ ku lelee,

Amma í kɔ ku gbɔ kulɛɛu

Si na iyi í jò amaɛ ña a kù weɛ má.

Zozefu ña à baa hai ilei Ezibiti

¹⁹ Si anyie Herodu í naa í ku, ñai amalekai Aã Lafëe í naa bi Zozefu si ala ilei Ezibiti be, ²⁰ í ni, dede i so

amau do iyee i nyiò ña ilei Izireli. Ine ña iyi à waa de amau ku kpa à ku.

²¹ Nò Zoze fu í dede í so amau do iyee à nyi ilei Izireli má. ²² Amma í gbò iyi Aakelausii í je bommai baæ Herodu si ilei Zudee, ñai wa ce njoí ku bò ku buba bæ. Nò Ilaađ í sã si ala má í ni ku bò ilei Galilee. Ñai í tekí í bò Galilee si bei Ilaađ í sã. ²³ Nò í koo í buba Nazareti. Bæbei ideí walii ñau í kã, si bei à ni aa kpoo inei Nazareti.

3

Waazoi Zãa woo dasi inyi

(Cò Maaku 1:1-8; Luku 3:1-18; Zãa 1:19-28)

¹ Waati bæbei, Zãa woo dasi inyi í naa wa ce waazo si ghabuai Zudee. ² Í ni, i kpaasi idò ñe ña domi waati í maai iyi Ilaađ á na ku je bommae. ³ Idei Zãaui walii Ezai í fò wo, si waati iyi í ni, À gbò imui ine gò wa dõ anu si ghabua wa ni, I teese kpãai Lafëe ku te ña.

⁴ Zãa wa dasi iboi ntoi kpookpo, nò wa ði santikii bata. Ketengbo do nyikãí sakoi í je ijee. ⁵ Nò ine ña à naa bi tee hai Zeruzalemu do hai ilei Zudee fei do hai ilu ña iyi à wa cingaai idoi Zuudëeu fei. ⁶ À ce tuubai dulum du ña nò à jò Zãa í dasi ña inyi si idoi Zuudëeu.

⁷ Farisi do Sadusi ña mò à waa naa bi tee aña nkpo nkpo ku ba ku dasi ña inyi. Iyi Zãa í ye ña ñai í sã ña í ni, inje ine buu ña bei njo wukuku, yooi í sã ñe í ni i saa idòkãí Ilaađ iyi í maai wa. ⁸ Na ñu, i ce kookoosu jiida i nyisiò iyi ì kpaasi idò ña. ⁹ I maà tamaa mà aa ba faaba ña si na iyi í jò ì ya maa ni ì je tókui Aburhamu ña. An sã ñe, Ilaađ á yòkò ku so

kuta ηau ihē ku ce ηa təkui Aburhamu ηa. ¹⁰ Wee dagba wa kāsi tā mām a daò icui j̄i. Na n̄ηu, j̄i iyi kù waa so iso jiida fei aa daa a dasi ina. ¹¹ Amu inyii n̄ wa n dasi ηε ku ba ku je seɛdai idɔ ku kpaasi n̄ηε, amma inε gɔ́ á na ku naa si anyim. Í rem do gbugbã ntɔ ntɔ, n kù to baa n̄ bɔ baataε. N̄ηui á da n̄ηε si Hundei Ilaaɔ do ina. ¹² Wa mu mii ku fε bileeε si awɔ, nɔ ku kpã bileeε bii à kpokpoε, nɔ ku ko yɔyɔu ku dasi aka, sakou mɔ ku dasi ina iyi ci ya ku.

Inyi ku dasii Jesu

(Cɔ Maaku 1:9-11; Luku 3:21-22)

¹³ Waati beεbe Jesu í naa hai ilei Galilee nɔ́ í bɔ idoi Zuudēε ku ba Zãa ku dasiε inyi. ¹⁴ Iyi í to wa í ni Zãa ku dasi n̄ηu inyi, ηɔi Zãa wa bi ku kɔ, í ni, awɔi ì ne kpãa i dasim inyi, nɔ beirei í ce ì waa naa bi tom. ¹⁵ N̄ɔi Jesu í jεaa í ni, jɔ́ ku ce beεbe titã, domi beεbei à ne ka ce ka ceò mii iyi Ilaaɔ́ í bi fei. Nɔ́ Zãa í je. ¹⁶ Iyi í dasi Jesu inyi í tã, be gbakã Jesu í fita wa hai si inɔ́ inyi. N̄ɔi lelei Aɔ́ í c̄i nɔ́ Zãa í ye Hundei Ilaaɔ́ wa de siε wa bei ankasiidi. ¹⁷ Nɔ́ à gbɔ ide ku fɔ́ gɔ́ wa hai lele í ni, inε ihēi í je Amam. N̄ buu jiida jiida, siεi inɔ́ didɔm fei í ya wa.

4

Seetam í leε Jesu

(Cɔ Maaku 1:12-13; Luku 4:1-13)

¹ Si anyii n̄ηu, ηɔi Hundei Ilaaɔ́ í bɔò Jesu si gbabua ku ba Seetam ku leεε. ² N̄ɔi Jesu í ce anu ku d̄i dasã ciiji do idũ ciiji, si anyiε nɔ́ ari wa kpa. ³ N̄ɔi Seetam woo leεu, í naa siε í ni, bii awɔu Amai Ilaaɔ́i do ntɔ, jɔ́ kuta ηau ihē a kpɔò p̄ε. ⁴ N̄ɔi Jesu í

jeaa í ni, kukɔi idei Ilaaɔ́ í ni, amanɛ ci ya wɛɛ na ije
nɲu akã, amma á maa wɛɛi na ide iyi Ilaaɔ́ wa fɔ fei.

⁵ Nɔ Seetam í bɔ̀ɔɛ Zeruzalemu, ilu kumáú, nɔ́ í
gũ̀ɔɛ hee si antai ile lelei kpasɛ́i Ilaaɔ́u. ⁶ Nɔ́i í ni má,
bii awɔu Amai Ilaaɔ́i, fo i dingaa ile, domi kukɔi idei
Ilaaɔ́ í ni,

Ilaaɔ́ á na amalekaɛ ɲa wooda na iriɛ a maa degbee,
Nɔ́ a maa muɛ si awɔ
Ku ba i maà ti i koosɛ si kuta.

⁷ Nɔ́ Jesu í jeaa í ni, amma kukɔi idei Ilaaɔ́ í ni má,
maà ti i sii Aɔ́ Lafɛ́ɛɛ.

⁸ Si anyii nɲu, Seetam í bɔ̀ɔɛ Jesu hee antai iri kuta
nla gɔ́ má nɔ́ í nyisiɛ bommai andunya fei do amboe
nɲa. ⁹ Nɔ́ í ni, bii ì gule ì tɔ̀m, mii ɲau ihɛ fei an
muɛɛ.

¹⁰ Nɔ́ Jesu í jeaa í ni, sekɛɛ bɛ Seetam. Kukɔi idei
Ilaaɔ́ í ni, Aɔ́ Lafɛ́ɛɛi aa tɔ̀ɔ, nɔ́ i wɛɛ na irii nɲu akã.

¹¹ Nɔ́i Seetam í bei í sekɛɛ hai bi tɛɛ, nɔ́ amaleka ɲa
à naa à sobiɛ.

Jesu í sinti icɛɛ Galilee

(Cɔ́ Maaku 1:14-15; Luku 4:14-15)

¹² Nɔ́i Jesu í gbɔ̀ à ni à mu Zãa à dasiɛ piisɔ̀ɔ. Nɔ́
í sinda í nyi ilei Galilee. ¹³ Amma iyi í tɔ́ Nazareti,
kù buba bɛ, Kapɛranumui í koo í buba, ilu iyi í wa
kɔ̀kɔ̀i tenku iyi à ya kpe Galilee, si ilei Zabulɔ̀ɔ do
Nɛfitali. ¹⁴ Iyi bɛ í cei ku ba ide iyi walii Ezai í tako í
fɔu ku kɔ́ waati iyi í ni,

¹⁵ Inei Zabulɔ̀ɔ do inei Nɛfitali ɲa,
Aɲa iyi à wa kɔ̀kɔ̀i kpãa iyi wa bɔ́ Tenku,
Aɲa iyi à wa ikpa icei idoi Zuudɛ́ɛu,
Aɲa iyi à wa ilei Galilee bii dimi mmu ɲa à wa,

¹⁶ Aɲa iyi à wa si ilu kuku wo,
Aɲai à yɛ inya kumá nla nla.

Aṅa iyi à wa si ile bii iku do ilu kuku í wa,
Aṅai inya kumá í naa si.

¹⁷ Hai waati beɛbei Jesu í sinti ku waaɔo, í ni, i kpaasi idɔ nɛ si na iyi í jò waati í maai wa iyi Ilaaɔ á jɛ bommaɛ.

*Jesu í kpe sɔkɔ mɛɛ gɔ ɲa
(Cɔ Maaku 1:16-20; Luku 5:1-11)*

¹⁸ Ajɔ ɲɲu gɔ Jesu wa nɛ si itli tenku iyi à ya kpe Galilee, ɲɔi í yɛ sɔkɔ minji gɔ ɲa, Simɔɔ iyi à ya kpe Piɛɛ do ifɔɛ Anderee, à waa le taaɔ si inɔ tenkuu.
¹⁹ Nɔ í sɔ ɲa í ni, i toom wa ɲa, nɔ an ce ɲɛ woo dɛdɛ inɛ ɲa iyi aa jɛ ti Ilaaɔ. ²⁰ Bɛ gbakã à jò taaɔ ɲɲa ɲa à tooɛ.

²¹ Iyi í to waju nɔ í yɛ inɛ minji gɔ ɲa má, Zaaki do Zãa ifɔɛ, amai Zebedee ɲa. Inɛ ɲau à wa si akɔi inyi gɔ do baa ɲɲa, à waa teese taaɔ ɲɲa ɲa. Nɔ Jesu í kpe ɲa. ²² Bɛ gbakã aṅa mɔ à jò akɔu do baa ɲɲa à waa tooɛ.

²³ Nɔ Jesu í dabii si ilei Galilee fei wa kɔ inɛ ɲa si cio ile bii Zuifu ɲa à ya ce kutɔtɔɔ ɲɲa ɲa, wa sisi ɲɲa laabaau jiida si bei Ilaaɔ wa ce sɔlu ku na ku jɛ bommaɛ, nɔ í jò inɛ ɲa à waa ba iri si bɔɔ dimi ikã ikã ɲɲa ɲa fei. ²⁴ Nɔ baauɛ í fangaa bii fei si ilei Siri fei, hee inɛ ɲa à wasi ku naaɔ bɔɔ ɲɲa ɲa wa bi tɛɛ. Inɛ ɲa iyi à nɛ dimii bɔɔ ikã ikã fei do inɛ ɲa iyi à nɛ wahalai ara kuro nkpɔ do inɛ ɲa iyi inɛi inɔkɔ ɲa à mu, do inɛ ɲa iyi à waa ce bɔɔi cukuuna do wɛɛɛɛ ɲa, à naaɔ aṅa fei wa bi tɛɛ, nɔ í jò aṅa fei à ba iri.
²⁵ Nɔ zamaa nkpɔ gɔ í too fitiɛ wa hai ilei Galilee do hai ilui Zeruzalɛmu do ilei Zudee hee do icei idoi Zuudɛɛu bii Ilu Mɛɛwa ɲau à wa fei.

5

*Ino didō ntō ntō
(Cō Luku 6:20-23)*

¹ Iyi Jesu í yε zamaau ηοi í koo í gū iri kuta gō í buba. Nō mōcεe ηa à naa à tōtōe sie. ² Nō í lōsi cio ku kō ηa si.

Si cioeu í ni,

³ Ilu inō didō ηai ine ηa iyi à waa tōe Ilaaō do ara kukaye,

Domi aηai à je inei bommai Ilaaō ηa.

⁴ Ilu inō didō ηai ine ηa iyi à waa kpata,
Domi Ilaaōi á tū idō nηa.

⁵ Ilu inō didō ηai ine ηa iyi daa nηa í dō,
Domi aηai aa ne ilēu fei.

⁶ Ilu inō didō ηai ine ηa iyi à waa gbō ari do agbei mii iyi Ilaaō wa bee,

Domi Ilaaō á jō a yo.

⁷ Ilu inō didō ηai ine ηa iyi à ya ne araarei ine ηa,
Domi Ilaaō mō á ne araare nηa.

⁸ Ilu inō didō ηai ine ηa iyi idō nηa í má,
Domi aa ye Ilaaō.

⁹ Ilu inō didō ηai ine ηa iyi à waa ce icēi laakai ku sū,
Domi Ilaaō á kpe ηa amaε ηa.

¹⁰ Ilu inō didō ηai ine ηa iyi à kpā ηa iju si na iyi í jō à waa ce mii iyi Ilaaō í bee ηa,

Domi aηai à je inei bommai Ilaaō ηa.

¹¹ Iηe ilu inō didō ηai, bii à waa bu ηe nō à waa kpā ηe iju nō à waa má ηe laalō baa yooma fei na irim.

¹² I jō i nyaanyi i wεεò inō didō nla nla ηa si na iyi í jō riba iyi à jile nηe leleaō í la. Ntō ntō bεεbei à kpā walii ηa iyi à cua nηe ηau mō iju.

Məndai imu do ti inya kumá
(Cə Maaku 9:50; Luku 14:34-35)

¹³ Nəi Jesu í sɔ́ ɲa má í ni, ɲɛi ì jɛ imu si ɲɔi ɲɛi andunya ɲa. Bii didɔi imu í ku, mii aa dasi ku jò ku dɔ́ má. Í gbe de a nikãɛ, nɔ ɲɛ ɲa a tɛɛɛɛ.

¹⁴ Nɔ ɲɛi ì jɛ inya kumá andunya. Ilu iyi à ma si iri kuta kaa manji. ¹⁵ A ci ya má fitila a biie do caka. Amma à ya kɔaɛi tengi bii á má inya, ɲɛi kpasɛ fei ku yɛ̀ò ilu. ¹⁶ Bɛɛbɛ mɔi i jò inya kumá ɲɛ ku má si wajui ɲɛ ɲa ku ba a yɛ kookoosu jiida ɲɛ ɲa nɔ irii Ilaaɔ Baa ɲɛ iyi í wa lele ku nɛ amboe.

Idei wooda

¹⁷ Jesu í ni má, i maà tamaa bei ò naa woodai Moizi do cioi walii ɲau ku kpai. Aawo, ò naa ku kɔ̀ɔi. ¹⁸ Ntɔ ntɔ, hee lele do ilɛ koo tã̀ò, baa wasalii wooda keeke akã kaa gaizia, í gbe fei ndɛɛ ku kɔ̀i. ¹⁹ Na ɲɲu, ɲɛ iyi í kua wooda, baa bii í jɛ icu akã keeke gɔi, nɔ í sɔ́ ɲɛ gɔ ɲa mɔ́ í ni a ce bɛɛbɛ, aa kpe lafɛɛ ɲɛ iyi í kere í re si bommai Ilaaɔ. Amma ɲɛ iyi wa jirimae nɔ wa kɔ ɲɛ gɔ ɲa mɔ́ si, aa kpe lafɛɛ ɲɛ nla si bommai Ilaaɔ. ²⁰ N̄ wa n sɔ́ ɲɛi, i kaa jɛ ɲɛi bommai Ilaaɔ ɲa bii kù jɛ ì ce mii iyi Ilaaɔ í bee ɲɛ ɲa í re woo kɔ ɲɛ ɲa si wooda ɲa do Farisi ɲau.

Idei idɔ̀kɔ̀

²¹ Jesu í sɔ́ ɲa má í ni, ì gbɔ ɲa iyi Moizi í sɔ́ bala ɲɛ ɲa í ni, i maà kpa ɲɛ, nɔ ɲɛ iyi í kpa ɲɛ fei aa bɔ̀ðɛ si wajui woo kiiti ɲa a nyisiɛ bɔ̀nɛ. ²² Amma amu, an sɔ́ ɲɛ, ɲɛ iyi wa ce idɔ̀kɔ̀ do kpaasiɛ aa bɔ̀ðɛ si wajui woo kiiti ɲa a kpãa iju, nɔ ɲɛ iyi wa cɔ kpaasiɛ nfe aa kiitiɛ si wajui ɲɛ ngbo ɲau, ɲɛ mɔ́ iyi wa cɔ kpaasiɛ nnyɛi á lɔ́ si ina iyi ci ya kuu. ²³ Na ɲɲu, bii ì naaò amuai Ilaaɔ wa bí kuwee nɔ bei ì ye gigi iyi kpaasiɛ

gɔ wa mu taaleɛ, ²⁴ jɔ amuaɛu bi kuweeu be titã, i koo i teese ideu gbakã, awɔ do kpaasie. Si anyie, i bei i nyi wa i cea Ilaaã amuaɛ.

²⁵ Bii í je inɛ gɔ wa bɔðɛ ile kiiti na ideɪ gbese gɔ, ce kookaai hai kpãa awɔ do lafẽɛ i gbɔsi nje ku ba ku maà dasie awɔi woo kiiti. Bii kù je beɛbe, woo kiitiu á dasie si awɔi zandaamu, nɔ zandaamu mɔ ku dasie ile piisɔɔ. ²⁶ Ntɔ ntɔ ñ wa n sɛɛi, bii à dasie piisɔɔ, bii i kù sã gbeseu fei i kaa fita. Nkãma kaa gaizia si.

Ideɪ sakara

²⁷ Jesu í ni má, ì gbɔ ña iyi Moizi í ni, i maà ce sakara. ²⁸ Amma amu, an sɔ ñɛ, awɔ inɛmɔkɔ iyi í cɔ inaabo hee binɛɛ í dede, ì ce sakara mbe tã si idɔɛ. ²⁹ Na ñɲu, bii iju njeɛi wa dasie dulum, nyaa i nyɔɔ ku jiiɛ. Á tiaɛ i nyɔ ikɔ akãi arae gɔ do iyi aa sɔsi arae fei si ina iyi ci ya ku. ³⁰ Bii í je awɔ njeɛi wa dasie dulum, buu i nyɔɔ ku jiiɛ. Á tiaɛ i nyɔ ikɔ akãi arae gɔ do iyi aa sɔsi arae fei si ina iyi ci ya ku.

Ideɪ abo ku kɔsi

(Cɔ Matie 19:9; Maaku 10:11-12; Luku 16:18)

³¹ Nɔ Jesu í sɔ ña má í ni, Moizi í ni, inɛ iyi wa kɔsi aboɛ á náa tiai nje kukɔsii. ³² Amma amu, ñ wa n sɔ ñɛ, inɛ iyi í kɔsi aboɛ nɔ kù je na sakara, mɔkɔu í dasie sakarai. Nɔ mɔkɔ mɔ iyi í so abo iyi à kɔsiu, í ce sakarai.

I maà ya gbasi do ngɔgɔ

³³ Jesu í sɔ ña má í ni, ì nɔ ì gbɔ iyi Moizi í sɔ bala ñɲɛ ñau í ni, ide iyi ì gbasi si wajui Aɔ Lafẽɛ ì ni aa ce, jɔ i coo. ³⁴ Amma amu, ñ wa n sɔ ñɛi, i maà ya ce kugbasi ña pai. I maà ya gbasi do lele ña domi batai bommai Ilaaã. ³⁵ Nɔ i maà ya gbasi do ile ña, domi

bi ku lesi isεei. Nɔ i maà ya gbasi do Zeruzalemu ηa domi ilui Ilaaã amanlu nlaui. ³⁶ Nɔ i maà ya gbasi do iri nηe ηa si na iyi í jò i kaa yɔkɔ i fūuta baa ntoi iri akã nηe hee ma je í jò ku dū ηa. ³⁷ I jò ide ku fɔ nηe ku je ntɔ. Bii ì ni ooi ku je oo do ntɔ, bii aawo mɔi, ku je aawo. Iyi aa lesi antae bebei fei ηa, hai bi Seetam ine laalɔi wa naa.

Idei laalɔ ku sã
(Cɔ Luku 6:29-30)

³⁸ Jesu í sã ηa má í ni, ì gbɔ ηa iyi Moizi í fɔ wo í ni, ine iyi í nya ijuu ine gɔ, aa nya ti nηu mɔ. Ine mɔ iyi í ce inyii ine gɔ, aa ce ti nηu mɔi. ³⁹ Amma amu, ñ wa n sɔ ηei, i maà ya sãa ine laalɔ iyi í ce nηe. Bii ine í sambalae si nje, toa cangau má. ⁴⁰ Bii ine gɔ í bɔðe kiiti ku ba ku gba danzigie, naa kumbooe mɔ má. ⁴¹ Bii ine gɔ í tilasie i soa nηu aso i nɛð zakai kilo akã, so i nɛaa ku to kilo minji gbakã. * ⁴² Bii ine gɔ í tɔɔe mii gɔ, muua. Bii ine gɔ í nàa mii gɔ ku kãaye bi tɛe, maà kɔ.

Idei mbεε ηa ku bi
(Cɔ Luku 6:27-28, 32-36)

⁴³ Jesu í ni má, ì gbɔ ηa iyi Moizi í fɔ wo í ni, bi kpaasie, nɔ i cé mbεεε. ⁴⁴ Amma amu, ñ wa n sɔ ηei, i ya bi mbεε nηe ηa, nɔ i ya cea ine ηa iyi à waa kpã ηe iju kutɔɔ ηa. ⁴⁵ Bii ì waa ce beεbe ηa ì waa nyisi ine ηa iyi ì je amai Ilaaã Baa nηe iyi í wa lelei, domi Ilaaã í jò inunue wa má inya si ine jiida do si ine laalɔ ηa. Nɔ í jò ijí wa rɔa ine ηa iyi à waa ce idɔɔbie hee do bi ine ηa iyi a kù waa coo fei. ⁴⁶ Bii ine ηa iyi à bi

* **5:41** Bii ine gɔ í tilasie i soa nηu aso Waati beεbe, inei Romu ηai à waa je ine ngboi ileu. Nɔ akawe nηa ηa do sooge nηa ηa à ne kpãa a tilasiò ine gɔ ku so nηa aso.

ηε αηα ακαί ιηε μσ ì bi ηα, to, riba yoomai aa ba ηα. Baa woo gba fiayi lempoo ηα μσ à ya ce dimie. ⁴⁷ Bii kpaasi ηηε ηα αηα ακαί ì ya ce fɔɔ ηα, to, ιηε μσ yooi ì tia ηα. Baa hai dasi Ilaaɔ naane ηα μσ à ya ce beεbe. ⁴⁸ Na ηηu, i jɔ̄ jjiida ηηε ku kɔ̄ bei ti Ilaaɔ Baa ηηε iyi í wa lele í kɔ̄.

6

Idei amua ku cea ilu are ηα

¹ Jesu í fɔ̄ má í ni, bii ì waa ce mii iyi Ilaaɔ í jilε ηηε, i ya ce laakai ηα i maà coo si bantuma. Bii ì waa coo si bantuma ku ba ine ηα a yɔɔ, i kaa ba riba kãma hai bi Baa ηηε iyi í wa lele.

² Na ηηu, bii ì waa mua ilu are ηα ngɔɔ ηα, i maà ti i cã keεεde bei ilu muafiti ηα à ya ce. À ya ce amua ηηα ηai si ile bii à ya ce kutɔtɔ ηα do si kpãa ηα ku ba ine ηα a saabu ηα. Ntɔ ntɔ, ine ηηu ηα à ba riba ηηα fei tã. ³ Amma ιηε, waati iyi ì waa mua ilu are ηα ngɔɔ ηα, i maà jɔ̄ aɔwɔ canga ηηε ku mà mii iyi aɔwɔ njeu wa ce, ⁴ ku ba amua iyi ì waa ce ηα i coo si afei ιηε minji. Nɔ̄ Ilaaɔ Baa ηηε iyi wa ye mii fei á sã ηηε ribae.

Idei kutɔ̄ (Cɔ̄ Luku 11:2-4)

⁵ Jesu í ni, bii ì waa ce kutɔ̄ ηα i maà ya ce bei ilu muafiti ηα à ya ce. À ya bi αηα a leekí a ce kutɔ̄ ile bii à ya ce kutɔtɔ ηα do bi tafa ηα ku ba ine fei ku ye ηα. Ntɔ ntɔ, ine ηηu ηα à ba riba ηηα fei tã. ⁶ Amma ιηε, bii ì waa ce kutɔ̄ ηα, i lɔ̄ hee ilaawa i cĩmbo ηα, i tɔ̄ Ilaaɔ Baa ηηε be tenɔ̄gi bii ine gɔ̄ kù waa ye ηε, nɔ̄ Baa ηηε iyi wa ye mii iyi wa manji fei á sã ηηε.

⁷ Bii ì waa ce kutɔɔ ɲa i maà ya fɔ ide akã i maa sisi ɲa béi hai mà Ilaaɗ ɲa à ya ce. À waa tamaa na ide nkɔɔ ku fɔi aɲai Ilaaɗ á gbɔ̀ò kutɔɔi aɲa. ⁸ I maà ya jɔ ɲa ɲa, domi hee i maà tɔɔ ɲa, Baa nɲe í mà bukaatai mii iyi ì ne tã ɲa. ⁹ Bei í s̄la i ya ce kutɔɔ ɲa wee.

Ilaaɗ Baa nwa iyi í wa lele,
Jò ine fei ku mà iyi awɔi ì je ine kumá.

¹⁰ Naa je bommae.

Jò ine fei ku ce idɔɔbiɛ si ilɛu ihẽ bei à waa ce lele.

¹¹ Mu nwa ijɛi ajɔ fei nwa.

¹² Kpa idei dulum du wa bei awa mɔ à ya ka kpa idei kurara iyi ine ɲa à ce nwa.

¹³ Maà ti i jò ka dasi kulele,
Amma nya wa hai si awɔi Seetam.

[Domi awɔi ì ne bomma do gbugbã do amboe hee do ajɔ fei. Ami.]

¹⁴ Nɔ́ í nyi í ni má, bii ì ya kpa idei kurara iyi ine ɲa à ce nɲe, Ilaaɗ Baa nɲe mɔ́ á kpa idei kurara nɲe.

¹⁵ Amma bii inɲe mɔ́ i ci ya kpa idei kurara iyi ine ɲa à ce nɲe, Baa nɲe mɔ́ kaa kpa idei kurara nɲe.

Idei anu ku d̄i

¹⁶ Jesu í ni má, bii ì waa ce anu ku d̄i ɲa, i maà ya jò waju nɲe ku nyisi wahala nɲe béi ilu muafiti ɲa à ya ce. À ya kpaasi waju nɲa ku ba ine fei ku yɔ̀o iyi à waa d̄i anu. Ntɔ́ ntɔ́ ò wa n s̄ɔ́ ɲei, ine nɲu ɲa à ba riba nɲa fei tã. ¹⁷ Amma inɲe, bii ì waa d̄i anu, i wɛɛju s̄aa s̄aa ɲa nɔ́ i jɔ̀si waju nɲe ikpo ¹⁸ ku ba ine ɲa a maà mà iyi ì waa d̄i anu ɲa, í gbe Ilaaɗ Baa nɲe iyi í wa bii a kù waa yɔ̀o. Nɔ́ Baa nɲe iyi wa ye mii iyi wa manji fei, á s̄ã nɲe.

Amanii lele ku dɛ
(Cɔ́ Luku 12:33-34)

19 Í sǝ ɲa má í ni, i maà ti i dɛdɛ amani si andunyau ihẽ, bii tútú ɲa aa jǝǝ, do bii á mu atɛ, do bii ile ɲa aa lǝ do gbugbã a koo a ce ileɛ. 20 Amma i dɛdɛ amanii lele bii kaa mu atɛ nǝ tútú ɲa a kaa yǝkǝ a bejɛɛ, nǝ ile ɲa mǝ a kaa yǝkǝ a lǝ a ce ileɛ. 21 Ntǝ ntǝ, í sǝa i dɛdɛ amanii lele ɲa domi bii amanii inɛ í wa, bɛ mǝi laakaɛ í ya wa.

Inya kumáí ara
(Cǝ Luku 11:34-36)

22 Í ni má, ijui í jɛ fitilai ara. Bii ijue wa nɛ baani, araɛ fei ì wa si inya kumáí. 23 Amma bii ijue kù waa nɛ baani, araɛ mǝ fei í wa si ilu kukui. Na nɲu, mii iyi í nɛ ku ceɛ inya kumá, bii ilu kukui í ce, ilu kukuu á la ku caa.

Ilaaǝ ku dasi naanɛ
(Cǝ Luku 16:13; 12:22-31)

24 Jesu í sǝ ɲa má í ni, inɛ gǝ kaa yǝkǝ ku cea lafɛɛ minji icɛ ajǝ. Ntǝ ntǝ, á cé inɛ akã nǝ ku bi inɛ akã, walakǝ á jirima inɛ akã nǝ ku donda inɛ akã. I kaa yǝkǝ i too Ilaaǝ do fia ajǝ ɲa.

25 Na nɲu ñ wa n sǝ ɲɛi, i maà ya maa wewea do mii iyi aa jɛ i maa wɛɛð ɲa, walakǝ do jǝnɛ iyi aa dasi ɲa. Kuwɛɛi amanɛ í re ijɛ, ara mǝ í re jǝnɛ. 26 I cǝ yei ɲa iyi à waa fo lele. A kù waa gbɛ hee a da ngǝgǝ a dasi suu. Do nɲu fei, Baa nɲɛ iyi í wa lele wa wo ɲa. I kù mà ɲa iyi bɛɛɛɛ nɲɛ í re ti yei ɲau bɛ? 27 Yooi si inǝ nɲɛ na kuweweaɛ á yǝkǝ ku kǝsi kusǝi adǝɛ baa keeke.

28 To, na mii í ce ì ya maa wewea do idei jǝnɛ ɲa. I cǝ bei wua ɲa à ya da koko si inǝ sako mɛɛ. A kù waa ce icɛ a ci ya nǝ a wǝ acǝ. 29 Amma ñ wa n sǝ ɲɛ, baa Salomǝo ilaalu nlau, do amboe nla nlaɛ fei kù nɛ jǝnɛ

iyi boodaε í to kokoi j̄i ηau be baa akã. ³⁰ Fɔfɔ í wεei nnyi do kus̄taε amma ala aa dasiε inai. To, bii Ilaađ í mua fɔfɔ ηa iyi aa na a dasi ina booda ku s̄ia beεbe, kaa yɔkɔ ku mu n̄ηε nyau ku re fɔfɔ ηau be de. I kù ye naane n̄ηei kù la? ³¹ Na n̄ηu, i maà ya weewea i ni ηa, mii aa ka jε, mii aa ka mɔ, walakɔ mii aa ka biið ara nwa. ³² Hai mà idei Ilaađ ηai à ya maa kpataa mii ηau be fei, amma Baa n̄ηε iyi í wa lele í mà iyi i nε bukaatai mii ηau be fei ηa. ³³ Na n̄ηu, i hanya titã ηa i ce idɔɔbii Ilaađ do bei aa ce i j̄ð bommaε ku bɔ waju. Iyi í gbe bei fei Ilaađi á k̄ɔɔ n̄ηε si. ³⁴ Ajɔ fei wahalae í ya tooi. Na n̄ηu, i maà kpatað ala ηa, domi ala m̄oi á mà tεε.

7

Idei kiiti

(Cɔ Luku 6:37-38, 41-42)

¹ Jesu wa fɔ má í ni, i maà ya kiiti inε ηa ku ba Ilaađ mɔ ku maà kiiti n̄ηε. ² Ntɔ ntɔ, ñ wa n s̄ɔ ηei, do yaase bei ì ya maa kiiti inε ηa, beεbe m̄oi Ilaađ mɔ á naa ku kiiti n̄ηε. Nɔ si ḡua bii ì wãað inε ηa, si be m̄oi aa wãa inε mɔ. ³ Na mii í ce ì waa ye fɔfɔ keeke iyi í wa si ijui kpaasie nɔ i kù ye j̄i ite iyi í wa si titeε. ⁴ Beirei aa ce i s̄ɔ kpaasie i ni, j̄ð n nyae fɔfɔ si ijuε, awɔ iyi j̄i ite í wa si tεε. ⁵ Awɔ ilu muafitii, j̄ð i tako i nya j̄i ite iyi í wa si ijuε titã ku ba i ye ilu s̄aa s̄aa, i bei i nya fɔfɔ iyi í wa si ijui kpaasie.

⁶ I maà nyɔ lege j̄iida n̄ηε ηa si wajui kuusɔɔ ηa ku ba a maà tεεsεε. Nɔ i maà ti i na aja ηa mii kumá ηa

ku ba a maà na a sinda a ηᵔ ηε* .

Idei kutᵔᵔ

(Cᵔ Luku 11:9-13)

⁷ Jesu í ni má, i ya tᵔᵔ ηα, aa mu ηηε. I ya dεδε ηα, aa ba ηα. I ya cã gambo ηα, aa cí ηηε. ⁸ Ntᵔ ntᵔ, inε iyi í ya tᵔᵔ fei, aa mua. Inε mᵔ iyi wa dεδε fei, á ba. Inε mᵔ iyi wa cã gambo fei, aa cía lafᵔε. ⁹ Yooi í wa si inᵔ ηηε ihᵔ iyi bii amaε í tᵔᵔε pᵔε á so kuta ku naa. ¹⁰ Bεεβε mᵔi inε kãma kù wεε iyi bii amaε í tᵔᵔε cᵔε á so njo ku naa. ¹¹ Debei, bii inε iyi ì ya ce laalᵔ ηα ì mà mii jiida ku na ama ηηε ηα, ì waa tamaa mà Baa ηηε iyi í wa lele kaa yᵔkᵔ ku mua inε ηα iyi à waa tᵔᵔε mii jiida ku re bεεβε ηα?

¹² Na ηηu, mii iyi ì bi inε ηα a ya ce ηηε fei, inε mᵔ i ce ηηα bεεβε ηα, domi iyi bei í je icui idei kukᵔsii walii ηau do ti woodai Moizi.

Andε iyi kù cí

(Cᵔ Luku 13:24)

¹³ Í sᵔ ηα má í ni, koofa nla do kpãa ku cí gᵔ í wεε, do minjisia ku mongolo gᵔ iyi wa bᵔ ala nwa. Í lᵔ do koofa ku mongolou ηα, domi koofa nlau do kpãa ku cíu, bi ikui wa bᵔ, nᵔ inε nkpᵔi wa too do be. ¹⁴ Amma kpãa iyi wa bᵔ bi kuwεε hai tā í mante, andεε kù cí. Nᵔ inε ηα iyi à ye kpãau à waa tooε a kù kpᵔ.

Idei jᵔi do isoε

(Cᵔ Luku 6:43-44)

---

* **7:6** Yaasei ideui í je, kuwεε jiida ηηε iyi ì ne hai bi Ilaaᵔ, i maà ti i fᵔ ideε bi inε ηα iyi à ye bei kuusᵔᵔ ηα iyi a kù bi bεεrei ideu ku mà, ku ba a maà tεεεε. Nᵔ i maà ti i fᵔ ideε bi inε ηα mᵔ iyi à ye bei aja ηα iyi aa naa a sinda a ηᵔ ηε.

¹⁵ Jesu í ni má, i ya ce laakai ña do walii ilu ibo ña. À ya naa bi tu ñei do daa didō bei angudā ña, amma idō ñña í yei bei idōi mbo ña. ¹⁶ Aa yōkō i mà ña ñai si kookoosu ñña ña bei à ya mà j̄ii hai si isoε. A ci ya ka isoi rezēε si agū. Nō a ci ya ka figi si agū fūfū. ¹⁷ J̄ii j̄iida fei iso j̄iidai í ya so, nō j̄ii laalō mō ku so iso laalō. ¹⁸ J̄ii j̄iida kaa yōkō ku so iso laalō, beεbe moi j̄ii laalō kaa yōkō ku so iso j̄iida. ¹⁹ Nō j̄ii iyi kù waa so iso j̄iida fei à ya daai a dasi ina. ²⁰ Si bei à ya mà j̄ii hai si isoε, beεbe moi aa mà walii ilu ibo ña hai si kookoosu ña.

N kù mà ñe ajō kāma
(Cō Luku 13:25-27)

²¹ Jesu í ni má, kù jε ine iyi wa kpem Lafēε Lafēε feii á na ku lō si bommai Ilaaō, bii kù jε ine ña iyi à waa ce idōobii Baam iyi í wa lele. ²² Ajō ññu bε, ine nkpōi á maa ni, Lafēε Lafēε, a kù ce walii do iriε? A kù lele inei inōoko ña do iriε? A kù ce maamaake nkpō do iriε? ²³ Amma an sō ña si wajui ine fei n ni, n kù mà ñe ajō kāma. I sekεε hai bi tom, inε iyi i kù ce idōobim ña.

Idei woo ma ile minji gō ña
(Cō Luku 6:47-48)

²⁴ Jesu í kpa ñña mōnda má í ni, na ññu, ine iyi í gbō ide iyi ñ wa n fōu ihē fei nō wa jirimaε, á yei bei mōkō ilu bisi iyi í ma ileε si kuta. ²⁵ Ij̄i í rō, ido í kō í nikā, nō fufu nla nla í dede si ileu, amma kù cuku, domi si kutai à maa. ²⁶ Amma awo iyi ñ gbō ide iyi ñ wa n fōu ihē fei nō i kù saaluε, aa yei bei mōkō nnyei iyi í koo í ma ileε si sāai ido. ²⁷ Ij̄i í rō, ido í kō í nikā, nō fufu nla nla í dede si ileu, nō í cuku í legε fei.

28 Iyi Jesu í fə bεεβε í tā, ηοι zamaau í biti do si bei wa kə ηa si cio. 29 À bitii si na iyi í jò do yiikoi wa kə ηa si, kù je bei woo kə ine ηa si wooda ηηa ηau.

8

Jesu í jò dinte gə í ba iri

(Cə Maaku 1:40-45; Luku 5:12-16)

1 Jesu í sō ηa ide ηau ihē feii í bei wa kita wa hai si antai kutau. Waati iyi í kita wa ηοι zamaa nla gə wa tooε. 2 Nə dinte gə í naa í sεεbata si wajue í ni, Lafēε, bii ì bi, aa yəkə í jò n ba iri n je ine iyi í má. 3 Nηοi Jesu í yə awəε í luu nə í ni, ñ bi. Ba iri nə i je ine kumá. Be gbakā í ba iri hai si bōεu. 4 Nə Jesu í sōó í ni, gbə, maà sō ine gə ideu ihē, amma koo nyisi arae bi woo weei Ilaađu, nə i ce kuwee iyi Moizi í jileu. Kuweeu bei á nyisi ηa iyi ì je ine iyi í má bebei.

Jesu í jò amaacei ine ngboi sooge gə ηa í ba iri

(Cə Luku 7:1-10; Zāa 4:43-54)

5 Nηοi Jesu í bə Kapεranumu. Waati iyi í lə inə iluu ηοi ine ngboi sooge cío gə í koo í təε ku faaba ηηu, 6 í ni, Lafēε, amaacem wa ce bōε kpasē, ci ya yəkə ku wu baa awə, wa kpāa iju ntə ntə. 7 Nηοi Jesu í ni, í sła, an koo n faabaε. 8 Amma ine ngboi sooge ηau í jeaa í ni, Lafēε, n kù to i lə kpasēm. Baa hai ihē fə ide, amaacem nəu á ba iri. 9 Amu takam, ñ ne ine ngbo ηa iyi ñ wa n jirima, nə ñ ne sooge gə ηa mə iyi ñ wa n gbā. Ine akā ηηa iyi ñ be á kooi, ine iyi ñ kpe mə á naai, nə ice iyi ñ ni amaacem ku ce ηηui í ya ce.

10 Iyi Jesu í gbə ideu í biti nə í sō ine ηa iyi à waa tooεu í ni, ntə ntə, baa si inəi inei Izireli ηa fei n kù ye ine iyi í yəkə í dasim naane nla bei ineεu ihē. 11 An sō ηε, hai je Zuifu nkpə á na ku naa hai do bii fei a

buba si bommai Ilaaã. Anjai aa je do Aburhamu do Izaaki do Zakabu bala nje na aja. ¹² Amma inje, taku nja na iyi í jò injeò na i wa be aa nyò je angule si ilu kuku. Tengì bei aa lesi awò si iri i maa kpataò na. ¹³ Nò Jesu í sã inè ngboi sooge nja í ni, bò kpasèe. Fei ndèe á ce si bei ì dasi naaneu. Be gbakã amaaceu í ba iri.

Jesu í jò bõò nkpò í ba iri

(Cò Maaku 1:29-34; Luku 4:38-41)

¹⁴ Si anyie, Jesu í bò kpasèi Pìeè, í koo í ba iyei aboi Pìeè kù waa nè baani, wa sũò ara gbãa. ¹⁵ Njoi Jesu í lu awòe nò ara gbãau í nya. Nò abou í dede í yaae.

¹⁶ Iyi ale í le, à naa Jesu inè na iyi à nè inèi inòoko na wa nkpò nkpò. Nò í lele inèi inòoko nja do ide ku fò, nò inè na iyi à waa ce bõò fei í jò à ba iri. ¹⁷ Í ce nju nja bei ku ba ide iyi walii Ezai í fòu ku kã iyi í ni, nju takae í so gbugbã hai nè nwa nò í nya bõò nwa na.

Inè na iyi à bi Jesu ku too

(Cò Luku 9:57-62)

¹⁸ Ajò nju gò, zamaa nkpò gò í kaako Jesu. Iyi Jesu í ye na njoí í sã m̀c̀e nja í ni a bò icei tenkuu do ikpa ihõ. ¹⁹ Hee a maa nè njoí woo kò inè na si wooda gò í naa bi t̀e nò í ni, M̀eetu, an tooe bii ì waa bò fei. ²⁰ Nò Jesu í sãò í ni, inja na à nè kolo na nò baa yei na m̀ à nè bi ku sũ. Amma amu Amaí Amane n kù nè bii an koo n sũ n sími. ²¹ Nò inè akãí m̀c̀oi Jesu gò m̀ í ni, Lafèe, jò n koo n si baam wa titã. ²² Amma Jesu í jèaa í ni, awò de toom wa, nò i jò iku na a si iku nja na.

Jesu í leekí fufu si tenku

(Cò Maaku 4:35-41; Luku 8:22-25)

²³ Si anyii n̄u, Jesu í l̄ ak̄oi inyi n̄o m̄ac̄ēē ηa m̄o à l̄o à tōōē. ²⁴ Iyi à waa n̄ē η̄oi fufu nla ḡo í dede si tenkuu hee kutāngām ndii inyiu wa bii ak̄o. Amma Jesu wa s̄i n̄joo. ²⁵ N̄oi m̄ac̄ō η̄au à koo à j̄ūu à ni, Laf̄ēē, faaba wa, à waa b̄o nfe ku ce.

²⁶ N̄oi Jesu í s̄ō η̄a í ni, naanē ku dasi n̄ηē k̄u la. Na mii í ce ì j̄è n̄jo wa mu ηē ηa.

Iyi í f̄o b̄ēēb̄ē í t̄ā, η̄oi í dede í la si inyiu do fufuu n̄o à coko s̄ōm̄ s̄ōm̄. ²⁷ N̄o m̄ac̄ō η̄au fei à biti à waa ni, in̄ē dimi yoomai ih̄ē. Baa inyi do fufu ηa fei à waa jirima idēē.

*Jesu í lele in̄ei in̄ōko ηa hai si in̄ē minji ḡo ηa
(C̄o Maaku 5:1-20; Luku 8:26-39)*

²⁸ Iyi Jesu í to icei tenkuu do ikpa ih̄ō si ilei Gadara, η̄oi amanē minji ḡo ηa à fita wa hai bi ku si iku ηa à k̄ōo wa. In̄ē η̄au à n̄ē in̄ei in̄ōko ku gaabu nt̄o nt̄o hee í j̄è in̄ē ḡo ci ya je ku too kp̄āu. ²⁹ N̄o à d̄ō anu à ni, mii í wa si ḡāmei awae ηa, aw̄o Amai Ilaāō. Ì naa ku kp̄ā wa iju hai waatiu k̄u toi? ³⁰ N̄o à h̄ōn̄nē kuus̄ō gaa ḡo ηa waju à waa je. ³¹ N̄o in̄ei in̄ōko η̄au à t̄ō Jesu à ni, bii ì waa lele wai, j̄è kaa mu kuus̄ō gaa η̄au ih̄ō. ³² N̄oi Jesu í s̄ō η̄a í ni a koo. N̄o à fita hai si in̄ē η̄au à koo à mu kuus̄ō η̄au. N̄o kuus̄ō gaa η̄au fei à sei wa hai antai iri kutau à na à dasi tenkuu, inyi í je ηa.

³³ Woo degbe kuus̄ō η̄au à sa à n̄ē in̄ō ilu à koo à sisia in̄ē ηa ideu fei do bei à cea in̄ē minji η̄au. ³⁴ N̄o in̄ei in̄ō ilu η̄au fei à fita à b̄o Jesu ku c̄o. Iyi à koo à ȳō η̄oi à t̄ōē ku fita hai ilei idēē n̄ηa.

9

Jesu í jò wεεγε γο í ba iri
(Cò Maaku 2:1-12; Luku 5:17-26)

¹ Iyi inε ηαυ à τῶε ku fita hai ilei ide nηa ηοi Jesu í lḃ akḃi inyi í kua icei tenkuu má. Í ne ilui nηu takae*. ² Nḃi inε γο ηa à naa wεεγε γο wa, wa sũ si makeεε. Iyi Jesu í ye naane ku dasi nηau, nḃ í sḃ wεεγευ í ni, baakḃm, maà mḃngḃ temua, ñ kpa idei dulum δεε. ³ Wee woo kḃ inε ηa si wooda γο ηa à wa be. Iyi à gbḃ wa fḃ beεbe ηοi à waa lasabu si idḃ nηa à waa ni, inεeu ihē wa bu Ilaaḃi. ⁴ Jesu í bei í mà ide iyi à waa lasabu ηοi í ni, na mii í ce ì waa ce lasabu laalḃ beεbe ηa. ⁵ Si ide minji ηau ihē, yoomai kufḃe í faala í re, inε ku sḃ inε γο ku ni ñ kpa idei dulum δεε, walakḃ ku ni ku dede ku ne. ⁶ Amma ñ bi i mà ηa iyi amu Amai Amanε ñ ne gbugbā n kpa idei dulum dii inε ηa si andunya.

Iyi í fḃ beεbe í tā ηοi í sḃ wεεγευ í ni, dede i so makeεε i bḃ kpasē.

⁷ Nḃi wεεγευ í dede í ne ideε. ⁸ Wee inε nkpḃ nkpḃi í wa be. Iyi à yḃḃ beεbe ηοi njo í mu ηa à waa saabu Ilaaḃ do iyi í na amanε dimii yiikou be.

Jesu í kpe Matie
(Cò Maaku 2:13-17; Luku 5:27-32)

⁹ Nḃi Jesu í dede hai be í bḃ inḃ iluu. Iyi wa ne ηοi í ye mḃkḃ γο iyi à ya kpe Matie wa buba ile bi ku gba fi ai lempoo. Nḃi í sḃḃ í ni, toom wa. Nḃ Matie í dede í tooε.

---

* **9:1** ilui nηu takae kù je Betelehemu bii à buu. Kù nḃ kù je Nazareti bii à biie. Amma Kapεranumui wa fāa, ilu bii í buba wa ceḃ iceε.

10 Si anyiε Jesu wa jε kpasēi məkəu, ηəi woo gba fiati lɛmpoo do inε nkpə gə ηa má iyi kuwεε ηηa kù sía à naa à buba bi Jesu do məcəε ηau. 11 Wee Farisi gə ηa à yε ηa, nə à bee məcəε ηau à ni, na mii í ce Mεetu ηηε wa jε do woo gba fiati lɛmpoo do inε laalə ηa. 12 Iyi Jesu í gbə ide ηηau ηəi í ni, ilu baani ηa a kù nε bukaatai ilu iwə bii kù jε bəə ηa. 13 N̄ wa n s̄ə ηei, n kù naa ku kpe inε dee dee ηa, amma dulum ηai n̄ naa ku kpe. I koo i bee yaasei kukəu iyi í ni, Ilaađ í ni, n̄ bi i ce araarei nje ηa ku re i ceem kuwee.

Ide anu ku dī

(Cə Luku 5:33-39; Maaku 2:18-22)

14 Wee Zāa woo dasi inyiū mə í nε məcə ηa. Məcəε ηau à naa bi Jesu nə à beεε à ni, na mii í ce awa do Farisi ηau à ya ka dī anu amma awə, məcəε ηa a ci ya dī anu. 15 Nə Jesu í jε ηηa í ni, kpaasii məkə titə ηa aa nε inə kufə gə waati iyi məkə titəu í wa inə ηηai? Aawo, amma ajə gə wa naa iyi aa nya məkə titəu hai si inə ηηa. Waati beεbe aa dī anu.

16 N̄əi í kpa ηηa mənda í ni, inε gə kaa sə jaε ngbo do titəε ku tətəε. Bii í ce beεbe, titəu á ga jaε ngbou ku k̄əsi. 17 Beεbe m̄ai a ci ya dasi v̄εε titə iyi wa gba si bəgə bata ngbo ηa. Bii ì ce beεbe, bəgə bata ngbo ηau aa gai, nə v̄εεu ku nikā, bəgə ηau mə á ce nfe. À ya dasi v̄εε titəi si bəgə titə ηa. Baa bii wa gba, bəgəu kaa ga.

Ide ama inaaboi Zairusi do inaabo iyi í lu ibəi Jesu

(Cə Maaku 5:21-43; Luku 8:40-56)

18 Si waati iyi Jesu wa s̄ə ηa ideu ih̄ε ηəi inε ngbo gə í naa í sεεbata si wajuε í ni, ama inaabom wee í ku nsei nsei, amma naa le sie awə ku jī má. 19 Nə Jesu í dede do məcəε ηa à too məkəu.

20 Waati iyi à dasi kpãa à waa ne, inaabo gɔ wa too ɲa. Abou wa ce bɔɔi awɔ ku mu hai adɔ maateji wa. ɲɔi í bɔ do anyii Jesu í koo í lu itfi ibɔɔ. 21 Í ce beɛbei si na iyi í jò í fɔ si idɔɔ í ni, baa bii jaɛɛi ñ ba ñ lu an ba iri. 22 ɲɔi Jesu í sinda í cɔɔ nɔ í ni, abooyi, maà mɔngɔ temua, naanɛi í faabaɛ. Be gbakã abou í ba iri.

23 ɲɔi Jesu í mɔsi isɛɛɛɛ í to kpasɛi inɛ ngbou í ye woo fã gaasiai iku ɲa do zamaa nla nla gɔ wa dɔ anu. 24 Nɔ í ni, i fita hai ihɛ. Ama inaabou kù ku, wa sɪ njooi, nɔ à waa yaakoɛ. 25 ɲɔi Jesu í jò inɛ ɲau à fita nɔ í lɔ í mu awɔi mudɛɛu nɔ í dede. 26 Nɔ laabaauí ideu í fangaa si ilɛu fei.

Jesu í jò fɛɛju minji gɔ ɲa à ye ilu

27 Nɔ Jesu í ne hai be. Si isɛɛɛɛu fɛɛju minji gɔ ɲa à tooɔ à waa dɔ siɛ anu, à waa ni, tɔkui ilaalu Davidi, ce araare nwa i jò ka ye ilu. 28 ɲɔi Jesu í ne hee í to kpasɛ. Nɔ fɛɛju ɲau à naa bi tɛɛ nɔ í bee ɲa í ni, ì dasi naanɛ ɲa iyi an yɔkɔ n coo? Nɔ aɲa mɔ à ni, oo, Lafɛɛ. 29 Nɔ Jesu í lu iju nɲau í ni, ku ce nɲɛ si bei ì dasi naanɛu ɲa. 30 Nɔ à ye ilu. Nɔ Jesu í sɔ ɲa í kɔnkɔn du ɲa í ni, i gbɔ ɲa, i maà sɔ inɛ gɔ ideu ihɛ. 31 Amma iyi à sɛkɛɛ gbakã à lɔsi laabaauí Jesuu ku sisi si ilɛu fei.

Jesu í jò deki gɔ í gbɔ ide

32 Nɔ Jesu do mɔcɔɛ ɲa à ne hai be, ɲɔi à naa Jesu inɛ gɔ wa. Inɛɛu inɛi inɔɔko deki gɔ í muu. 33 Nɔ Jesu í lele inɛi inɔɔkou. Iyi í leleɛ gbakã nɔ mɔkɔu í lɔsi ide ku fɔ. Inɛ ɲa à biti à wasi ku ni, a kù ye dimie si ilei Izireli ajɔ kãma. 34 Amma Farisi ɲau à ni, Seetam ilaalui inɛi inɔɔko ɲauí í muua gbugbã ku leleɔ ɲa.

Jesu í ce araarei inε ηα

³⁵ Jesu wa dabii dabii si ilu nla ηα do si ilεεko ηα, wa kɔ inε ηα si cio ile bii Zuifu ηα à ya ce kutɔtɔɔ nηα ηα, nɔ wa sisi laabaau jiidai bommai Ilaaɗ nɔ í jè bɔɔ ηα do kɔɔ ηα fei à ba iri. ³⁶ Iyi í yε zamaau, araare fei í muu, domi à wεε do biti, inɔ nηα fei í fɔ, à wεε nηα bei angudã ηα iyi a kù nε woo degbe. ³⁷ Nɔi í sɔ mɔcɔε ηα í ni, amaajε iyi í jɪa í to ku da í kpɔ, amma woo da ηau a kù kpɔ. ³⁸ Na nηu, i tɔɔ ilu ikou ku be woo da ηα wa má.

10

Irii mɔcɔ maateji ηau

(Cɔ Maaku 3:13-19; Luku 6:12-16)

¹ Si anyii nηu, Jesu í kpe mɔcɔ maatejiε ηau í tɔtɔɔ ηα bi tεε. Nɔ í mu nηα yiiko a leleò inεi inɔɔko ηα nɔ a jè kɔɔ ηα a ba iri do inε ηα iyi à waa ce bɔɔ dimi ikã ikã fei. ² Irii woo be maateji ηau wee. Sinte, Simɔɔ iyi à ya kpe Piεεu do ifɔε Anderee, do ama minjii Zebedee ηα Zaaki do ifɔε Zãa, ³ do Filipu do Baatelemi, do Tomaa, do Matie iyi í tako í jε woo gba fiai lɛmpoo, do Zaaki amai Alifee do Tadee, ⁴ do Simɔɔ inεi igbei Zelɔtu *, do Zudasi Isikariɔti, inε iyi á na ku zambaεu.

Jesu í be mɔcɔ maateji ηau

(Cɔ Maaku 6:7-13; Luku 9:1-6)

⁵ Jesu í be amanε maateji ηau nɔ í sɔ ηα bei nηu í bi a ce. Í ni, i maà bɔ bi dimi mmu ηα, nɔ i maà lɔ si ilui inεi Samari kãma ηα. ⁶ Amma i bɔ bi inεi Izireli ηα, aηa iyi à nyɔ bei ama angudã ηα. ⁷ I koo i waazo

* **10:4** igbei Zelɔtu inεi igbei Zelɔtu ηai à waa jabu ku ba Zuifu ηα a nε ara nηa hai si awoi inεi Romu ηα.

ηα i ni, Ilaaḏ í maai ku je bommaε. ⁸ Nə i jḏ bḥo ηα a ba iri nə i jī iku ηα, i jḏ dinte ηα a ba iri a je ine kumá, nə i lele inei inəoko ηα iyi à wa si ine ηα. Si bei ì ba hai ne kusā ηα, iηe mə i na hai ne kusā. ⁹ I maà ti i so fia ηα. ¹⁰ I maà ti i so bəgə, i maà ti i so ibə minjisia, wala baata, wala golo. I maà so mii ηau be kāmā ηα si na iyi í jḏ woo ce ice í ne kpāai a náa bukaatai mii iyi í ne ku maa weεð.

¹¹ Bii ì to ilu nla walakə si ilεeko gə, i dεde ine iyi í jesi ku gba ηe, nə i buba kpasēε be ηa hee ku to ajə iyi ì waa ne hai si iluu. ¹² Bii ì lə kpasē gə i ya ce ine ηau fəo i ni ηa, laakai ku sū ku weε do iηe. ¹³ Bii à gba ηe, laakai ku sūu á weε do aηai, amma bii a kù gba ηe, á baa si ηei. ¹⁴ Si ilu gə wala si kpasē gə, bii ine ηau à kə ku gba ηe, hee má je a gbə ide nηe, i ne hai be nə i gbugbā nηa irurui baata nηe ηa ku ba ku je nηa seeda iyi kiitii Ilaaḏ á naa si ηa. ¹⁵ Ntə ntə, an sḥ ηe, si ajəi kiituu, Ilaaḏ á ce araarei inei Sodomu do Gəməo † ηa ku re inei ilu dimi beεbe ηau be

Ijuukpā iyi á naa

(Cə Maaku 13:9-13; Luku 21:12-17)

¹⁶ Jesu í sḥ ηa má í ni, wee n wa n be ηe nə aa ye ηai bei angudā ηa si inəi mbo ηa. Na nηu, i jḏ i ne bisi bei njo ηa, †, nə i je hai ce laalə bei ankasiidi ηa. ¹⁷ Nə i ce laakai ηa si na iyi í jḏ ine gə ηa aa na a mu ηe a bəð ηe bi ku ce kiiti, aa nə a cā ηe ile bi ku ce kutətəo nηa ηa. ¹⁸ Aa bəð ηe si wajui ilu ile ηa do bi amanlu ηa na irim, ku ba i je seēdam si waju nηa ηa do bi dimi

---

† **10:15** Sodomu do Gəməo Ilu minji ηau, Ilaaḏ í tako í lege ηa à kpað bomma si na iyi í jḏ dulum dii ine nηa ηa í caa. † **10:16** i jḏ i ne bisi bei njo ηa I cə K.A. 3:1. Í ni njo í ne bisi í re iηai sako iyi Ilaaḏ í taka fei.

mmu ɲa. ¹⁹ Amma bii à bɔ̀ò ɲe bi ku kiiti, i maà ti i biti do ide iyi aa fɔ̀ ɲa wala do yaase bei aa fɔ̀ò ɲa. Bii waatiu í to, Ilaaɔ́ á mu ɲɲe ide iyi aa fɔ̀ ɲa. ²⁰ Nɔ̀ ide iyi aa fɔ̀ ɲa kaa je ide ɲɲe, á naai hai bi Hundeɪ Ilaaɔ́ Baa ɲɲe iyi í wa si ɲe.

²¹ Ine gɔ̀ ɲa aa zamba ifɔ̀ ɲɲa ɲa walakɔ̀ igbã ɲɲa ɲa ku ba a kpa ɲa. Bɛɛbɛ mɔ̀i baa ɲa aa maa cea ama ɲɲa ɲa. Amu ɲa mɔ̀ aa dede si baa ɲɲa ɲa ku ba a kpa ɲa. ²² Ine fei á cé ɲei na irim, amma ine iyi í temua hee kɔ̀ á ba faaba. ²³ Bii à waa kpã ɲe iju si ilu gɔ̀ i sa i bɔ̀ ilu mmu. Ntɔ̀ ntɔ̀, an sɔ̀ ɲe, i kaa dabii si ilei Izireliu i kpa irie ɲa amu Amai Amane n to wa.

²⁴ Ama cio ci ya re woo kɔ̀sie, amaace mɔ̀ ci ya re lafɛ̀ɛɛ. ²⁵ Na ɲɲu, í sɪa ama cio ku jesi a cea ɲɲu bei à cea woo kɔ̀sie. Bɛɛbɛ mɔ̀i, í sɪa amaace mɔ̀ ku jesi a cea ɲɲu bei à cea lafɛ̀ɛɛ. Bii à waa kpe amu ilu kpasɛ̀u Seetam, aa sɔ̀ inɛ inɛi kpasɛ̀e ɲau iri laalɔ̀ iyi í re bɛɛbɛ.

*Njoi ine iyi í jò i ce ɲa
(Cɔ̀ Luku 12:2-7)*

²⁶ Nɔ̀ Jesu í ni má, do ɲɲu fei i maà ce njo ɲɲa ɲa, domi ngɔ̀gɔ̀ kù wɛɛ iyi wa manji iyi kaa fita gbugbãa, nɔ̀ asii kãma kù wɛɛ iyi a kàa na a mà. ²⁷ Iyi ì wa n sɔ̀ ɲe si ilu kuku, i fɔ̀ si inya kumá ɲa. Iyi ì gbɔ̀ si asii ɲa i cã kɛsɛɛdɛɛ. ²⁸ I maà ce njoi ine ɲa iyi aa kpa ara ɲɲu akã, nɔ̀ a kaa yɔ̀kɔ̀ a kpa hunde. Amma i ce njoi ine iyi á yɔ̀kɔ̀ ku kpa ara do hunde ajɔ̀ si ina iyi ci ya ku. ²⁹ A ci ya ta ama yei minji súù akã ba. Do ɲɲu fei, Ilaaɔ́ wa mà baani ɲɲa. Baa akã ɲɲa ci ya nɔ̀ ku ku iyi kù je do kumàsie. ³⁰ Inɛ mɔ̀, hee do ntoɪ iri ɲɲe ɲa fei Ilaaɔ́ í mà jɪa ɲɲa. ³¹ Na ɲɲu, i maà ce njo ɲa, bɛɛɛ ɲɲe í re yei ɲa hee bii í jɪ.

³² Na n̄ɲu, inɛ iyi í fɔ si wajui amanɛ ɲa í ni n̄ɲu í gbam, amu mɔ an gbaa si wajui Baam iyi í wa lele.
³³ Amma inɛ iyi í kɔsim si wajui amanɛ ɲa, amu mɔ an kɔsiɛ si wajui Baam iyi í wa lele.

Kù jɛ laakai ku sũ, ijai
(Cɔ Luku 12:51-53, 14:26-27)

³⁴ Í sɔ ɲa má í ni, i maà tamaa mà laakai ku sũ ñ naa n̄ɲɛ wa si andunya. Aawo, ijai ñ naaò wa. ³⁵ Ñ naa ku kosi ama inɛmɔkɔ do baɛi, ama inaabo mɔ do iyee, aso mɔkɔ mɔ do iyei mɔkɔɛ. ³⁶ Inei kpasɛ n̄ɲɛ ɲai aa jɛ mbɛɛ n̄ɲɛ ɲa.

³⁷ Inɛ iyi í bi baɛɛ walakɔ iyee í rem, lafɛɛ kù to ku jɛ inɛm. Bɛɛbɛ mɔi inɛ iyi í bi ama inɛmɔkɔɛ walakɔ ama inaaboɛ í rem, lafɛɛ kù to ku jɛ inɛm. ³⁸ Inɛ iyi kù jɛsi n̄ɲu ku so j̄i ku gaauɛ ku toom do wa, kù to ku jɛ inɛm. ³⁹ Inɛ iyi í bi ku jɛ kuwɛɛ do idɔɔbiɛ á na ku kuɛɛ. Amma inɛ iyi í kɔsi kuwɛɛɛ na irim, lafɛɛ á na ku báa ntɔ ntɔ.

Idei riba
(Cɔ Maaku 9:41)

⁴⁰ Jesu í ni má, inɛ iyi í gba ɲɛ í gbam nii, nɔ inɛ iyi í gbam í gba inɛ iyi í bɛm wai. ⁴¹ Inɛ iyi í gba walii si na iyi í jò Ilaaɔ́ í bɔɔ wa, Ilaaɔ́ á na n̄ɲu mɔ ribai walii, nɔ inɛ iyi í gba amanɛ iyi wa ce idɔɔbii Ilaaɔ́ si na iyi í jò í jɛ dee dee, Ilaaɔ́ á na n̄ɲu mɔ ribai inɛ dee dee. ⁴² Inɛ mɔ iyi í mua taaka gɔ baa inyi t̄t̄t̄ si na iyi í jò í jɛ mɔcɔm, ñ wa n sɔ ɲɛi, lafɛɛ kaa kua ribaɛ pai.

11

Woo bei Zãa ɲa
(Cɔ Luku 7:18-35)

¹ Waati iyi Jesu í sã mɔcɔ maateeje ηau ide ηau fei í tã, ηɔi í ne hai be í koo í dabii si ilui Galilee ηau í kɔ inε ηa si cio nɔ í ce ηηa waazo. ² Wee waati beεbe Zãa woo dasi inyiu í wa piisɔɔ. Nɔ hai ile piisɔɔ be í gbɔ baau i ce i Jesu iyi à ya kpe Kirisi. Nɔi í be sie mɔcɔε gɔ ηa ³ a koo a beε a ni, awɔi ì je inε iyi Ilaaɔ á na ku be wau? Mà ka degbe inε mmu gɔ. ⁴ Nɔ Jesu í je ηηa í ni, i koo i sisia Zãa mii iyi ì ye do iyi ì gbɔ ηa. ⁵ Fεεju ηa à waa ye ilu, woo sukute ηa à waa ne dee dee, dinte ηa à ba iri à je inε kumá, deki ηa à waa gbɔ ide, iku ηa à ji, nɔ a waa sisia ilu are ηa laabaau jii da. ⁶ Ilu inɔ didɔi inε iyi kaa nyiò anyi si naane ku dasie na irim.

⁷ Iyi mɔcɔi Zãa ηau à gbɔ bei Jesu í fɔ, ηɔi à sinda à ne. Waati iyi à waa ne, ηɔi Jesu í lɔsi ku sisia zamaau ide i Zãa í ni, mii ì bɔ ku cɔ si gbabuau ηa. Fɔfɔ iyi fufu wa yaya? Aawo. ⁸ To, mii ì bɔ ku cɔ ηa. Mà mɔkɔ iyi wa dasi ibɔ ku sɪau. Aawo, inε ηa iyi à waa dasi ibɔi fia nkpɔ, aηai à ya wa kabai ilaalu ηa. ⁹ To, mii ì bɔ ku cɔ ηa. Mà waliii ì bɔ ku cɔ ηa. Oo, ntɔ ntɔ an sɔ ηε, inεεu be í re baa walii. ¹⁰ Zãai kukɔi ide i Ilaaɔ wa fãa tengi bii í ni, Ilaaɔ í ni, wee ñ be woo sisi idem wa si wajuε iyi á teeseε kpãae. ¹¹ Ntɔ ntɔ an sɔ ηε, si inɔi inε ηa iyi inaabo ηa à bí fei, kãma ηηa kù weε iyi í re Zãa woo dasi inyi. Amma do ηηu fei, baa inε iyi í kere í re si bommai Ilaaɔ í roo. ¹² Hai waati iyi Zãa í sinti ku waazo hee do nsei fei bommai Ilaaɔ wa bɔ wajui do gbugbã, nɔ ilu gbugbã ηai à ya baa *. ¹³ Moizi í fɔ ide i bommau si woodae. Nɔ walii ηau

---

* **11:12** bommai Ilaaɔ...à ya baa Do yaase mmu gɔ iyi inε á yɔkɔ ku gbɔɔò má wee, inε ηa à wasi ku ce kookaai a ba a je inεi bommai Ilaaɔu. Nɔ inε ηa iyi à waa jabu ntɔ ntɔ, aηai aa lɔ si.

mə, aŋa fei à fə ideε hee í koo í to wa si waatii Zāa woo dasi inyiu. ¹⁴ Ì gbə ŋa iyi à ni Elii á na ku naa. Bii ì jesi i gbə idem ŋa, Zāai í je Eliiu. ¹⁵ Ine iyi í ne ití iyi á gbəð ide, ku gbə.

¹⁶ Yooi an wāð inei nsei ŋau ihē. À yei bei amu ŋa iyi à waa buba bantuma à sō nje à waa ni, ¹⁷ à fā nŋe yee nɔ i kù jojo ŋa, nɔ à kō nŋe irii iku ŋa nɔ i kù kpata ŋa. ¹⁸ Ñ ni beɛbei si na iyi í jò waati iyi Zāa woo dasi inyiu í naa í ya dī anu nɔ ci ya mə v̄εε, nɔ à ni í ne inei inəɔkoi. ¹⁹ Nɔ iyi amu Amai Amanε ñ naa, ñ ya n je nɔ n maa n mə, nɔ inε ŋa à ni ñ bi ije nɔ ñ je woo mə atē, nɔ ñ je kpaasii woo gba fiaɪ lɛmpoo ŋa do ilu dulum ŋa. Do nŋu fei, à ye iyi bisii Ilaađ í je dee dee na icε ŋa iyi wa ce.

*Ilu ŋa bii inε ŋa à kə ku dasi Jesu naane
(Cə Luku 10:13-15)*

²⁰ Nɔ Jesu í ləsi ku gbagba si inei ilu ŋa bii í ce maamaake nkpɔ nkpɔ ŋau si na iyi í jò a kù kpaasi idə. ²¹ Í ni, inə kufə nla nlaí á je tu ŋe, inε inei Kərazēε ŋa. Inε mə inei Besaida ŋa, inə kufə nla nlaí á je tu ŋe. Maamaake ŋa iyi à ce si ilu nŋe ŋau ihē, bii í je Tii do Sidəoi †. à coo wo, inei ilu ŋau aa dī saaki a kpatað na irii dulum du ŋa nɔ a kpaasi idə hai ku kpε. ²² Na ŋəi í jò ñ wa n sō ŋe iyi si aɟəi kiitiu ijuukpāi inei Tii do Sidəo ŋa á tia tu ŋe. ²³ Inε mə, inei Kapεranumu ŋa, ì waa tamaa ŋa aa so ŋe hee lelei? Aawo, aa kεke ŋei hee bi ku wai iku ŋa. Ntə ntə, maamaake nkpɔ nkpɔ iyi ñ ce si ilu nŋe, bii í je Sodomui ñ coo wo, iluu á wεε baa nnyi. ²⁴ Na ŋəi í jò ñ wa n sō ŋe iyi si aɟəi kiitiu ijuukpāi inei Sodomu ŋa á tia tu ŋe.

† **11:21** Tii do Sidəo Ilaađ í kpa inei ilu ŋau si na iyi í jò kuce nŋa ŋa kù sɪa.

Inaa wa bi tom i naa i gba kusɓmi

(Cɔ Luku 10:21-22)

²⁵ Waati beɛbe ηɔi Jesu í ni, Baaba, awɔ iyi ò je Lafɛei lele do ilɛ, ñ wa n saabuɛ do iyi ò singaa ilu bisi do woo mà ηa mii ηau ihɛ nɔ ò nyisi amu ηa. ²⁶ Í sɓa Baaba, si na iyi í jò beɛbei ò bi.

²⁷ Nɔ í sɔ ine ηa í ni, Baam nii í daam mii fei si awɔ. Ine kãma kù mà amu Amau bii kù je Baau. Nɔ ine kãma kù mà Baau bii kù je amu Amau do ine ηa iyi ñ bi n nyisi ηa.

²⁸ Ine iyi ò gbɛɛji nɔ aso wa wɔ ηe fei i naa wa bi tom an mu nηe kusɓmi. ²⁹ I jesi n lesi ηe zuugum nɔ i gba ideɪ ciom ηa, si na iyi í jò amuu amanɛ kurɔ do woo kaye arai. Bii ò waa ce beɛbe ηa, aa ba kusɓmii hunde nηe ηa. ³⁰ Ntɔ ntɔ, zuugum nɔu kù gaabu nɔ aso iyi an kã nηe kù wo.

12

Jesu do ajɔi kusɓmi

(Cɔ Maaku 2:23-28; Luku 6:1-5)

¹ Si anyii ajɔ minji, ajɔi kusɓmi gɔ, Jesu do mɔcɔɛ ηa à waa too kɔɔi ilɛ gɔ. Nɔ wee ari wa kpa mɔcɔɛ ηau ηɔi à wɔ amaaɲe iyi à gbɛ si ilɛu à nunu ijue si awɔ à waa ηɔ. ² Wee Farisi gɔ ηa à wa be. Iyi à yɔɔ ηɔi à sɔ Jesu à ni, cɔ, mɔcɔɛ ηa à waa ce mii iyi a kù ne kpãai ku ce si ajɔi kusɓmi. ³ Amma Jesu í je nηa í ni, i kù cio mii iyi Davidi í ce si waati iyi ari wa kpa nηu do ine ηa? ⁴ Í lo kpasɛi Ilaaɔ nɔ í so pɛɛ iyi à jileɔ Ilaaɔ í je, nηu do ine ηa. Nɔ wee a kù ne kpãai pɛɛu ku je, í gbe woo weei Ilaaɔ ηa aηa akã. ⁵ Mà i kù cioɛ si tiaɪ woodai Moizi ηa iyi si ajɔi kusɓmi woo wee ηa iyi à ya ne ice si kpasɛi Ilaaɔ a kù waa jirima ajɔi kusɓmi?

Do n̄ɲu fei, a kù je ilu taale ɲa. ⁶ Amma an s̄ɔ ɲe iyi ine ḡɔ í wa ih̄ɛ iyi í ne beere í re kpas̄ɛi Ilaāɔ. ⁷ Kuk̄ɔi ideɪ Ilaāɔ wa f̄ɔ í ni, Ilaāɔ í ni, ñ bi i ce araarei nje ɲa ku re i ceem kuwee. Bii í je ì mà yaasei ideu be ɲa wo i kaa maa ye taaleɪ hai ne taale ɲa. ⁸ N̄ɔ aa mà ɲa iyi amu Amaɪ Amanei ñ je ine ngboi aj̄ɔi kus̄ɪmi.

Ine iyi aw̄ɔ ak̄ãe í ku

(C̄ɔ Maaku 3:1-6; Luku 6:6-11)

⁹ N̄ɔ Jesu í ne hai be í koo í l̄ɔ ile bii Zuifu ɲa à ya ce kutat̄ɔɔ. ¹⁰ Wee m̄ɔk̄ɔ ḡɔ í wa be, aw̄ɔ ak̄ãe í ku í gb̄ɛ. N̄ɔ ine ɲa iyi à wa beu à bee Jesu à ni, wooda í na ine kp̄ãa ku j̄ɔ ine ku ba iri si aj̄ɔi kus̄ɪmi? À waa f̄ɔ beɛbeɪ ku ba a ye taaleɛ. ¹¹ N̄ɔ Jesu í je n̄ɲa í ni, bii ine ḡɔ n̄ɲe í ne angud̄ã ak̄ã n̄ɔ í koo í dasi in̄ɔ isa baa bii aj̄ɔi kus̄ɪmi, laf̄ɛe kaa nyaa? ¹² Amane í bei í re angud̄ã hee bii í j̄ɪ. Na n̄ɲu, ine í ne kp̄ãa ku ce mii j̄iida si aj̄ɔi kus̄ɪmi. ¹³ N̄ɔ Jesu í s̄ɔ m̄ɔk̄ɔu í ni, t̄ɛ aw̄ɔɛ. Iyi í t̄ɔɔ n̄ɔ í baa dee dee bei aw̄ɔ ak̄ãu má. ¹⁴ N̄ɔi Farisi ɲau à fita à koo à waa busi nje bei aa ce a kpāɔ Jesu. ¹⁵ Amma Jesu í mà si ɲa n̄ɔ í ne hai be.

Jesu í je woo ce ice iyi Ilaāɔ í cica

Waati iyi Jesu wa ne, zamaa nla nla ḡɔ í tooɛ. N̄ɔ í j̄ɔ ine ɲa iyi à je b̄ɔɔ ɲa fei à ba iri. ¹⁶ Amma í s̄ɔ ɲa í k̄ɔnk̄ɔn du ɲa í ni a mà s̄ɔ ine ḡɔ ine iyi n̄ɲu í je. ¹⁷ Í j̄ɔ à ba iri ku ba ide iyi walii Ezai í f̄ɔu ku k̄ɔ, iyi í ni, ¹⁸ Ilaāɔ í ni,

Woo ce ic̄ɛm iyi ñ cica wee.

N̄ɲui ñ bi j̄iida, siɛi in̄ɔ did̄ɔm fei í ya wa.

An daa si Hundem,

N̄ɔ ku sisia dimi fei dee dee ku j̄ɛm.

¹⁹ Kaa ce kak̄ɔɔ do ine ḡɔ hee ku la siɛ.

Βεεβε μοι κaa kosi ine ηa ija si ino ilu pai.

²⁰ Kaa tamba ama jli iyi i kamba wa bi ku ce,

No kaa kpa fitila iyi inya kumae ku la * ,

Hee waati koo to si bii a jò dee dee ku jem ku kamia
ine fei,

²¹ no kpaa ku coi dimi fei ku wa sie.

Jesu wa kòd arae

(Cò Maaku 3:22-30; Luku 11:14-23)

²² Si anyii nηu, à naa Jesu mako go wa iyi inei inoko i jò i feju no i deki. No Jesu i faaba ineeu, i jò wa ye ilu no wa fo ide. ²³ No zamaau fei i biti à waa ni, debei, a je tokui Davidiu mbe. ²⁴ Amma iyi Farisi ηau à gbo ideu, ηoi à ni, maku ihē wa lele inei inoko ηai do gbugbāi Beelizebuu †. ilaalu nηa.

²⁵ Si bei Jesu i ma lasabu nηa, ηoi i so ηa i ni, bomma iyi inee ηa à waa ja aηa duusō a na ku gbe ngbe. Βεεβε μοι ilu walako kpasē go iyi inee ηa à waa ja aηa duusō kaa na ku kpe. ²⁶ Na nηu, bii Seetam wa lele arae, wa ce igū do araei, bommae kaa kpe. ²⁷ Bii i je do gbugbāi Beelizebuui n wa n leleò inei inoko ηa, to, do gbugbāi yooi moco nηe ηa mo à waa leleò ηa. Debei aηa taka nηa aa ye taale nηe. ²⁸ Amma bii do gbugbāi Hundei Ilaadi n wa n leleò inei inoko ηau, nηu be wa nyisi iyi Ilaadi i sinti ku je bommae si anini nηe.

²⁹ Beirei ine a ce ku lo kpasēi ine iyi i ne gbugbā ku coo ile bii ku je i tako i di ilu gbugbāu. Amma bii i dūu a yoko ku coo ile.

---

* **12:20** ama jli... fitila iyi inya kumae ku la ama jli do fitilau ine ηa iyi gbugbā nηa ku lai wa faa. † **12:24** Beelizebuu iri iyi à so Seetam nii.

³⁰ Ine iyi kù je tom, mbeem nii. Ine iyi kù waa bam ku tətə, wa fangaæi. ³¹ Na ηəi í ce ñ wa n sō ηε, Ilaađ á yəkə ku kpa idei dulum do arabu fei. Amma ine iyi wa bu Hundei Ilaađ, kaa ba a kpa idei dulum deε pai. ³² Bii amanε wa fə laaləi Amaí Amanε Ilaađ á yəkə ku kpa idei dulum deε. Amma ine iyi wa fə taalei Hundei Ilaađ kaa ba a kpa idei dulum ndεε hai nnyi hee do ala fei.

Jii do isoε

(Cə Luku 6:43-45)

³³ Jesu í sō ηa má í ni, à ya mà jii hai si isoε. Jii jiiida iso jiiidaí í ya so, amma jii laalə, iso laaləi í ya so. ³⁴ Inε ine buu ηai bei njo wukuku. Inε ine laalə ηa, beirei aa ce i fə ide jiiida ηa. Mii iyi wa kō si idəe nηui gεεε í ya fə. ³⁵ Inε jiiida ide jiiidaí í ya fə. Nə ide jiiidaú í ya naai hai si ide jiiida iyi wa singa si idəe. Beεbe məi ine laalə ide laaləi í ya fə. Nə ide laaləu mə í ya naai hai si ide laalə iyi wa singa si idəe. ³⁶ An sō ηε, ide nfe iyi ine ηa à waa fə fei, Ilaađ á na ku bee ηa si ajəi kiitiu, ³⁷ domi hai si idei Ilaađ á kiitie, nə ku kpeε hai ne taale walakə ilu taale.

Ine ηa à ni Jesu ku ce maamaake

(Cə Maaku 8:11-12; Luku 11:29-32)

³⁸ Nəi woo kə ine ηa si wooda do Farisi gə ηa à sō Jesu à ni, Mεεtu, à bi i ce maamaake gə iyi á nyisi wa iyi Ilaađi í bεε wa. ³⁹ Amma Jesu í je nηa í ni, ine laaləi nsei ηa iyi a kù waa leeki do Ilaađ nηu akā, maamaakei à ya maa bi, amma maamaake gə kù wεε iyi aa nyisi ηa má bii kù je ti walii Zonasi, ⁴⁰ domi si bei Zonasi í ce dasā mεeta do idū mεeta si inəi cεε nlau, beεbe məi Amaí Amanε á ce dasā mεeta do idū mεeta si balε. ⁴¹ Si ajəi kiitiu, inei Ninivu ηa aa dede

si inei nnyi ɲa a ye taale ɲɲa, si na iyi í jò à kpaasi idɔ ɲɲa na waazoi Zonasi. Wee nsei inɛ iyi wa sɔ ɲɛ ideu ihɛ́ í re Zonasi. ⁴² Si ajoyi kiitiu, ilaalu inaabo iyi í naa hai awɔ cangai kpãai inunu á dede si inei nnyi ɲa ku ye taale ɲɲa, si na iyi í jò hai jiiɲi í dede í naa ku gbɔ ideu bisii Salomɔɔ, ilaalu nlaa. Nɔ wee nsei inɛ iyi wa sɔ ɲɛ ideu ihɛ́ í re Salomɔɔ.

*Kunyii inei inɔko wa ma
(Cɔ Luku 11:24-26)*

⁴³ Ɖɔi Jesu í kpa ɲɲa mɔndau ihɛ́ í ni, bii inei inɔko í fita si inɛ, í ya maa dabii si gbaa ɲai ku maa de bi ku sɔmi. Bii í kua, ⁴⁴ ɲɔi í ya ni, an nyi inya nwom hai bii ñ fita wai. Waati iyi í nyi wa nɔ í ba inɛɛu í ye bei ile ngbe iyi à kpã à teeseɛ sãa sãa, ⁴⁵ á koo ku dede kpaasi laalɔ ɲa iyi à roo wa má bei aɲa mɛɛje, a na a lɔ si inɛɛu a maa wa be. Waati beɛbe kuwɛɛi takoi inɛɛu á tia baa ti ankãanyie má. Mii iyi á ba inɛ laalɔi nsei ɲa mbe.

*Idei iyei Jesu do ifɔɛ ɲa
(Cɔ Maaku 3:31-35; Luku 8:19-21)*

⁴⁶ Waati iyi Jesu wa ba zamaau ide ku fɔ, ɲɔi iyeɛ do ifɔɛ ɲa à naa à leekɪ waduude, à waa bi a baa ide ku fɔ. ⁴⁷ Nɔ inɛ gɔ í naa í sɔ Jesu í ni, iyeɛ do ifɔɛ ɲa wee, à wa waduude à waa bi a baɛ ide ku fɔ. ⁴⁸ Amma Jesu í jɛa inɛɛu í ni, yooi í jɛ iyem, nɔ yoo ɲai à jɛ ifɔm ɲa. ⁴⁹ Nɔ í tosi mɔcɔɛ ɲau awɔ í ni, inɛi ì jɛ iyem do ifɔm ɲa. ⁵⁰ Ntɔ ntɔ inɛ iyi wa ce idɔɔbii Baam iyi í wa lele, lafɛɛi í jɛ ifɔm wala weɔɪm wala iyem.

13

Məndai woo gbē

(Cə Maaku 4:1-9; Luku 8:4-8)

¹ Si ajə akāu be má, Jesu í fita hai kpasē í koo í buba itfi tenku. ² Nə zamaa nla nla gə í tətəə siε. Njəi í lə akəi inyi gə í buba ku ba ku kə ηa si cio. Nə zamaau fei wa leeki itfi tenkuu be.

³ Nə í sə ηa mii nkpə do mənda. Í ni, məkə gə í fita wa fā dimi. ⁴ Si bei wa fā dimiu, ηəi gəgə ηa à cuku si kpāa nə yei ηa à naa à jəə. ⁵ Nə gəgə ηa mə à cuku si ilε iyi í nε kuta, tengi bii sāa kù kpə. Nə í fita be gbakā si na iyi í jə sāa kù la be. ⁶ Amma iyi inunu wa ce, ηəi í joo nə í gbε, domi icāε kù mi lεlε. ⁷ Gəgə ηa mə à cuku si inə agū ηa. Njəi agū ηau à dede siε à biie à kpaa. ⁸ Nə gəgə ηa mə à cuku si ilε jiida nə à bí. Gəgə ηa à nε iju cīə, gəgə ηa mə kita, gəgə ηa mə kuntaa. ⁹ Iyi Jesu í kpa məndau í tā ηəi í ni, inε iyi í nε itfi iyi á gbəò ide, ku gbə.

Na mii í jə Jesu í ya maa kpa mənda

(Cə Maaku 4:10-12; Luku 8:9-10)

¹⁰ Njəi məcəε ηa à naa à beε à ni, na mii í ce ì ya maa sə inε ηa ide do mənda. ¹¹ Nə í sə ηa í ni, injəi llaaə í jə ì mà asiii bommaε ηa. Amma kù jə inε ηa iyi à gbε ηau a màa. ¹² Inε iyi í nε, nηui à ya kəəa si, nə kunεu ku la. Amma inε iyi kù nε, baa keeke iyi í nεu à ya gbaai má. ¹³ Inε ηau, à ya maa cə ilu amma a kù waa ye, nə à waa sə ηa ide amma a kù waa gbə yaaseε. Na ηəi í jə n ya n maa n sə ηa ide do mənda. ¹⁴ Mii iyi í ba ηau be Ezai í tako í ce waliie í ni, Aa ya desi ide itfi amma ì kaa gbə yaaseε ηa, Nə aa maa cə ilu amma ì kaa ye ngəgə ηa. ¹⁵ Idə nηa í baa í le.

À dī itī n̄a ku ba a maà gbɔ ide gɔ,
 Nɔ à bii iju n̄a ku ba a maà yɛ ngɔgɔ,
 Nɔ idɔ n̄a mɔ ku maà mà ngɔgɔ.
 Bii kù jɛ bɛɛbɛ aa naa a sinda wa bi Ilaaɔ nɔ ku jò a
 ba iri.

¹⁶ Amma Jesu í sɔ mɔcɔɛ ɲau í ni, inɛ ilu inɔ didɔ ɲai,
 si na iyi í jò iju n̄ɛ wa yɛ ilu, nɔ itī n̄ɛ wa gbɔ ide
 má. ¹⁷ Ntɔ ntɔ ñ wa n sɔ ɲɛi, walii do inɛ nkɔɔ iyi wa
 jirima idei Ilaaɔ, à bi aɲa à yɛ mii iyi ì waa yɛu ihɛ
 ɲa, amma a kù yɔɔ. Nɔ à bi aɲa a gbɔ mii iyi ì waa
 gbɔu ihɛ ɲa, a kù nɔ a kù gbɔɔ.

Yaasei mɔndai woo gbɛu

(Cɔ Maaku 4:13-20; Luku 8:11-15)

¹⁸ Jesu í sɔ ɲa má í ni, i de itī ì gbɔ yaasei mɔndai
 woo gbɛu ɲa. ¹⁹ Inɛ iyi wa gbɔ idei bommai Ilaaɔ
 nɔ kù gbɔ yaaseɛ, í yɛi bei kpāa bii dimiu í cuku.
 Seetam inɛ laalɔui, i ya naa ku nya ide iyi à gbɛ
 si idɔɛ. ²⁰ Inɛ mɔ iyi í yɛ bei ilɛ kuta bii dimiu í
 cukuu, bii wa gbɔ ideu gbakā í ya gbaai do inɔ didɔ.
²¹ Amma ci ya jò ideu ku ce icā jiida si idɔɛ, nɔ kaa
 yɔkɔ ku leekī ku kpɛ. Bii wahala gɔ í dede, walakɔ
 ijuukpā gɔ na irii ideu, í ya fūsi awɔi gbakā. ²² Inɛ
 mɔ iyi í gba ideu bei si ilɛ ku nɛ agū ɲau, wa gbɔ ideu
 amma lasabu bututui mii ɲa iyi wa bitandɛ do fia
 ku bi iyi wa dī ijuɛ, aɲai à waa ganji ideu ku ce icɛ
 si inɛɛu. ²³ Inɛ mɔ iyi í gba ideu bei si ilɛ jiida, n̄ɲui í
 jɛ inɛ iyi wa gbɔ ideu nɔ í gbɔɔ do yaaseɛ, nɔ í so iso.
 Bi inɛ gɔ ɲa, dimiu í so iso cīɔ, inɛ gɔ ɲa kita, inɛ gɔ
 ɲa mɔ kuntaa.

Mɔndai fɔfɔ laalɔ

²⁴ Nɔ Jesu í kpa n̄a mɔnda má í ni, faaji iyi wa
 fɔ idei bommai Ilaaɔ wee. Mɔkɔ gɔi í koo í gbɛ dimi

jiida si ilɛɛ. ²⁵ Amma idū si waati iyi inɛ fei wa sɪ njoo, ηɔi mbɛɛi məkəu í naa í gbɛ̃a fɔfɔ laalɔ * si inɔ ilɛɛ nɔ́ í nɛɛ. ²⁶ Nɔ́ dimi jiidau í fita, wa la, nɔ́ í bɪ. Fɔfɔ laalɔu mɔ́ í fita, nɔ́ aηa fei à la ajɔ. ²⁷ Nɔ́i amaacɛɛ ηau à naa à sɔ̃ɔ à ni, lafɛɛ, í jɔ́ dimi jiidai ì gbɛ̃ si ilɛɛ ya. To, nɔ́ hai iwoi fɔfɔ laalɔu ihɛ́ í fita wa má. ²⁸ Nɔ́i í sɔ́ ηa í ni, mbɛɛ gɔi í coo. Nɔ́ amaacɛɛ ηau à beɛɛ à ni, ì bi kaa logoo fɔfɔ laalɔu? ²⁹ Nɔ́ í ni, aawo. Bii ì waa bi í logoo fɔfɔ laalɔu bii í kù laakai ηa aa na í tɔtɔɔ í logooð dimi jiidau ηa. ³⁰ I jò aηa fei a dede nηa hee bii kumue í to. Waati bɛɛbɛ an sɔ́ woo mu ηau a kpa fɔfɔ laalɔu titã a dūu a dasi ina, a bei a tɔtɔɔ dimi jiidau a dasi suum.

Mɔ́ndai dimi keeke iyi à ya kpe mutaadi
(Cɔ́ Maaku 4:30-32; Luku 13:18-19)

³¹ Nɔ́ Jesu í kpa nηa mɔ́nda gɔ́ má í ni, bommai Ilaaɔ́ í yɛi bei ngboi mutaadi iyi inɛ gɔ́ í so í gbɛ̃ si ilɛɛ. ³² Ngbou í kere í re ngbo ηa iyi à gbe fei, amma bii à gbɔ̃ɔ, nηui í ya fita ku lá ku re ama j̃i fei, hee yɛi ηa à ya maa ce antɛ si amaawɔɛ ηa.

Mɔ́ndai lefee
(Cɔ́ Luku 13:20-21)

³³ Nɔ́ Jesu í kpa nηa mɔ́nda gɔ́ má í ni, bommai Ilaaɔ́ í yɛi bei lefee iyi abo gɔ́ í so í dasi iyafūi pɛɛ gūa mɛɛta, nɔ́ fei í dede í kpante.

Idei mɔ́nda ηau
(Cɔ́ Maaku 4:33-34)

* **13:25** fɔfɔ laalɔ Fɔfɔu í jɔ́ dimi jiidai mam mam. Amma a ci ya je ijui fɔfɔu, domi bii inɛ í jɔ̃ɔ, á bɪa b̃ɔ̃ɔ.

34 Ide ηau be fei sã sã do møndai Jesu í sã zamaau, ci ya fɔ ide iyi kù je do monda. 35 Bεεbei idei ine akãi walii ηau í ce iyi í ni, Ilaaã í ni, Do møndai an ya n sã ηa ide, Nɔ si bantumai an fɔ mii iyi wa manji hai waati iyi ñ taka andunya.

Jesu í sisi yaasei møndai fɔfɔ laalɔ

36 Jesu í jò zamaau nɔ í koo í lɔ kpasẽ. Nɔ mɔcɔe ηau à bɔ bi tεε à ni, sisi nwa yaasei møndai fɔfɔ laalɔ. 37 Nɔ í je nηa í ni, ine iyi í gbẽ dimi jiidau amu Amai Amanei. 38 Iɛui í je andunya. Dimi jiidau mɔ, nηui í je inei bommai Ilaaã ηa. Fɔfɔ laalɔ nηui í je inei Seetam ηa. 39 Mbεε iyi í gbɔɔ nηui í je Seetam. Ajɔi kumuu mɔi í je ajɔ iyi andunya á kpa iri, nɔ woo mu ηau mɔ aηai à je amaleka ηau. 40 Nɔ si bei à ya kpa fɔfɔ laalɔ a dasi inau, bεεbe mɔi á je si ajɔ iyi andunya á kpa iri. 41 Amu Amai Amanε, an be amalekam ηa wa a na a nya ine ηa iyi à waa dasi ine ηa kurara do woo ce laalɔ ηau a tekɔò ηa hai tengi bii an na n je bommam, 42 nɔ a dasi ηa ina iyi ci ya ku. Tengi bei aa lesi awɔ si iri a kpataɔ. 43 Nɔ waati bεεbe ine ηa iyi à waa de idɔɔbii Ilaaã ku ce aa maa má inyai bei inunu si bommai Ilaaã Baa nηa. Ine iyi í ne ití iyi á gbɔɔ ide, ku gbɔ.

Møndai amani iyi wa singa

44 Nɔ Jesu í ni má, monda gɔ iyi wa fɔ idei bommai Ilaaã wee. Ajɔ nηu gɔ ine gɔ í koo í kãsi amani iyi wa singa si inɔ ilε. Iyi í yɔɔ nɔ í teese í singae ma. Nɔ í ne do inɔ didɔ í koo í ta mii iyi í ne fei, nɔ í naa í ra ikou.

Mɔndai lege

⁴⁵ Jesu í ni, bommai Ilaaḗ í yei má bei lege jiida ḡa iyi woo nya s̄la gḡ wa de. ⁴⁶ Iyi í ye akā iyi í je jiida ti fia nkpḡ gḡ, nḡ í koo í ta mii iyi í ne fei í naa í raa.

Mɔndai taao

⁴⁷ Jesu í ni má, bommai Ilaaḗ í yei má bei taao iyi à s̄si inḡ inyi ku mu c̄ēe dimi ikā ikā fei. ⁴⁸ Bii í mu c̄ēe ḡau í t̄a, s̄ḡkḡ ḡau à ya faa wa icei. Nḡ a buba a cica c̄ēe jiida ḡau a dasi k̄alḡ, c̄ēe ḡa iyi a k̄u ce n̄c̄ēu mḡ nḡ a nikā ḡa. ⁴⁹ Nḡ b̄ēēb̄e m̄ai á ye si iri ku kpai andunya. Amaleka ḡa aa na a nya in̄e ḡa iyi à waa ce laalḡ hai si in̄ai in̄e ḡa iyi à waa ce id̄ḡḡbii Ilaaḗ, ⁵⁰ a dasi ḡa ina iyi ci ya ku. Bei aa lesi aḡḡ si iri a kpata.

Amani titḡ do nwo

⁵¹ Jesu í bee ḡa í ni, ì gbḡ yaasei ideu fei ḡa? Nḡ à je à ni, oo. ⁵² Nḡ í s̄ḡ ḡa í ni, b̄ēēb̄e m̄ai, woo kḡ in̄e ḡa si wooda baa yooma fei iyi í baa í je in̄e iyi í m̄a idei bommai Ilaaḗ, í yei bei ilu kpas̄e gḡ iyi wa nya mii titḡ ḡa do mii nwo ḡa hai si amanie.

*Inei Nazareti ḡa a k̄u dasi Jesu naane
(Cḡ Maaku 6:1-6; Luku 4:16-30)*

⁵³ Iyi Jesu í kpa ḡa m̄anda ḡau be í t̄a, nḡ í ne hai b̄e. ⁵⁴ Í bḡ ilu bii í je ama. Iyi í to be í l̄si ku kḡ in̄e ḡa si cio ile bii à ya maa ce kut̄ḡḡḡ hee in̄e ḡa iyi à waa gbḡ idee ḡau à na à biti. Nḡ à waa ni, hai iwoi in̄ēu ih̄e í ba dimii bisiu ih̄e wa. Beirei í ce wa ceḡ maamaake ḡau ih̄e. ⁵⁵ Í jḡ amai woo gbe j̄li n̄ḡu m̄b̄e ya. K̄u je iyeei à ya kpe Maariu? Zaaki do Zozefu do Simḡḡ do Zudu ḡa si à je if̄ḡe ḡa? ⁵⁶ Awaḡ wec̄ie ḡa fei si à wa ih̄e ba. Bii b̄ēēbei nḡ hai iwoi í ba gbugb̄au ih̄e fei wa. ⁵⁷ To, lasabu n̄ḡu ḡau bei í ganji ḡa a dasie

naane. Nɔ Jesu í sã ña í ni, kù ne bii walii ci ya ne beere bii kù jε si ilei idee do si kpasεε. ⁵⁸ Kù nɔ kù ce maamaake nkpɔ be si na iyi í jò a kù dasie naane.

14

Idei ikui Zãa woo dasi inyiu

(Cɔ Maaku 6:14-29; Luku 9:7-9)

¹ Si waati bebei Herodu, ilaalui Galileeu í gbɔ laabaauí Jesu. ² Nɔ í sã amaaceεε ña í ni, inεeu be Zãa woo dasi inyiui í jì wa hai si bale. Na ñoi í jò í ne gbugbã wa ceɔ maamaake ñau be.

³⁻⁴ Mii iyi í jò Herodu í fɔ beεbe wee. Herodu í tako í so Herodiasi aboi Filipu, ifɔε. Ñoi Zãa í sã í ni, kù sɩa i gba aboi ifɔε i dasi kpasεε. Ide iyi Zãa í fɔ na irii Herodiasiu í jò Herodu í ni a muu a dũu a dasie piisɔɔ. ⁵ Nɔ Herodu wa bi ku kpaá, amma wa ce ñoi inε ña si na iyi í jò aña fei à ni Zãa waliii.

⁶ Ñoi ajɔ í naa í to bii Herodu wa ce jingau ku yeɔ gigii ajɔi kubie. Nɔ ama inaaboi Herodiasi wa jojo si wajui inε ña iyi à kpe ku jεu. Ñoi í dãa Herodu si jiida jiida ⁷ hee í cea kuwã nɔ í gbasi í ni ñu á muua mii iyi í bi fei. ⁸ Ñoi ama inaabou í koo í bee iyeε, nɔ í nyi wa í naa í sã í ni, ñ bi i muum irii Zãa woo dasi inyiu wa si perenti. ⁹ Ñoi inɔi ilaaluu í fɔ. Do ñu fei í jesi nɔ í ni a koo a bu irii Zãau wa a naa a náa. Í jesi si na iyi í jò í gbasi tã do mii fei si wajui inε njooε ñau. ¹⁰ Nɔ í be inε ña ile piisɔɔ be a koo a bu irii Zãa wa. ¹¹ Ñoi inε ñau à koo à buu nɔ à lesi perenti wa à naa à na ama inaabou nɔ ñu mɔ í koo í na iyeε. ¹² Ñoi mɔcɔi Zãa ñau à gbɔ ideu. Nɔ à naa à so ikuεu à koo à suu. Nɔ à koo à sã Jesu.

Jesu í wò amane dubu miu (5.000)

(Cò Maaku 6:30-44; Luku 9:10-17; Zãa 6:1-14)

¹³ Iyi Jesu í gbò ideu ɲɔi í ne hai bɛ. Í lɔ akɔi inyi do mɔcɔɛ ɲa nɔ à bɔ gbabua gɔ. Iyi ine ɲa à gbɔ, ɲɔi à fita hai inɔ ilu nɲa ɲa à da hãmɛɛ nɲa wa do ise.

¹⁴ Iyi à fita hai si akɔi inyi ɲɔi Jesu í yɛ zamaau. Nɔ í ce araare nɲa nɔ í jò bɔɔ nɲa ɲa à ba iri.

¹⁵ Iyi ale wa le ɲɔi mɔcɔɛ ɲau à naa bi tɛɛ à ni, si gbabuai à wa ihẽ nɔ wee idũ wa dũ. Na nɲu, jò ine ɲau a ne ilɛko ɲa a koo a ra mii iyi aa je. ¹⁶ Amma Jesu í sɔ ɲa í ni, a kù ne bukaatai a ne. Inɛ taka nɲɛ, i na ɲa ije a je. ¹⁷ Nɔi à ni, pɛɛ iyi à ne ihẽ kù re ara miu do cɛɛ minji.

¹⁸ Nɔ Jesu í ni, i naam wa ihẽ. ¹⁹ Nɔ í ni zamaau ku buba si fɔfɔu, nɔ í so pɛɛ ara miu do cɛɛ minjiu, í wu iju lele í saabu Ilaaɔ. Nɔ í bububu pɛɛ ɲau í na mɔcɔɛ ɲau nɔ aɲa mɔ à kpɛa zamaau.

²⁰ Nɔ aɲa fei à je à yo hee mbɔɛ í gbe. Nɔi mɔcɔɛ ɲau à ko iyi í gbeu hee kɔlɔ maateaji í kɔ. ²¹ Inɛmɔkɔ ɲa iyi à jɛu à wɛɛi zakai amane dubu miu (5.000), baai inaabo do amu ɲa baasi.

Jesu wa ne si antai tenku

(Cò Maaku 6:45-52; Zãa 6:15-21)

²² Iyi à tã ɲɔi Jesu í ni mɔcɔ ɲau à lɔ akɔi inyi ɲu ku ba a takoe a kua ice ihɔ. Iyi à waa ne nɔ í ni zamaau ku ne. ²³ Waati iyi í jò à ne nɔ í koo í gũ iri kuta gɔ ku ba ku ce kutɔɔ. Nɔ idũ í dũ í báa be nɲu akãɛ. ²⁴ Wee waati bɛɛbe akɔi inyi ɲu í wa si aninii tenkuu tã. Nɔ kutãngãm dii inyi ɲu í wasi ku taleɛ si na iyi í jò fufu wa ko ɲa ikpó. ²⁵ Zakai amɛɛjuma ɲɔi Jesu wa ne si antai inyi, wa bɔ bi mɔcɔɛ ɲa. ²⁶ Waati iyi à yɔɔ wa ne si antai tenkuu wa ɲɔi zigi nɲa í da, njo wa mu ɲa, à waa ni, zĩii. Nɔ njou í jò à wasi ku dɔ anu. ²⁷ Bɛ

gbakã Jesu í ba ña ide ku fə́ í sɔ́ ña í ni, i sũ laakai nɲɛ ña. Amui Jesu, i maà ce njo ña. ²⁸ Nɔ́i Piɛɛ í sɔ́ í ni, Lafɛɛ, bii awɔ́i, jɔ́ amu mɔ́ n nɛ n naa bi tɛɛ si antai inyiu. ²⁹ Nɔ́ Jesu í jɛaa í ni, naa wa.

Nɔ́ Piɛɛ í kita hai si akɔ́i inyiu nɔ́ í nɛ si antai inyiu wa bɔ́ bi Jesu. ³⁰ Amma iyi laakaɛ í bɔ́ si fufu iyi wa ce do gbugbãu, ñɔ́i njo í muu. Nɔ́ í sinti ku mile. Nɔ́i í dɔ́ anu í ni, Lafɛɛ, faabam. ³¹ Nɔ́ gbakã Jesu í yɔ́ awɔ́ í muu nɔ́ í ni, na mii í ce ì waa sika sika má. Naanɛɛ kù la.

³² Nɔ́i aña minji fei à gũ akɔ́i inyiu nɔ́ fufuu í leeki.

³³ Nɔ́ inɛ ña iyi à wa si inɔ́i akɔ́u à gule si wajui Jesu à ni, ntɔ́ ntɔ́, awɔ́u Amai Ilaaɔ́i.

Jesu í jɔ́ bɔ́ɔ́ ña à ba iri si ilei Genesareti

(Cɔ́ Maaku 6:53-56)

³⁴ Iyi à kua, nɔ́ à to ilei Genesareti. ³⁵ Si bei inɛi bɛ ñau à mà Jesu, ñɔ́i à fə́ laabaauɛ bii fei à ni í to wa. Nɔ́ à naa bɔ́ɔ́ fei wa. ³⁶ Nɔ́ à tɔ́ɛ à ni ku jɔ́ aña a lu baa itfi kumbooɛ, nɔ́ inɛ iyi í luu fei í ya ba irii.

15

Dedembai bala ña

(Cɔ́ Maaku 7:1-13)

¹ Nɔ́i Farisi gɔ́ ña do woo kɔ́ inɛ ña si wooda gɔ́ ña à naa hai Zeruzalemu à bɔ́ bi Jesu à beɛ à ni, ² na mii í ce mɔ́cɔ́ɛ ña a kù waa too dedembai bala nwa ña. Na mii í ce a ci ya wɔ́ɔ́ a bei a jɛ. ³ Nɔ́ Jesu í jɛ ñña do ide ku bee í ni, na mii í ce inɛ mɔ́ dedemba nɲɛ ña ku too í jɔ́ i kù waa jirima woodai Ilaaɔ́ ña. ⁴ Ì mà sãa sãa ña iyi Ilaaɔ́ í ni, i gbɔ́a iyeɔ́ baa nɲɛ ña i jirima ña ña. Nɔ́ í ni má, inɛ iyi wa fə́ laalɔ́i iyeɔ́ baɛ ña a kpa lafɛɛ. ⁵ Amma inɛ ì waa fə́ ide mmu. Ì waa

ni ine á yǎkǎ ku sã iyeò baæ ku ni, fia iyi an yǎkǎ n sobie do, ñ jileaa Ilaaã. ⁶ Nǎ ine iyi í fǎ bæbe kaa sobi iyeò baæ má hee ku jirima ña. Bæbe i waa kpa ide i Ilaaã ña ku ba i too dedemba iyi à jò ñe. ⁷ Ineu ilu muafiti ñai. Hai tako Ezai í ce waliiei dee dee na iri ñe waati iyi í kǎ si tiaé í ni,

Ilaaã í ni,

⁸ Ine ñau ihẽ à waa jirimam nii

Do gele ñu akã.

Amma idǎ ña í j̄im.

⁹ À waa tǎm nii si ngbe.

Woodai amané ñai à waa kǎ ine ña si

Nǎ à waa ni woodam nii.

Mii iyi í ya dasi ine riisi

(Cǎ Maaku 7:14-23)

¹⁰ N̄ai Jesu í kpe zamaau nǎ í ni, i de it̄i i gbǎ yaasei ideu. ¹¹ Kù je mii iyi wa lǎ hai do gelei amané í ya dasié riisi. Amma mii iyi í ya fita hai si gelei amané á dasié riisi.

¹² Nǎ mǎcǎe ñau à na à sǎǎ à ni, i kù mà ide iyi ì fǎu be í jea Farisi ñau taale? ¹³ Nǎ Jesu í je ña í ni, j̄i baa yooma iyi Baam iyi í wa lele kù lǎ fei, aa tuui. ¹⁴ I jò ña be. Woo mu golo fǎeju ñai. Nǎ bii fǎeju wa mua fǎeju golo aña minji fei à ya koo a dasi gooi. ¹⁵ N̄ai Pieé í ni, sisi nwa yaasei mǎndau be. ¹⁶ Nǎ Jesu í ni, iné mǎ, i kù ne bisi ñai? ¹⁷ I kù mà ña, mii iyi wa lǎ hai do gelei amané fei, si inǎei wa bǎ? Si anyié nǎ ku fita hai si ara. ¹⁸ Amma ide iyi í ya fita hai si gele, hai si idǎi wa naa. N̄u bei wa dasi amané riisi, ¹⁹ domi hai si idǎi amané lasabu laalǎ wa naa. Ine ku kpa, do sakara, do s̄e ku tǎtǎ do mud̄e hai ce abǎd̄, do ile, do ibo, do ine ku beje, mii ñau be fei hai si idǎi wa

naa, ²⁰ nɔ nɔnɔ nɔnɔ bɛi í ya dasi amanɛ riisi. Amma kù jɛ kujɛ hai wɔɔi á dasi inɛ riisi.

Abo dimi mmu gɔ í dasi Jesu naanɛ
(Cɔ Maaku 7:24-30)

²¹ Si anyii nɔnɔ, Jesu í nɛ hai bɛ í bɔ ikpa Tii do Sidɔ. ²² Inaaboi ilɛi Kanaã gɔ iyi í wa bɛ í naa bi tɛɛ nɔ í dɔ anu í ni, Lafɛɛ, tɔkui Davidi amanlu nla, ce araarem. Ama inaabom í nɛ inɛi inɔɔko, nɔ wa kpãa iju ntɔ ntɔ. ²³ Amma Jesu kù jɛaa ide kãma. Nɔ mɔcɔɛ nɔ à naa à tɔɔɛ à ni, abou ihɛ wa dɔ anu wa too anyi nwa. I kaa lelee? ²⁴ Nɔ í jɛ í ni, bi inɛi Izireli nɔ anɔ akãi à bɛm wa, inɛ nɔ iyi à yɛ bɛi angudã nɔ iyi à nɔ. ²⁵ Amma abou í naa í gule si wajue í ni, Lafɛɛ, sobiim. ²⁶ Nɔ Jesu í ni, kù sɛa a gba ijɛi amu nɔ a na aja keeke nɔ. ²⁷ Nɔi abou í ni, ntɔi Lafɛɛ. Amma do nɔnɔ fei, aja keeke nɔnɔ à ya wa abɛi taabu a maa jɛ buubuui ijɛ iyi wa cuku wa hai si taabui lafɛɛ nɔnɔ. ²⁸ Nɔ Jesu í jɛaa í ni, abooyi, naanɛ ku dasiɛ í la. Bɛi ì bi fei á ce. Nɔ gbakã ama inaaboɛu í ba iri.

Jesu í jɔ bɔɔ nkɔ í ba iri

²⁹ Nɔ Jesu í nɛ hai bɛ í too itii tenkui Galilee, í koo í gũ antai kuta gɔ í buba. ³⁰ Nɔ zamaa nla gɔ í naa bi tɛɛ. À naaɔ ilu kutɛ akã nɔnɔ wa, do fɛɛju nɔ, do wɛɛge nɔ, do deki nɔ, do bɔɔ nkɔ má nɔ à jilɛ nɔ si wajui Jesu, nɔ í jɔ à ba iri. ³¹ Nɔi inɛ nɔnɔ à biti iyi à yɛ deki nɔnɔ à waa fɔ ide, wɛɛge nɔnɔ à ba iri, ilu kutɛ akã nɔnɔ à waa nɛ, fɛɛju nɔnɔ à waa yɛ ilu, nɔ à waa saabu Ilaaɔ Lafɛɛi inɛi Izireli nɔ.

Jesu í wɔ amanɛ dubu mɛɛ (4.000)
(Cɔ Maaku 8:1-10)

³² Jesu í kpe mɔcɔe ɲa í ni, araarei ine ɲau ihẽ wa mum, domi ajɔ mɛeta ɲai ihẽ iyi à wa bi tom, nɔ sɔnda kãma kù gbe ɲa má. Nɔ n kù bi n jò a nɛð ariu ku ba a maà na a koo a cuku kpãa. ³³ Nɔ mɔcɔe ɲau mɔ à beee à ni, to, iwoi aa ka ba ije si gbabuau ihẽ iyi á yo zamaa nla nlau ihẽ. ³⁴ Nɔ Jesu í bee ɲa í ni, p̄ee feloi ì ne ɲa. N̄oi à ni, p̄ee ara m̄ejei do c̄ee wewee gɔ ɲa. ³⁵ Nɔ Jesu í ni ine ɲau a buba ile. ³⁶ Nɔ í so p̄ee ara m̄ejeu do c̄ee ɲau, í saabu Ilaaã titã í bei í bububue í na mɔcɔe ɲa a kp̄e ɲa. N̄oi à kp̄ea ine ɲau. ³⁷ Nɔ aɲa fei à je à yo hee p̄eu í gbe. N̄oi à ko p̄ee iyi í gbeu nɔ í ce kɔlɔ m̄eje. ³⁸ Ine ɲa iyi à jɛu à w̄eei zakai amanɛ dubu m̄ee (4.000), baai inaabo do ama keeke ɲa baasi. ³⁹ N̄oi Jesu í jò ine ɲau à ne í bei í lɔ akɔi inyi í ne ikpa ilei Magadãa.

16

Farisi do Sadusi ɲa à bi Jesu ku ce maamaake (Cɔ Maaku 8:11-13; Luku 12:54-56)

¹ Si anyii ɲɲu, Farisi do Sadusi ɲa à naa bi Jesu a cɔ laakaɛ. À tɔɔe ku ce maamaake iyi á nyisi iyi gbugbãe hai bi Ilaaã wa naa. ² N̄oi Jesu í jɛ ɲa í ni, bii inunu wa bɔ ku lɔ nɔ lele í kpã ì ya ni ɲa, iju iyi á má ala á d̄ɔ. ³ Bii daakɔi í ya ni ɲa, iji á rɔ domi iji í d̄u í we mango. Ì waa mà yaasei lele ɲa amma i kù waa mà yaasei waati iyi à wa si nsei ɲa. ⁴ Ine laalɔi nsei ɲa iyi a kù leekið Ilaaã ɲɲu akã, nyindai à ya maa bi ku ye. Amma nyinda gɔ kù w̄ee iyi aa nyisi ɲa má bii kù jɛ ide iyi í ba walii Zonasiu.

Iyi Jesu í fɔ b̄eebe í tã ɲoi í jò ɲa í ne.

Lefeei Farisi do Sadusi ɲa (Cɔ Maaku 8:14-21)

⁵ Si anyii n̄nu, Jesu do m̄c̄c̄e η̄au à koo à l̄o ak̄oi inyi à waa b̄o ikpa icei tenkuu ikpa ih̄s. N̄o wee m̄c̄c̄e η̄au à gb̄eje ku so p̄εε kos̄ia. ⁶ N̄oi Jesu í s̄o η̄a í ni, to, i ce laakai do lefeeí Farisi do Sadusi η̄au. ⁷ N̄oi m̄c̄c̄o η̄au à waa lasabu si id̄o η̄a à waa ni, na iyi í j̄ò a k̄u so p̄εε kos̄iai í j̄ò wa f̄o b̄εεb̄ε. ⁸ Amma Jesu í mà lasabu η̄a iyi à waa ce n̄o í bee η̄a í ni, na mii í ce ì waa ni η̄a, na iyi í j̄ò in̄e i k̄u so p̄εε kos̄iai í j̄ò n̄ wa n f̄o b̄εεb̄ε. Naane n̄je k̄u la. ⁹ I k̄u gb̄o yaasee hee nsei η̄a? I k̄u waa ye gigii p̄εε ara miu iyi ñ bu ñ kp̄ēa aman̄e dubu miu do j̄iai p̄εε k̄ol̄o iyi í gbe má η̄a? ¹⁰ Mà i k̄u waa ye gigii p̄εε ara meeje iyi ñ bububu ñ na aman̄e dubu mee η̄au do j̄iai p̄εε k̄ol̄o iyi í gbe má η̄a? ¹¹ Na mii í ce i k̄u mà η̄a iyi p̄εε si ñ wa n f̄āa. I ce laakai do lefeeí Farisi η̄a do Sadusi η̄au.

¹² B̄eb̄ei m̄c̄c̄o η̄au à mà iyi k̄u je lefee iyi í ya j̄ò p̄εε ku wui wa f̄āa, amma à mà iyi cioi Farisi do ti Sadusi η̄au wa f̄āa.

*Piεε í ni Jesu í je in̄e iyi Ilaaḍ í cica
(C̄o Maaku 8:27-30; Luku 9:18-21)*

¹³ N̄o Jesu í to Sezaree si il̄ei Filipee. N̄o í bee m̄c̄c̄e η̄a í ni, yooi in̄e η̄a à ya ni amu Amai Aman̄e ñ je. ¹⁴ N̄oi à j̄eaa à ni, in̄e ḡo η̄a à ya ni aw̄ou Z̄āa woo dasi inyiui. In̄e ḡo η̄a m̄o à ya ni aw̄ou Elii walii n̄lai takoui. In̄e ḡo η̄a m̄o à ya ni aw̄ou Zeremiii, walak̄o walii mmu ḡo má. ¹⁵ N̄o Jesu í bee η̄a í ni, in̄e m̄o ni, yooi ì ni ñ je η̄a. ¹⁶ N̄o Sim̄o Piεε í j̄eaa í ni, aw̄ou Amai Ilaaḍ n̄nu iyi í je irii kuw̄εεui. Aw̄oi ì je in̄e iyi í cicaui. ¹⁷ N̄oi Jesu í ni, Sim̄o, amai Z̄āa, aw̄ou ilu in̄o did̄si. K̄u je aman̄ei í s̄ōe, bii ku je Baam iyi í wa lele. ¹⁸ Amui ñ wa n s̄ōe iyi aw̄ou Piεei, waat̄o kuta. Si antai kutau an j̄ile igbem, n̄o baa iku tak̄ae kaa

yɔkɔ ku ganji igbeu *. 19 Awɔi an na yiiko si kpāai bommai Ilaaɔ. Mii iyi ì kɔsi si andunya, lele mɔ à kɔsii. Nɔ mii iyi ì jesi si andunya, lele mɔ á jesii.

20 Nɔi Jesu í sɔ mɔcɔe ηau do kugaabu í ni a maà na a sɔ ine gɔ iyi nηu í je ine iyi Ilaaɔ í cicau.

*Jesu wa fɔ idei ikuε do kujɛ
(Cɔ Maaku 8:31-9:1; Luku 9:22-27)*

21 Hai waati beɛbei Jesu í sinti ku sɔ mɔcɔe ηa í ni tilasii nηu ku bɔ Zeruzalemu. Tengɔ bei ine ngbo ηa do ine ngboi woo weei Ilaaɔ ηa do woo kɔ ine ηa si wooda ηa aa kpā nηu iju. Aa kpa nηu, amma si ajɔ meetasia nηu á jì má hai si bale. 22 Nɔi Piεε í gbāa í bɔðe kəkɔle í sɔɔ í ni, Ilaaɔ ku waasu ideu, Lafɛε. Ide dimi beɛbe kaa bæ pai. 23 Amma Jesu í sinda í sɔ Piεε í ni, sekeε hai bi tom Seetam. Ì waa bi i jeem bi ku koose, domi i kù waa ce lasabui Ilaaɔ, í gbe ti amanε ηa. 24 Si anyii nηu Jesu í sɔ mɔcɔe ηa í ni, ine iyi wa bi ku toom, ku jò idɔɔbie nɔ ku so jii ku gaauε ku toom wa. 25 Nɔ ine iyi wa bi ku ba kuweε do idɔɔbie, kaa baa. Amma ine iyi í nyɔ kuweεε na irim, lafɛε á baa do ntɔ. 26 Aranfāani yoomai amanε í ne bii í ba amanii andunya fei nɔ í kua kuweεε. Mà mii í weε iyi amanε á kpaasiò kuweεε. 27 Amu Amai Amanε an nyi wa má dei kam kam do amboei Baam do amalekam ηa ajɔ. Si waati beɛbei an sāa ine fei si yaase bei í jeò kuweεε. 28 Ntɔ ntɔ ñ wa n sɔ ηei, ine ηa iyi à wa ihɛ, gɔgɔ nηa ηa aa ye amu Amai Amanε n na n je bommam hee aηa fei a maa ku.

---

* **16:18** baa iku takæ kaa yɔkɔ ku ganji igbeu Yaasei iseeɔdeu ihɛ kù má sāa sāa. Yaase bei ine gɔ ηa à gbɔ wee. Nkāma kaa yɔkɔ ku ceaa ngɔgɔ, baa gbugbāi iku takæ.

17

Arai Jesu í daana

(Cɔ Maaku 9:2-13; Luku 9:28-36)

¹ Si anyii ajɔ mɛɛfa Jesu í kpe Piɛɛ do Zaaki do Zãa ifɔɛ í nya ɲa ikã nɔ à koo à gũ iri kuta nla gɔ aɲa ɲɲa. ² Ɖɔi à ba wee araɛ í kpaasi. Wajuɛ wa daana jiida jiida, nɔ jaɛ ɲa í fũuta pai pai bei inya kumá. ³ Si anyiɛ ɲɔi Moizi do Elii à faata wa anu akã à waa baa ide ku fɔ. ⁴ Ɖɔi Piɛɛ í sɔ Jesu í ni, Lafɛɛ, í sɪa ka maa wa ihɛ. Bii ì bi, jò ka ce ilei aɔ mɛɛta, akã titɛɛ, akã mɔ ti Moizi, akã mɔ ti Elii. ⁵ Wa fɔ ideu kù tã mɔm nɔ inya kumá gɔ í naa si ɲa bei bukɔɔ. Nɔ à gbɔ ide ku fɔ gɔ hai si inɔɛ í ni, inɛ ihɛi í je amam. N̄ buu jiida jiida, siɛi inɔ didɔm fei í ya wa. I ya gbɔ ideɛ ɲa. ⁶ Iyi mɔcɔ ɲau à gbɔ ide ku fɔu ɲɔi njo í mu ɲa hee à sɛɛbata ilɛ. ⁷ Amma Jesu í naa bi tu ɲa í lu ɲa í ni, i dede ɲa i maà jò njo ku mu ɲɛ. ⁸ Nɔ à wu iju lele, amma a kù yɛ inɛ gɔ bii kù je Jesu ɲɲu akã.

⁹ Ɖɔi à waa kita wa hai antai iri kutau nɔ Jesu í sɔ ɲa í ni, i maà sɔ inɛ gɔ mii iyi í yɛu bɛ ɲa hee amu Amai Amanɛ n koo n ku nɔ n jɪ hai si balɛ má. ¹⁰ Ɖɔi mɔcɔ ɲau à bee Jesu à ni, nɔ na mii í ce woo kɔ inɛ ɲa si wooda ɲau à ya ni Eliii á tako inɛ iyi Ilaaɔ í cicau ku naa. ¹¹ Nɔ í je ɲɲa í ni, ntɔi Eliii á tako ku naa nɔ ku teese mii fei sãa sãa. ¹² Amma an sɔ ɲɛ iyi Elii í naa tã, inɛ ɲa a kù màa, nɔ à ceaa bei à bi. Bɛɛbɛ mɔi amu Amai Amanɛ an ba ijuukpã si awɔ ɲɲa.

¹³ Ɖɔi mɔcɔ ɲau à mà bebei iyi Zãa woo dasi inyii wa fãa.

Jesu í faaba ama gɔ iyi í nɛ inɛi inɔɔko

(Cɔ Maaku 9:14-29; Luku 9:37-43a)

14 Iyi à to wa bii zamaa í wau, ñɔi məkɔ ɔó í naa í gule si wajui Jesu 15 í ni, Lafɛɛ, ce araarei ama ineməkəm nɔu ihɛ. Inei inɔ̀kɔ ɔó í sɔsɛ bɔ̀ɔi cukuuna, wa wahalae mɔi jiida jiida. Ajɔ ɔó ña í ya dasie inɔ ina walakɔ inɔ inyi. 16 Ñ soo ñ naae wa bi mɔcɔe ñau ihɛ amma à mɔngɔ ku faabaɛ. 17 Jesu í ni, inɛ inɛ laalɔ hai dasi naane ña, hee waati yoomai an maa ñ wa inɔ ñɛ. Mà hee waati yoomai an maa n temuaɔ ñɛ. I naam amau wa ihɛ ña. 18 Nɔ à naa Jesu amau wa, ñɔi í la si inei inɔ̀kou nɔ í fita sie nɔ amau í ba iri tengi beu be.

19 Ñɔi mɔcɔi Jesu ñau à bɔ bi tɛɛ aɲa duusɔɔ à beɛɛ à ni, na mii í ce awa a kù yɔkɔ a kù lele inei inɔ̀kou. 20 Nɔ Jesu í je ña í ni, si na iyi í jɔ naane ñɛ kù lai. Ntɔ ntɔ ñ wa n sɔ ñei, bii naane ñɛ í la í to baa dimii mii ku gbɛ iyi í kere í re, aa yɔkɔ í sɔ iri kutau ihɛ ña í ni ku dede hai be ku bɔ ihɔ, nɔ beɛbe mɔi á dede. Nkãma kù wɛɛ iyi aa mɔngɔ ku ce ña. [21 Amma dimii inei inɔ̀kou beɛbe ci ya fita bii kù je do kutɔɔ do anu ku ði.]

*Jesu í nyi wa fɔ ideɪ ikue do kujɛ má
(Cɔ Maaku 9:30-32; Luku 9:43b-45)*

22 Ajɔ ñɲu ɔó si bei mɔcɔ ñau à tɔtɔɔ Galilee be ñɔi Jesu í sɔ ña í ni, aa mu amu Amaɪ Amanɛ a daa inɛ ña si awɔ. 23 Aa kpam, amma si ajɔ mɛɛtasia an jɪ hai si bale má.

Ñɔi inɔi mɔcɔ ñau í fɔ ntɔ ntɔ.

Fia iyi à ne ku sã na icɛi kpasɛi Ilaaɔ

24 Si anyii ñɲu Jesu do mɔcɔe ña à bɔ Kaperanumu, ñɔi woo gba fia iyi à ne ku sã na icɛi kpasɛi Ilaaɔ ñau à naa bi Piɛɛ à beɛɛ à ni, Mɛɛtu ñɛ ci ya sã fiaɪ kpasɛi Ilaaɔ? 25 Nɔ Piɛɛ í ni, áá, í ya sã. Ñɔi Piɛɛ í ne kpasɛ.

Iyi í lɔ ile nɔ Jesu í tako í beε í ni, Simɔɔ, beirei ì waa lasabu. Ilaalui andunya ηau ihě, hai bi yooi à ya gba fi ai lempoo. Hai bi amaalu ηa de, mà hai bi inε njoo ηa. ²⁶ Nɔ Piεε í je í ni, hai bi inε njoo ηai. Nɔi Jesu í ni, na nηu, amaalu ηa a kaa sã *. ²⁷ Amma do nηu fei, kù sɪa ka je nηa bi ku koose. Na nηu, bɔ tenku be i koo i le kootia, cεε iyi í tako í muu, la geλεε. Aa ye kpekεle be iyi á to fia ku sãi awae fei. Nyaa i koo i sã nηa.

18

Yooi í je inε ngbo

(Cɔ Maaku 9;33-37, 42-48; Luku 9:46-48; 17:1-2)

¹ Waati nηu, mɔcɔi Jesu ηau à naa bi tεε à beε à ni, si bommai Ilaaɔ yooi í je inε ngbo. ² Nɔi Jesu í kpe ama keeke gɔ í leekiε si anini nηa. ³ Nɔ í ni, ntɔ ntɔ n̄ wa n sɔ ηei, bii i kù kpaasi idɔ nηe nɔ i kù ye bei ama keeke ηa, i kaa lɔ tengi bii Ilaaɔ í je bommaε. ⁴ Inε iyi á je inε ngbo si bommai Ilaaɔ nηui í je inε iyi í kaye arae í baa í ye bei amau ihě. ⁵ Inε iyi í nɔ í gba ama keeke bei inε ihě na irim, amui í gba.

⁶ Inε iyi í dasi inε akãi ama keeke ηa iyi à dasim naaneu ihě dulum, á tia a dɪa lafěεu alɔ si kɔɔ a tale sie inɔ tenku inyi ku jɔɔ. ⁷ Ijuukpã nla nlai inei andunya ηa aa ye si na iyi í jɔ à ya maa dasi kpaasi nηa ηa dulum. Kù nɔ kù nε bei á ce iyi inε gɔ ηa a kù dasi kpaasi nηa ηa dulum, amma inε iyi í ce beεbe á ye ijuukpã ntɔ ntɔ.

---

* **17:26** na nηu, amaalu ηa a kaa sã Si fee nηa à ni, amai aηa taka nηa ηa a kù nε ku sã. Nɔ do yaase beεbe inε ηa aa mà iyi Jesu nηu iyi í je Amai Ilaaɔ kù nε ku sã.

⁸ Bii í jε awɔε walakɔ isεε wa dasiε dulum, buu i nyɔɔ ku j̄ɔε. Á tiaε i lɔ si kuwεε iyi ci ya tã do awɔ akã walakɔ kute akã do iyi aa ne awɔ minji do kute minjiu fei nɔ a dasiε ina iyi ci ya ku. ⁹ Bii í nɔ í jε ijuεi wa dasiε dulum, nyaa i nyɔɔ ku j̄ɔε. Á tiaε i lɔ si kuwεε iyi ci ya tã do iju akã do iyi aa ne iju minji fei nɔ a dasiεɔ ina iyi ci ya ku.

*Mɔndai angudã iyi í nyɔ à tasiεu
(Cɔ Luku 15:3-7)*

¹⁰ Jesu í s̄ɔ ηa má í ni, i ce laakai i maà donda baa inε akãi amu ηau ηa. Ntɔ ntɔ n̄ wa n s̄ɔ ηei, amaleka woo degbe n̄ηa ηa à ya maa leek̄li ajɔ fei si wajui Baam iyi í wa lele. [¹¹ Amu Amai Amanε n̄ naa ku faaba inε ηa iyi à nyɔi.]

¹² Beirei l̄ waa lasabu ηa. Bii inε gɔ í ne angudã c̄ɔ nɔ akãε í nyɔ, kaa j̄ɔ c̄ɔ fakã kù wa siu titã si geete bii à wau koo dεdε akã iyi í nyɔu wa? ¹³ Ntɔ ntɔ n̄ wa n s̄ɔ ηei, bii í yɔɔ, á ne inɔ did̄ɔ nla nla na iriε ku re baa c̄ɔ fakã kù wa si iyi kù nyɔu. ¹⁴ Beεbe m̄oi, Baa n̄ηε iyi í wa lele kù bi baa inε akãi ama keeke ηau ku nyɔ.

Bei aa ce bii woo dasi naanε gɔ í rara

¹⁵ Jesu í ni má, bii kpaasi woo dasi naanε gɔ í ce dulum, bɔ bi tεε awɔ akã nɔ í j̄ɔ ku mà yaasei dulum nɔu. Bii í gbɔ ideε, ì baaε wa má si kpãa j̄iidai. ¹⁶ Amma bii í kɔ ku gbɔ ideε, dεdε inε akã wala minji si bei kukɔi idei Ilaaɔ wa fɔ. I bɔ bi tεε ηa, nɔ inε ηau aa jε sεɛdai ideu fei. ¹⁷ Bii í kɔ ku gbɔ ide n̄ηa, s̄ɔ inei igbe ηau. Bii í nɔ í kɔ ku gbɔ baa idei inei igbe ηau, i dooε bei hai dasi naanε walakɔ bei woo gba fiaɪ lempoo.

18 Ntɔ ntɔ n̄ wa n s̄ɔ ηei, mii iyi ì kɔsi si andunya fei ηa, lele mɔ á kɔsi. Nɔ mii iyi ì j̄esi si andunya fei ηa lele mɔ á j̄esi.

19 N̄ wa n s̄ɔ ηe má iyi bii amanε minji í ce anu akā si andunya ih̄e a tɔɔ ngɔɔ, Baam iyi í wa lele á mu n̄ηa, ²⁰ domi tengi bii amanε minji wala m̄eta í tɔtɔɔ à waa ce kutɔɔ do irim, n̄ wa si anini n̄ηa.

Amaace iyi í kɔ ku cea kpaasie suuru

21 N̄ɔi Piεε í bɔ bi Jesu í beεε í ni, Laf̄εε, bii kpaasim í ceem kurara ise f̄eloi an̄ ceaa suuru. Hee ise gbεεje? ²² N̄ɔi Jesu í j̄eaa í ni, aawo. N̄ kaa n s̄ɔe iyi andi ise gbεεjei, amma aa ceaa suurui ise kitað f̄εwa tuuba m̄εεje. ²³ Sot̄i í gbɔ faaji gɔ iyi wa nyisi bei bommai Ilaað í ye. Ilaalu gɔ wa bi ku ce dooi gbeseε iyi amaaceε ηa à waa mu. ²⁴ Iyi í sinti ku ce dooi gbeseu, η̄ɔi à naað inε gɔ wa be, iyi wa mu gbeseε í to baa f̄ɔtɔ ciwa nkpɔ nkpɔ *. ²⁵ Si bei in̄εu kù ne mii iyi á s̄að gbeseu, η̄ɔi laf̄εεε í ni a taa bei aru, n̄ηu do aboε do amaε ηa do mii iyi í ne fei a s̄að gbeseu. ²⁶ N̄ɔi amaaceu í gule si wajui laf̄εεεu wa tɔɔe suuru í ni, yɔkɔɔm suuru an̄ s̄aε m̄be fei. ²⁷ Nɔ laf̄εεεu í ce araareε í kpa gbeseu nɔ í j̄ɔe í ne.

28 Iyi amaaceu í fita hai be gbakā, nɔ í ko amaace kpaasie gɔ iyi wa mu gbeseε zakai k̄pekεle c̄iɔ. N̄ɔi í bataε í t̄e k̄ɔe í ni, s̄aam gbesem iyi ì waa muu. ²⁹ N̄ɔi kpaasie u í gule si wajue í tɔɔe suuru í ni, yɔkɔɔm suuru an̄ s̄aε gbeseε. ³⁰ Amma kù je, nɔ í j̄ɔ à dasi kpaasie u piis̄ɔ hee koo s̄að gbeseu fei ku t̄a. ³¹ N̄ɔi amaace iyi à gbe ηau à ye bei í ce nɔ inɔ n̄ηa fei í

* **18:24** dubu ciwa nkpɔ nkpɔ Si fee n̄ηa à ni talā dubu m̄εwa. Talā akā fei fiaí iceí ad̄ɔ maat̄u iyi à ya s̄a inε akā.

fɔ, ηɔi à koo à sisia lafɛɛ nηa yaasei ideu fei. ³² Nɔi lafɛɛu í kpoɔ í ni, awɔ amaace laalɔ, í jɔ iyi ì tɔɔm suuru ñ kpa gbeseu feii mεε. ³³ Awɔ mɔ ì ne í ce araarei amaace kpaasiei wo si bei ñ ceε. ³⁴ Nɔ idɔi lafɛɛu í kɔ, ηɔi í jɔ à dasiε piisɔɔ si awɔi woo kpã ine ηa iju hee koo sãð gbeseu fei ku tãu.

³⁵ Nɔi Jesu í ni, beεbe mɔi Baam iyi í wa lele á ce nηε, inε iyi í ci ya cea kpaasi nηε ηa suuru do inɔ akã.

19

Jesu wa fɔ ideɪ nje ku kai abo do mɔkɔ (Cɔ Maaku 10;1-12)

¹ Iyi Jesu í fɔ ideu í tã nɔ í ne hai ilei Galilee í bɔ ikpa ilei Zudee iyi í wa icei idoi Zuudɛɛu. ² Nɔi zamaa nla gɔ wa tooε nɔ í jɔ bɔɔ ηa à ba iri.

³ Nɔi Farisi gɔ ηa à naa bi tεε ku ba a cɔ laakae. Nɔ à beεε à ni, amanε í ne kpãa ku kɔsi aboε si ide baa yooma fei? ⁴ Nɔ í je nηa í ni, í kù cio iyi kukɔi ideɪ Ilaaɔ wa fɔ ηa? Í ni, hai sinte, Woo taka í ce ηai inεmɔkɔ do inaabo. ⁵ Nɔ í ni má, na nηu, mɔkɔ á jɔ iyeð baaε nɔ nηu do aboε a maa wεε nɔ aηa minji fei a baa a je ara akã. ⁶ Si beεbe a kù je aηa minji má, ara akã dei à je. Na nηu, amanε kù ne ku fεεfe mii iyi Ilaaɔ í tɔtɔ. ⁷ Nɔ Farisi ηau à beεε à ni, bii beεbei, na mii í ce Moizi í na wooda í ni ine iyi wa bi ku kɔsi aboε ku cea tiai nje ku kɔ ku bei ku kɔsiε. ⁸ Nɔ Jesu í je nηa í ni, Moizi í jɔ ì waa lele abo nηε ηai na idɔ kulele nηε. Amma waati iyi Ilaaɔ í taka amanε kù je beεbe. ⁹ An sɔ ηε, ine iyi í kɔsi aboε nɔ kù je na sakara, nɔ í so mmuε, nηu takae í ce sakarai.

10 Nɔi mɔcɔe ηau à sɔɔ à ni, bii bεεbei si gāmei aboð məkɔ́ í tia a maà ya so nje. 11 Nɔ Jesu í ni, ide iyi ñ wa n fɔ nsei, kù je ine feii á yɔkɔ ku gbɔ yaasee, bii kù je ine ηa iyi Ilaaɔ́ í mu nηa gbugbãe. 12 Mii ikã ikã iyi wa ganji ine ηa nje ku so í kpɔ. Ine gɔ ηa bεεbei à bí ηa do, a kaa yɔkɔ dei. Ine gɔ ηa mɔ amane ηai à ce nηa bεεbe. Ine gɔ ηa mɔ a kù bi abo ku so ku ba a ce icɛi bommai Ilaaɔ́ jiiida jiiida. Ine iyi á yɔkɔ ku gba ideu ku gbaa.

Jesu í weea ama keeke ηa

(Cɔ Maaku 10:13-16; Luku 18:15-17)

13 Si anyii nηu, ine ηa à gbã ama keeke ηa à naa Jesu wa ku le si ηa awɔ nɔ ku ce nηa kutɔɔ. Amma mɔcɔe ηa à waa gbagba si ηa. 14 Nɔi Jesu í sɔ ηa í ni, i jò amu ηau a naa bi tom, i maà ganji ηa, domi bommai Ilaaɔ́ í je ti ine ηa iyi à jɔ ηa. 15 Nɔi í le nηa awɔ si iri nɔ í ce nηa kutɔɔ í bei í ne hai be.

Idei awaasũ ilu fia gɔ

(Cɔ Maaku 10:17-31; Luku 18:18-30)

16 Ajɔ nηu gɔ məkɔ́ gɔ í naa bi Jesu nɔ í beee í ni, Mɛetu, mii jiiida yoomai an ce n bað kuwεε hai tā. 17 Nɔ Jesu í beee í ni, na mii í ce ì waa beem idei jiiida ku ce. Ilaaɔ́ nηu akãi í je jiiida. Bii ì bi i ba kuwεε iyi ci ya tā, jirima woodai Ilaaɔ́ ηau. 18 Nɔ í bee Jesu í ni, wooda yooma ηai. Nɔ í sɔɔ́ í ni, maà kpa ine, maà ce sakara, maà ce ile, nɔ i maà jεa ine gɔ sεeda ibo. 19 Jirima iyeð baaε, nɔ i bi kpaasie bei ì bi araε. 20 Nɔ awaasũu í ni, ñ wa n jirima iyi be fei tā, mii í gbe n ce má. 21 Nɔi Jesu í sɔɔ́ í ni, bii ì bi i kɔ́ dee dee, koo ta mii iyi ì ne fei, nɔ i kpɛa ilu are ηa fia. Bii ì ce bεεbe aa ba amani jiiida lelei Aɔ́. Si anyie nɔ i naa i

toom. ²² Iyi awaasũu í gbə bεεbe ηəi í sinda í ne do inə kufə domi ilu amani nla nlai.

²³ Nəi Jesu í s̄ə məcə ηa í ni, ntə ntə n̄ wa n s̄ə ηei, á gaabua ilu fia ku lə tengi bii Ilaađ í je bommaε. ²⁴ Nə an s̄ə ηe má iyi á faalaa kpookpo ku lə si iwoi abεε do iyi ilu amani á ləð tengi bii Ilaađ í je bommaε. ²⁵ Iyi məcə ηau à gbə ideu ηəi à biti kaa kaa, nə à ni, bii bεεbei, to, yooi á ba faaba. ²⁶ Nəi Jesu í cə ηa nə í ni, bi amanε ηai kaa ce, amma Ilaađ á yəkə ku ce fei ndεε.

²⁷ Nəi Piεε í s̄əo í ni, wee à j̄ə mii fei tā à waa tooε. To, yoomai á na ku je tu wa. ²⁸ Nə Jesu í s̄ə ηa í ni, ntə ntə n̄ wa n s̄ə ηei, waati iyi Ilaađ á ce mii fei tit̄ə nə amu Amai Amanε n maa n buba si batai bomma ilu amboem, inε amanε maateeki iyi ì waa toom ηau ih̄ε, inε mə aa buba si batai bommau i kiitið dimi maateeki inei Izireli ηau. ²⁹ Nə inε baa yooma iyi í j̄ə kpas̄ε wa, walakə igbā do ifəε ηa, walakə wec̄iε ηa, walakə baεε, walakə iyee, walakə amaε ηa, walakə ikoe ηa na irim, á ba ribaε ikə c̄iə, nə ku ba kuwεε hai tā má. ³⁰ Amma inε ηa iyi à je inei waju ηa si nsei, nkpə n̄ηa á na ku je inei anyi, nə inei anyi ηa mə, nkpə n̄ηa á na ku je inei waju.

20

Məndai ilu kpas̄ε do gaanəmaε ηa

¹ Jesu í kpa n̄ηa məndau ih̄ε í ni, idei bommai Ilaađ í j̄ə idei ilu kpas̄ε gə iyi í fita daadaakə wa dede amaace ku bəð ηa ikoe. ² Waati iyi í ba amaace ηau aηəð ηa à fə à gbəa nje ku s̄ə n̄ηa si bei à ya s̄əa woo ce icε si aj̄ə akā, nə í ni a bə ikoi n̄ηu a koo a ce icε. Nə à koo. ³ Nə zakai isə mεεs̄ā í fita má í koo í ba inε gə ηa à waa buba si tafa a kù waa ce nkāma. ⁴ Nə í

sõ ña í ni, inε mɔ, i bɔ ikom i koo i ce ice ña. An sã nñε si bei í jɔ. ⁵ Ñɔi à koo. Ñɔi ilu kpasɛu í fita má zakai dasã, do alε zakai inunu ku sinda ma, nɔ ide dimi akãui í ya fɔ. ⁶ Alε zakai isɔ miu ñɔi í fita nɔ í ye inε gɔ ña má à waa buba. Ñɔi í bee ña í ni, na mii í ce ì waa buba ihẽ ngbe ngbe hai daakɔ ña. ⁷ Ñɔi à jεaa à ni, si na iyi í jò inε kãma kù dasi wa icei. Ñɔi í ni, to, inε mɔ i bɔ ikom i koo i ce ice ña. ⁸ Iyi í to alε zakai kulɔi inunu ñɔi ilu kpasɛu í kpe inε ngboi amaaceε ñau í sɔɔ í ni, kpe gaanɔɔma ñau wa, sã nñε fia nñε, sinti hai bi inei ankãanyu ñau hee ku koo si inε sinte ñau. ⁹ Inε ña iyi à sinti ice alε zakai isɔ miu ñau à naa à gba fiaí icei ajɔ akã. ¹⁰ Amma iyi à to si inε sinte ñau à tamaa bei ti aña á re beεbei. Amma fiaí icei ajɔ akã à sãa aña mɔ. ¹¹ Iyi à ye fiaú beεbe ñɔi à wasi ku gbagba si ilu kpasɛu. ¹² À waa ni, inε ña iyi à naa ankãanyu isɔ akã à ce ice nɔ ì sã nñε bei awa iyi à ce ice si inya gbãa hai daakɔ hee à gbεεji. ¹³ Ñɔi ilu kpasɛu í sɔ inε akã nñε í ni, kpaasim, n kù takie, domi ì jesi i gba fiaí icei ajɔ akã, mà kù jε beεbe. ¹⁴ To, gba fiaε i nε. Ñ bi n sãa inei ankãanyu ihẽ bei awɔ mɔ. ¹⁵ Kù jε bei ñ bii an ceò fiam? Mà ì waa ce igu si na iyi í jò ñ ce jiidai.

¹⁶ Ñɔi Jesu í ni, beεbe mɔi inei anyi ña aa na á jε inei waju, nɔ inei waju ña mɔ a na á jε inei anyi ña.

*Jesu wa fɔ ideí ikuε do kujɛ isε gbεetasia
(Cɔ Maaku 10:32-34; Luku 18:31-34)*

¹⁷ Ñɔi Jesu í dasi kpãa wa bɔ Zeruzalemu. Nɔ í nya mɔcɔ maateji ñau ikã, ñɔi í sɔ ña si kpãa í ni, ¹⁸ wee à waa bɔ Zeruzalemu. Bei aa mu amu Amai Amanε a dasim awɔi inε ngboi woo weei llaaɔ ña do woo kɔ inε ña si wooda ña. Aa ye taalem a ni a kpam. ¹⁹ Si

anyie nɔ a dasim si awɔi dimi mmu ŋa, aa yaakom, nɔ a tɛem kpɔtɔɔ, nɔ a kpakpam si ŋi ku gaau. Nɔ si aɔ mɛetasia an ŋi má hai si bale.

Mii iyi iyei Zaaki do Zāa í tɔ Jesu

(Cɔ Maaku 10:35-45)

²⁰ Si anyii nɔ ŋi iyei amai Zebedee ŋa í naa bi Jesu do amaɛ ŋa nɔ í gule si wajuɛ ku tɔɔɛ ngɔɔ. ²¹ Nɔ Jesu í beɛ í ni, mii ì bi. Nɔi í ni, si waati iyi aa naa i je bomma, jɔ ama minjim ŋau ihɛ, inɛ akā ku buba awɔ nɔɛɛ, inɛ akā mɔ awɔ cangɛ. ²² Nɔi Jesu í sɔ mɔcɔ minji ŋau í ni, i kù mà mii iyi ì waa tɔɔm ŋa mɔm. Aa yɔkɔ í temuað ijuukpā iyi an ye ŋa? Nɔ à ni aŋa aa yɔkɔ. ²³ Nɔ í sɔ ŋa má í ni, ntɔi, aa ye ijuukpā iyi an ye ŋa. Amma kù je amui an cica inɛ ŋa iyi aa buba si canga do nɔm. Bi ku bubau bɛ, inɛ ŋa iyi Ilaaɔ Baam í cea sɔɔluɛ ŋai aa buba si.

²⁴ Nɔi mɔcɔ mɛɛwa iyi à gbe ŋau à gbɔ ideu nɔ idɔ nɔ ŋa í kɔð minji ŋau. ²⁵ Nɔi Jesu í kpe aŋa fei í sɔ ŋa í ni, inɛ mɔ ì mà ŋa si andunyau ihɛ ilaalu ŋau à ya maa taa inɛ nɔ ŋa gbugbāi. Nɔ inɛ ngbo ŋa ŋa mɔ a maa nyisi yiiko nɔ. ²⁶ Amma bi tu ŋe kaa ce beɛbe. Inɛ nɔɛ iyi wa bi nɔ ku je inɛ ngbo, nɔi á je woo ce nɔɛ ice. ²⁷ Beɛbe mɔi inɛ iyi wa bi nɔ ku je woo cua nɔɛ, á je aru nɔɛ. ²⁸ Beɛbe mɔi amu Amai Amanɛ n kù naa inɛ ŋa a ceem ice, amma amui an ce nɔ ice, nɔ n na kuwɛem n yað inɛ nkɔ hai si dulum.

Jesu í jɔ fɛɛju minji gɔ ŋa à ye ilu

(Cɔ Maaku 10:46-52; Luku 18:35-43)

²⁹ Si isɛnɛu Jesu do mɔcɔɛ ŋa à to Zeriko nɔ à waa fita hai bɛ. Waati iyi a waa fitau, zamaa nla gɔ wa too ŋa. ³⁰ Wee fɛɛju minji gɔ ŋa à waa buba ití kpāa bɛ, nɔ à gbɔ iyi Jesu wa lɔ. Nɔi à dɔ anu à maa ni, Lafɛɛ,

təkui ilaalu Davidi, ce araare nwa. ³¹ Nɔ zamaau wa la si ɲa wa ni a coko. Amma bɛi à waa ni a cokou, bɛɛbɛ mɔi à ya dɔ anu hee lele à maa ni, Lafɛɛ, təkui Davidi, ce araare nwa. ³² Nɔi Jesu í leekí í kpe ɲa í bee ɲa í ni, mii ì bi n ce nɲɛ. ³³ Nɔi à jɛaa à ni, Lafɛɛ, à bi ka ye ilui. ³⁴ Nɔ Jesu í ce araare nɲa í lu iju nɲau. Nɔ gbakã inɛ ɲau à ye ilu nɔ à waa tooɛ.

21

Jesu wa lɔ inɔ ilu Zeruzalɛmu

(Cɔ Maaku 11:1-11; Luku 19:28-40; Zãa 12:12-19)

¹ Nɔi Jesu do mɔcɔɛ ɲa à mɔsi isɛɛnɛ nɲa nɔ à maai Zeruzalɛmu wa. À to Betifaje si geete iyi à ya kpe Olivie. Nɔ Jesu í bɛ mɔcɔ minji gɔ ɲa ² í ni, i bɔ ilu iyi í wa waju nɲɛu bɛ, aa ye bii gbankɛɛ gɔ wa so do amaɛ. I fũ ɲa i naam wa ɲa. ³ Bii inɛ gɔ wa bee nɲɛ ide gɔ, i jɛaa i ni, Lafɛɛi í nɛ bukaata nɲa. Inɛɛu á jò i naaɔ ɲa wa ɲa.

⁴ Nɲu ɲau bɛ í cei ku ba idei waliuu ku kɔ iyi í ni,
⁵ I sã inɛi Siɔɔ ɲa, i ni,
 I cɔ ilaalu nɲɛ wa naa bi tu nɲɛ.

Amanɛ kurɔi.

Si gbankɛɛui í gũ,

Si amaɛ.

Mɛɛmu ku so asoi.

⁶ Nɔ mɔcɔ ɲau à koo à ce bei í sã ɲau. ⁷ À naaɔ gbankɛɛu do amaɛ wa, à tɛ acɔ nɲa si antaɛ nɔ Jesu í gũu. ⁸ Nɔ si zamaau inɛ nkɔɔ í tɛ ibɔɛ si kpãau. Inɛ gɔ ɲa mɔ à da amaawɔi jli ɲa à tɔɔ si kpãau. ⁹ Inɛ ɲa iyi à waa cua Jesu do inɛ ɲa iyi à waa tooɛ fei à wasi ku dɔ anu à waa ni, təkui Davidi, à waa saabuɛ. Aɔ

Lafɛɛ ku weeɛ, awɔ iyi ì waa naa do iriɛ. Ka saabu Ilaaɔ hee lele*.

¹⁰ Iyi Jesu í lɔ inɔ ilu Zeruzalemu, inei iluu fei í bití. Nɔ à wasi ku ni, yooi ihɛ. ¹¹ Nɔi zamaaau í je í ni, Jesu waliui, inei Nazareti si ilei Galilee.

Jesu í wa bantumai kpasɛi Ilaaɔ

(Cɔ Maaku 11:15-19; Luku 19:45-48; Zãa 2:13-22)

¹² Nɔi Jesu í bɔ bantumai kpasɛi Ilaaɔ. Iyi í to bɛ í lele woo ta iwò ña do woo ra ña iyi à wa bɛ. Í fuka fuka taabui woo kpaasi fia ña, do kitai woo ta ankasiidi ña. ¹³ Nɔ í sɔ ña í ni, à kɔɔ à ni, Ilaaɔ í ni ilei ñu ile bi ku tɔɔi á je. Amma ñɛ wee ì coo bi ku tɔtɔɔi ile ña.

¹⁴ Nɔi fɛɛju do ilu kute akã gɔ ña à naa bi Jesu kpasɛi Ilaaɔ bɛ nɔ í jɔ à ba iri. ¹⁵ Amma inɛ ngboi woo weei Ilaaɔ ña do woo kɔ inɛ ña si wooda ñau, idɔ ña í kɔ iyi à yɛ maamaake ña iyi í ce, nɔ à gbɔ amu ña à wasi ku dɔ anu à waa ni, tɔkui ilaalu Davidi, à waa saabuɛ. ¹⁶ Nɔ à bee Jesu à ni, ì bei ì gbɔ iyi à waa fɔ mbe? Nɔ í je ña í ni, oo. Mii iyi wa ceu ihɛ, i kù cio ideɛ ña tengi bii à ni, Ilaaɔ í jɔ à gbɔ saabuɛ hai si gelei amu ña do si gelei ama kpɔtɔɔ ña. ¹⁷ Si anyii ñu, í jɔ ña í nɛ hai ilu bɛ í koo í sũ Betani.

Jesu í ceekpe jii ndii figi

(Cɔ Maaku 11:12-14, 20-24)

¹⁸ Iju kumáɛ daadaakɔ Jesu í nɛ hai Betani wa nyi Zeruzalemu, nɔ ari wa kpaá. ¹⁹ Nɔi í yɛ jii ndii figi gɔ ití kpãa bɛ, nɔ í yaa siɛ. Amma iyi í to kɔkɔɛ í ba wee wua ñai í nɛ. Nɔi í sɔ jii nɔu í ni, awɔ i kaa so má ajɔ kãma. Nɔ gbakã jii nɔu í gbɛ. ²⁰ Iyi mɔcɔ ñau à yɔɔ,

* **21:9** à waa saabuɛ Do feei gereki hozanai à ya ni.

ηοι à biti. À bee Jesu à ni, beirei í ce j̄i ndii figiu ihē í gbε anu akā bεεβε. ²¹ N̄oi Jesu í je n̄ηa í ni, nt̄o nt̄o ñ wa n s̄o ηei, bii ì dasi naane n̄o i kù waa sika ηa, aa ȳok̄o i ce bei ñ cea j̄i n̄ou ihē ηa. N̄o kaa je baa iyi be n̄ηu akā, aa ȳok̄o i s̄o iri kutau ihē ηa i ni ku dede hai bε koo dásí tenku, á n̄o ku koo. ²² Bii ì dasi naane ηa, mii iyi ì t̄o Ilaaã fei, aa ba ηa.

Hai iwoi yiiko Jesu wa naa

(C̄o Maaku 11:27-33; Luku 20:1-8)

²³ N̄oi Jesu í to Zeruzalemu n̄o í b̄o bantumai kpasēi Ilaaã má wa k̄o ine ηa si cio. N̄oi ine ngboi woo weei Ilaaã ηa do ine ngbo ηa à naa bi tεε, à beee à ni, mii ηa iyi ì waa ceu ihē, yooi í nae kpāa iyi ì waa cooò. Do yiikoi yooi ì waa cooò. ²⁴ N̄oi Jesu í je n̄ηa í ni, amu m̄o an bee ηe ide ḡo. Bii ì ȳok̄o ì j̄εem ηa, amu m̄o an s̄o ηe ine iyi í nam yiiko ñ wa n ceò mii ηau ihē. ²⁵ Hai iwoi Zāa í ba yiiko iyi í dasiò ine ηa inyi. Hai bi Ilaaã de, mà hai bi amanε ηa. N̄oi à busi n̄je à waa ni, beirei aa ka jεaa. Nsei n̄o, bii à jεaa à ni Ilaaãi, á bee wa na mii í ce a kù dasi Zāa naane. ²⁶ N̄o wee n̄jo kaa j̄ò ka ni hai bi amanε ηai. Bii à ni hai bi amanε ηai, zamaau á ye taale nwa si na iyi í j̄ò ine fei í jesi iyi Zāa waliiii kam kam. ²⁷ N̄oi à jεa Jesu à ni, a kù mà. N̄o Jesu m̄o í s̄o ηa í ni, debei, amu m̄o n kaa n s̄o ηe yiikoi ine iyi ñ wa n ceò mii ηau ihē.

M̄andai ama minji

²⁸ Jesu í kpa n̄ηa m̄andau ihē í ni, beirei ì waa lasabu ηa. M̄ok̄o ḡo í nε ama inem̄ok̄o minji. N̄o í s̄o ine sinteu í ni, amaayi, b̄o ikom i koo i ce icε nnyi. ²⁹ N̄o í ni, n kaa n koo. Amma do ankāanyi í ce lasabu mmu n̄o í koo. ³⁰ N̄o m̄ok̄ou í koo í s̄o ama minjisiaeu m̄o bεεβε, n̄o amau í jεaa í ni, to, an koo,

baaba. Amma kù koo. ³¹ Si ama minji ηau yoo ηηai í ce idəbii baæ. Nəi à ni, ine sinteui. Nəi Jesu í sō ηa í ni, ntə ntə n̄ wa n sō ηei, woo gba fiai ləmpoo do inaabo woo ta icu ηa aa tako ηe a lə si tengi bii Ilaađ í je bomma. ³² N̄ wa n fə bεεbei si na iyi í jə Zāa í naa ku nyisi ηe kpāa jūida, nə i kù dasiε naane ηa. Woo gba fiai ləmpoo do woo ta icu ηai à dasiε naane. Amma ηe, do iyi ì ye idə ku kpaasi nηa ηa fei i kù kpaasi idə nηe i dasiε naane ηa.

Məndai gaanəma laalo ηa

(Cə Maaku 12:1-12; Luku 20:9-19)

³³ Nəi Jesu í sō ηa má í ni, i gbə mənda gə má ηa. Ilu kpasē gə í ce ikoe, nə í lə si j̄i ndii rezēe ηa nə í ce kaa í kaakooəd. Nə í ce bi ku f̄s inyii isoe. Nə í cā tafa bii ku degbe ikou. Nəi í so gaanəma ηa í dasi ηa si ikou a maa logooe, í bei í bə ilu koo kpe be. ³⁴ Waati iyi isoi j̄i nəu í j̄la í to ku ka, ηəi í be amaace ηa wa bi woo logoo ηau a koo a gba iyi í je ti nηu wa. ³⁵ Amma gaanəma ηau à dede à wo si ηa, à cā ine akā, nə à kpa ine akā má, nə à ta ine meetasiau mə kuta à kpa. ³⁶ Nə ilu iləu í be si ηa amaace gə ηa wa má. Ine nηu ηa à kpə à re baa inei tako ηau. Do nηu fei, à ce nηa bei à cea inei tako ηau. ³⁷ Si anyii aηa fei í be si ηa ama abíe wa, í ni, aa jirima amam. ³⁸ Amma iyi gaanəma ηau à ye amau à fə aηa duusəə à waa ni, i cə ine iyi á na ku je tubuu. I naa wa ka kpa nə iləu ku baa ku je tu wa. ³⁹ Nəi à muu à fitae hai inə kaau à koo à kpa.

⁴⁰ To, waati iyi ilu iləu á naa, beirei á cea gaanəma ηau. ⁴¹ Nəi à jeaa à ni, á kpa ine laalo ηau i kaa ce araare nηa nə ku de gaanəma mmu ηa ku dasi ηa si iləu, ine ηa iyi bii isoi j̄i nəu í j̄la aa ya náa iyi í je

tεε. ⁴² N̄oi Jesu í bee ηa í ni, i kù cio iyi ihē si kukoi idei Ilaađ ηa ba. Í ni, Kuta iyi woo ma ηa à k̄asiu N̄hui í baa í jε kuta sintei icui ileu.

Ađ Lafēei í coo, n̄o í mu wa biti.

⁴³ N̄o Jesu í ni má, ñ wa n s̄o ηei, Ilaađ á gba bommaε hai bi tu ηε ku na dimi mmu ηa iyi à waa ce id̄oabiε. [⁴⁴ Inε iyi í cuku si kutau ihē, kutau á λεγεει. Inε iyi í n̄o í bata m̄o á l̄l̄o lafēei nek̄o nek̄o.]

⁴⁵ Iyi inε ngboi woo weei Ilaađ ηau do Farisi ηau à gb̄o m̄andai Jesu ηau, à mà iyi aηai wa f̄aa. ⁴⁶ N̄oi à waa de kp̄aa bei aa ce a muu. Amma à waa ce n̄joi zamaau si na iyi í j̄o à dasi naane iyi waliii nt̄o nt̄o.

22

M̄andai ijei ab̄ođ̄o

(C̄o Luku 14:15-25)

¹ N̄oi Jesu í s̄o ηa ide do m̄anda ηa má í ni, ² i gb̄o faaji ḡo iyi wa nyisi ηε bei bommai Ilaađ í ye. Ilaalu ḡo wa cea amaε ab̄ođ̄o, ³ n̄o í be amaaceε ηa í ni a koo a kpe inε ηa iyi à kpe ab̄ođ̄o wa. Amma inε ηau a kù waa bi ku naa. ⁴ N̄o í be amaaceε mmu ḡo ηa má í ni, i koo i s̄o inε ηa iyi ñ kpe ηau i ni ñ t̄a s̄o lu. Kεte kombo ηa do m̄εemu ku ne ikpo ḡo ηai ñ kpa n̄o à ce icei fei ndεε à t̄a, a naa wa bi ku ce ab̄ođ̄o. ⁵ Amma inε ηa iyi à kpe ηau a kù saaluε m̄om, inε fei í ne w̄uε. Inε ḡo ηa à ne iko n̄ηa, inε ḡo ηa m̄o à ne s̄ia n̄ηa. ⁶ Ḡoḡo ηa à mu amaaceε ηau à c̄a ηa à kpa ηa. ⁷ N̄oi id̄oi ilaaluu í k̄o n̄o í be soogeε ηa à koo à kpa woo kpa inε ηau n̄o à dasi ilu n̄ηau ina. ⁸ N̄oi í s̄o amaaceε ηau má í ni, to, ijei ab̄ođ̄o í j̄ia, amma inε ηa iyi ñ tako ñ kpe ηau a kù j̄ođ̄o ijeu be má. ⁹ Na

nɲu, i bə si tafa ɲa i kpe inɛ ɲa iyi à wa bɛ fei wa ɲa. ¹⁰ Nə amaace ɲau à bə si tafa ɲau à tətəw inɛ ɲa iyi à wa bɛ fei wa, hai inɛ jiida do inɛ laalə ɲa, nə abədɔu í kɔ̄ do amane.

¹¹ Iyi ilaaluu í lə ile bi ku ce abədɔu, í cə inɛ ɲa iyi à naa ku jɛu, nə i ba wee, inɛ akā kù waa dasi jɲnei abədɔ̄ iyi í na ɲa. ¹² Nɔi í beɛɛ í ni, kpaasi, beirei í ce ì lə wa ihē i kù waa dasi jɲnei abədɔ̄. Nə inɛu kù ni ide kāma. ¹³ Nɔi ilaaluu í sɔ̄ amaaceɛ ɲa í ni, i dī awəɛ do isɛɛ ɲa nə i soo i nyəw angule si ilu kuku, tengi bii inɛ ɲa aa lesi awə si iri a kpata. ¹⁴ Nə Jesu í ni má, do iyi llaaɔ̄ í kpe inɛ nkɲə fei, inɛ iyi í cica kù kpə.

Fiai lempoo ku sã

(Cə Maaku 12:13-17; Luku 20:20-26)

¹⁵ Waati beɛbɛ Farisi ɲa à koo à tətəw à waa busi nje a ba a lea Jesu taai ide. ¹⁶ Nɔi à bɛ məcə ɲɲa gə ɲa do inɛi Herodu gə ɲa bi tɛɛ. Iyi à to ɲoi à ni, Mɛɛtu, à mà iyi ì ya fə ntə, nə ì waa kə inɛ ɲa si idei llaaɔ̄ do ntə. Beɛbɛ mɔi i kù waa ce njo i inɛ gə, domi i ci ya cə ijui amane ɲa. ¹⁷ Na nɲu, sɔ̄ wa bei ì yɛ. Í s̄la ka sã ilaalu Sezaa fiai lempoo? Ma ka maà sãa. ¹⁸ Wee Jesu í mà lasabu ɲɲa iyi à waa ce tã, ɲoi í sɔ̄ ɲa í ni, inɛ ilu muafiti ɲa, na mii í ce ì waa leem taai ide ɲa. ¹⁹ I nyisim kpekele iyi ì ya sãð lempoou wa ɲa. Nə à nyisie kpekele gə. ²⁰ Nə Jesu í bee ɲa í ni, fotooi yooi í wa si kpekeleu ihē nə irii yooi à kə si. ²¹ Nə à ni, ti Sezaai. Nɔi Jesu í sɔ̄ ɲa í ni, to, debei i sãa Sezaa iyi í je tɛɛ ɲa, nə i sãa llaaɔ̄ mə iyi í je tɛɛ ɲa.

²² Iyi à gbə ideu beɛbɛ, ɲoi à biti à jəð à nɛ.

Idei kujti iku ɲa

(Cə Maaku 12:18-27; Luku 20:27-40)

²³ Si ajə akāu Sadusi gə ŋa mə à naa bi Jesu má. Anjai à ya maa ni iku ŋa a kaa jǐ. Iyi à to wa bi Jesu ŋəi à beee à ni, ²⁴ Mɛɛtu, Moizi í ni bii inɛ gə í ku í jə aboe nɔ kù bíð ama, ifəe ku so jaaðu ku ba ku bía igbãe ama. ²⁵ Wee si inɔ nwa inɛ mɛɛje gə ŋa à wɛɛ iyi à jɛ amai baa akã. Igbã ŋŋa í so abo nɔ kù bíð ama nɔ í ku í jəa ifəe jaaðu. ²⁶ Bɛɛbei inɛ minjisiau mə í ce, do mɛɛtasiau, hee í koo í kãsið amanɛ mɛɛjesiau. ²⁷ Si anyii aŋa fei nɔ abou mə í na í ku. ²⁸ To, ajə iyi iku ŋa aa na a jǐ, aboi yoo ŋŋai á jɛ, si bei aŋa fei à soo aboi.

²⁹ Amma Jesu í jɛ ŋŋa í ni, ì waa rara ŋai si na iyi í jə i kù mà gbugbãi Ilaað ŋa hee má jɛ mii iyi kukəi ideɛ wa fə. ³⁰ Ntə ntə, si waati iyi iku ŋa aa naa a jǐ, waati bɛɛbɛ inɛməkə ŋa do inaabo ŋa a kaa so nje má, amma aa yei bei amaleka ŋa. ³¹⁻³² Iyi í jɛ ti idei kujji iku ŋa, à kəw wo à ni, Ilaað í ni ŋŋu Ilaað, Lafɛɛi Aburahamui, do ti Izaaki, do ti Zakəbu. I kù cio ideu bɛ ŋa iyi Ilaað í sɔ ŋei? Ilaað kù jɛ Lafɛɛi iku ŋa, Lafɛɛi inɛ ŋa iyi à wɛɛi.

³³ Nɔ zamaa iyi í wa bɛ fei í gbə cioi ideɛ nɔ ideu í tosi ŋa.

Wooda iyi í re

(Cə Maaku 12:28-34; Luku 10:25-28)

³⁴ Njəi Farisi ŋau à gbə iyi Jesu í kãmia Sadusi ŋau si ideu nɔ à tətəw má. ³⁵ Inɛ akã ŋŋa iyi wa jɛ woo kə inɛ ŋa si woodau wa bi ku cə laakai Jesu nɔ í beee í ni, ³⁶ Mɛɛtu, si wooda ŋau fei, yoomai í re. ³⁷ Njəi Jesu í jɛaa í ni, bi Að Lafɛɛɛ do idəe fei do lasabue fei. ³⁸ Nŋu bei í jɛ wooda sinte, nŋui í nɔ í re ŋa. ³⁹ Minjisia iyi í too wee. Bi inɛ mmu ŋa bei ì bi araɛ.

40 Wooda minji ηau bei à je icui idei woodai Moizi do ti idei walii ηa fei.

Davidi do ine iyi Ilaaḗ í cica

(Cḡ Maaku 12:35-39; Luku 20:41-44)

41 Si bei Farisi ηau à tḡtḡ, ηḡi Jesu í bee ηa ideu ihē 42 í ni, beirei ì waa lasabu si idei ine iyi Ilaaḗ í cica ηa. Tḡkui yooi í je. Nḡi à jeaa à ni, tḡkui ilaalu Davidii. 43 Nḡ Jesu í bee ηa í ni, bii beebēi, beirei í ce Davidi wa kpoo Lafēe waati iyi í fḡ do gbugbāi Hundei Ilaaḗ í ni,

44 Aḡ Lafēe í sḡ Lafēm í ni,
Buba si awḡ njem ihē

Hee n ce mbēee ηa bi ku lesi isee.

45 Nḡ Jesu í ni má, to, bii Davidi wa kpoo Lafēee, beirei á ce ku je tḡkue má.

46 Nḡ baa ine akā nḡa kù yḡkḡ ku jeaa ide kāma. Nḡ hai waati beebēu ine gḡ kù beee ide gḡ má.

23

Muafitii Farisi do woo kḡ ine ηa si wooda ηa

(Cḡ Maaku 12:38-39; Luku 11:43,46; 20:45-46)

1 Nḡi Jesu í sḡ zamaau do mḡcḡe ηau, 2 í ni, woo kḡ ine ηa si wooda ηau do Farisi ηau, aḡai à sāsi agbei Moizi à waa sisi woodae. 3 Na nḡu, i ya gbḡ ide nḡa nḡ i ce mii iyi à waa sḡ ηe fei. Amma i maà ya ce kookoosu bei à waa ce, domi ide iyi à ya fḡ a ci ya ceḡ icē. 4 À ya dī aso ku wo a maa kāa ine ηa, amma aḡa taka nḡa a ci ya jesi a luu baa do amaawḡ akā. 5 Kookoosu nḡa iyi à waa ce fei à waa cooi ku ba a ye ηaḡ. Beebēi à ya dī ama tia iyi í la í re ti kpaasi ηa nḡ a dasi jaba nḡa ikū sisḡ iyi í re ti kpaasi ηa si ifi

do ilɛ *. ⁶ Nɔ a ci ya bi kaa inya sinte bi ku jɛ jingau ɲa do kitāi inɛ ngbo ɲa ile bii à ya ce kutɔtɔɔ ɲa. ⁷ À ya bi inɛ ɲa a maa ce aɲa fɔɔ si bantumaa do bɛɛɛ nɔ a maa kpe ɲa lafɛɛ. ⁸ Amma inɛ, i maà ya jò a kpe ɲɛ lafɛɛ, domi inɛ fei saa ɲai, nɔ Lafɛɛ akã lege legei ì nɛ ɲa. ⁹ Nɔ i maà kpe inɛ kãma Baaba si ilɛ ihɛ ɲa, domi inɛ akãì í jɛ Baa nɲɛ. Nɲui í wa lele. ¹⁰ Nɔ i maà ya jò a kpe ɲɛ ilaalu ɲa domi ilaalu akã lege legei ì nɛ ɲa, nɲui í jɛ inɛ iyi Ilaaɔ́ í cicau. ¹¹ Inɛ iyi í jɛ inɛ ngbo nɲɛ nɲui í nɛ ku jɛ woo ce icɛ nɲɛ. ¹² Inɛ iyi í so araa lele, aa kayɛsi, inɛ mɔ iyi í kayɛ araa aa soo lelei.

Jesu í yɛ taalei Farisi ɲa do woo kɔ inɛ ɲa si wooda ɲa na muafiti ɲa

(Cɔ Maaku 12:40; Luku 11:39-52; 20:45-47)

¹³ Jesu í ni, inɛ woo kɔ inɛ ɲa si wooda ɲa do Farisi ɲa, inɛ ilu muafiti ɲai. Aa yɛ ijuukpã ɲa, si na iyi í jò ì waa cɪmboa inɛ ɲa kpãai bommai Ilaaɔ́ ɲa. Inɛ taka nɲɛ, i kù jesi i lɔ ɲa, nɔ inɛ ɲa iyi à bi ku lɔ, ì waa ganji ɲa ɲa. [¹⁴ Inɛ woo kɔ inɛ ɲa si wooda ɲa do Farisi ɲa, inɛ ilu muafiti ɲai. Aa yɛ ijuukpã ɲa, si na iyi í jò ì ya maa ce kutɔɔ sisɔ ɲa ku ba inɛ ɲa a ni inɛu inɛ jiida ɲai. Nɔ wee mii iyi jaaɔ́ ɲa à nɛ fei ì ya gbaa ɲai. Na ɲɔi í jò ijuukpã nɲɛ á la ku re.]

¹⁵ Inɛ woo kɔ inɛ ɲa si wooda ɲa do Farisi ɲa, inɛ ilu muafiti ɲai. Aa yɛ ijuukpã ɲa, si na iyi í jò ì waa dabii bii fei ɲa, ì waa nɛ si tenku do si ilɛ fei ì waa dɛdɛ baa inɛ ɲa iyi aa ba i kpaasi idɔ nɲa ɲa. Nɔ bii ì ba ɲa ì ya sinda lafɛɛ ɲai ku jɛ inɛ iyi à nɛ a dasie ina iyi ci ya ku ku re baa inɛ taka nɲɛ isɛ gbeeji.

---

* **23:5** ama tia ama tia iyi à ya dɪu isɛɛde ɲa iyi à wa si tiai idei Ilaaɔ́i à ya kɔ si, nɔ a dɪu si ikpo nɲa walakɔ si awɔ.

16 Inε fεεju ηai iyi ì waa mu goloji fεεju ηa, aa ye ijuukpã ηa. Ì ya maa ni ηa, bii inε í ceekpe do kpasëi Ilaaã kù jε taale baa bii kù kãɔ. Amma bii í ceekpe do wurai kpasëu, tilasii ku kã ideu. 17 Inε fεεju nnyei ηai. Yoomai í la í re. Wurau? Mà kpasë iyi í jò wurau í jε ti Ilaaã. 18 Nɔ ì waa ni má ηa, bii inε í ceekpe do bi kuwee kù jε taale baa bii kù kãɔ, amma bii í ceekpe do inai kuweeu, tilasii ku kã ideu. 19 Inε fεεju ηai. Yoomai í la í re. Inai kuweeu? Mà bi kuwee iyi í jò inai kuweeu í jε ti Ilaaã. 20 Na nηu, inε iyi í ceekpe do bi kuwee, hee do mii iyi wa lesi feii í ceekpeò. 21 Inε mɔ iyi í ceekpe do kpasëi Ilaaã, hee do Ilaaã iyi í wa bε feii í ceekpeò. 22 Inε mɔ iyi í nɔ í ceekpe do lele, hee do batai bommai Ilaaã do Ilaaã takæ iyi wa buba bei í ceekpeò.

23 Inε woo kɔ inε ηa si wooda ηa do Farisi ηa, inε ilu muafiti ηai. Aa ye ijuukpã ηa, si na iyi í jò ì waa na Ilaaã hee do zakaai nyau i aye ηa, amma ì waa gbεje mii iyi í la í re si wooda ηa. Mii ηau í jε idɔɔbii Ilaaã ku ce do araare ku nyisi do ilu naanε ku jε. Nηu ηau bei í jɔ í ce ηa, nɔ i maà gbεje iyi í gbe ηau. 24 Inε fεεju ηai iyi ì waa mu goloji fεεju ηa. Ì waa coo inyi nηε na kokoo ηa nɔ ì bei ì waa mið kpookpo ηa.

25 Inε woo kɔ inε ηa si wooda ηa do Farisi ηa, inε ilu muafiti ηai. Aa ye ijuukpã ηa si na iyi í jò anyii kɔɔfu do ti jεε ηai ì ya wie ηa, amma hai si binε laalɔ do ilei ì bað mii ndii inɔε ηa. 26 Awɔ Farisi fεεju, wie inai jεε titã, anyiu mɔ ku bei ku má.

27 Inε woo kɔ inε ηa si wooda ηa do Farisi ηa, inε ilu muafiti ηai. Aa ye ijuukpã ηa, si na iyi í jò ì ye ηai bei bale iyi à jɔsi mii fũfũ ku ba anyie ku sía, amma inɔε kùkùí amanε do konkombi wa kã si. 28 Bεεbε

m̄oi in̄e taka n̄ɛ, bii in̄e ɲa à waa yɛ ɲɛ, in̄e in̄e jiida ɲai, amma si idɔ n̄ɛ muafiti do laalɔi wa kɔ̄.

²⁹ In̄e woo kɔ in̄e ɲa si wooda ɲa do Farisi ɲa, in̄e ilu muafiti ɲai. Aa yɛ ijuukp̄a ɲa, si na iyi í j̄ò ì waa teese balei walii ɲau, nɔ ì waa ce booda si ti in̄e dee dee ɲau m̄o má ɲa. ³⁰ Nɔ ì waa ni ɲa, bii í j̄e si waatii bala nwa ɲai à dede wo a kaa ka dasi baa nwa si walii ɲau ku kpa. ³¹ In̄e taka n̄ɛ ì waa nyisi iyi in̄e t̄okui in̄e ɲa iyi à kpa walii ɲau. ³² To, i hanya i tambɔ laalɔ iyi bala n̄ɛ ɲa à sintiu. ³³ In̄e in̄e buu ɲa bei njo wukuku. I kù nɛ bei aa ce i saa ina iyi ci ya kuu ɲa. ³⁴ Na n̄ɲu, i de it̄i i gbɔ, an bɛ n̄ɛ walii ɲa wa do ilu bisi ɲa do woo mà tia ɲa. Si inɔ n̄ɲa aa kpa gɔgɔ ɲa, nɔ i kpakpa gɔgɔ ɲa m̄o si j̄i ku gaau, gɔgɔ ɲa m̄o nɔ i tɛ n̄ɲa kp̄ɔt̄ɔɔ ile bii ì ya ce kut̄ɔt̄ɔɔ n̄ɛ ɲa, nɔ i lele ɲa si ilu ɲa fei. ³⁵ Na n̄ɲu, ijuukp̄ai woo kpa in̄e dee dee ɲau fei á j̄e si iri n̄ɲei. Abelii í j̄e in̄e dee dee sinte iyi ì kpa ɲa. Zakari amai Baraki iyi ì kpa si afei kpas̄ei Ilaaɔ̄ do bi kuweeu ɲa, n̄ɲui í j̄e in̄e ank̄anyi iyi ì kpa ɲa. Ikui in̄e dee dee ɲau bɛ fei, hai Abeli hee ku koo si Zakari, in̄ei aa yɛ ijuukp̄aɛ ɲa. ³⁶ Ntɔ ntɔ, n̄ wa n s̄ɔ ɲei, ijuukp̄ai mii ɲau bɛ fei si in̄ei nnyi ɲau ih̄ei á baa ku j̄e si.

Jesu do Zeruzalemu
(Cɔ Luku 13:34-35)

³⁷ Jesu í ni, in̄e in̄ei Zeruzalemu ɲa, in̄e iyi ì ya kpa walii ɲa nɔ i ta ama abei Ilaaɔ̄ ɲa m̄o kuta i kpa ɲa ɲa. Ise f̄eloi n̄ ya n bi n t̄ɔt̄ɔ ɲɛ si abem bei aj̄ɛ í ya t̄ɔt̄ɔ amaɛ ɲa si ikpaɛ, amma i kù j̄e ɲa. ³⁸ Wee nsei Ilaaɔ̄ á f̄ũ n̄ɛ kpas̄ɛ n̄ɛ si awɔ. ³⁹ Ntɔ ntɔ n̄ wa n s̄ɔ ɲei, hai nsei i kaa yem má ɲa í gbe hee aj̄o iyi aa ni ɲa, Ilaaɔ̄ ku weea in̄e iyi wa naa do irii Laf̄ɛɛ.

24

*Jesu wa fɔ ideɪ kpasɛi Ilaaɔ ku lege
(Cɔ Maaku 13:1-2; Luku 21:5-6)*

¹ Nɔi Jesu í fita hai kpasɛi Ilaaɔ. Iyi wa ne ηɔi mɔcɔe ηa à koo à baa à nyisiε bei à ma kpasɛi Ilaaɔu do ileε ηa sãa sãa. ² Nɔi í sɔ ηa í ni, ì waa ye mii ηau be fei ηa ya. Ntɔ ntɔ ñ wa n sɔ ηei, kuta baa akã kaa naa ku maa lesi nje be má, aa kekεε mbe fei.

*Wahala iyi á naa si waatii ankãanyi
(Cɔ Maaku 13:3-13; Luku 21:7-19)*

³ Jesu í koo í buba iri kutai Olivie. Nɔi mɔcɔe ηa à bɔ bi tεε aηa duusɔɔ à beεε à ni, sɔ wa waati iyi mii nɔu be á ce. Nyinda yoomai á nyisi kunyiε wa do waatii ankãanyi.

⁴ Nɔ Jesu í je ηηa í ni, i ce laakai ηa ine gɔ ku maà naa ku ði iju nηε, ⁵ domi ine ηa iyi aa na a maa naa akã akã a maa ni aηai à je ine iyi Ilaaɔ í cicau aa kpɔ. Aa ði ijui ine nkpɔ. ⁶ Nɔ aa maa gbɔ ibai igũ amεε amεε do jiiji ηa. Í maà jò ku da zigi nηε, domi í gbe mii ηau be fei ku ce. Amma kù je waatii ankãanyiu be titã. ⁷ Dimi gɔ ηa aa ya na a maa ja do dimi mmu ηa. Ilaalu gɔ ηa mɔ aa maa ja do ilaalu mmu ηa. Nɔ ile á yaya si ilu gɔ ηa, nɔ ari á ce. ⁸ Ine nηu be fei á yei bei ara kuro sintei bãasi ku bei ku bí.

⁹ Si waati nηu, aa dasi ηε si awɔi ine ηa a kpã ηε iju, aa kpa ηε mɔm. Dimi fei á cé ηei na irim. ¹⁰ Waati beεbe, ine nkpɔ á nyið anyi, aa maa zamba nje nɔ a cé nje. ¹¹ Walii ibo nkpɔ ηai aa na a naa a maa wa inyii itii ine nkpɔ. ¹² Laalɔ ku ce á kɔɔsi hee ku jò ine nkpɔ kaa ne kubii kpaasi ηa má. ¹³ Amma ine iyi í temua hee kɔɔe á ba faaba. ¹⁴ Aa waazo laabaau

jiidai bommai Ilaaḏu si andunya fei ku ba dimi fei ku gbḗḗ, andunya ku bei ku kpa iri.

Faajii mii laalo iyi wa riisi kpasēi Ilaaḏ
(Cḗ Maaku 13:14-23; Luku 21:20-24)

¹⁵ Jesu í ni, walii Daniēli í fḗ idei mii laalo gḗ wo iyi á riisi kpasēi Ilaaḏ. Nḗui aa ye ḗa í wa si inya iyi í je ti Ilaaḏ. Ine iyi wa cio idei mii laalo, ku ce laakai ku gbḗḗ sḗa sḗa. ¹⁶ Waati beebe ine ḗa iyi à wa ilei Zudee a sa a bḗ iri kuta ḗa. ¹⁷ Nḗ ine iyi í wa antai ile sikifa, bii í kita ile ku ba ku sa ku maà bḗ ngḗḗḗ ku so inḗ ile. ¹⁸ Nḗ ine mḗ iyi í wa iko ku maà nyi kpasē koo so kumbooe má. ¹⁹ Waati beebe wahalai bḗasí ḗa do ayawo ḗa á caa mḗm. ²⁰ I ce kutḗḗ ḗa ku ba waatii kusau ku maà na ku je sukui tḗtḗ walakḗ ajḗi kusími *. ²¹ Ntḗ ntḗ, waati beebe wahala nla nlaí á naa iyi a kḗ ye dimiē hai sintei andunya hee do nnyi, nḗ a kaa ka ye dimiē má hee do ajḗ fei. ²² Bii Ilaaḏ kḗ jile si nḗu ku kaye kukpḗi ajḗu wo ine gḗ kaa weē. Amma í kayeei na irii ine ḗa iyi í cicau.

²³ Waati beebe, bii ine gḗ í sḗ ḗe í ni, i cḗ ine iyi Ilaaḏ í cicau í wa ihḗ, walakḗ ine mmu gḗ ku ni, í wa ihḗ, i maà dasi lafḗē naane ḗa. ²⁴ Ine gḗ ḗa aa na a naa akā akā a maa ni aḗai à je ine iyi Ilaaḏ í cicau walakḗ a ni aḗai à je walii ḗa amma iboi. Aa maa ce dobu dobu do maamaake ḗa ku ba a dī hee do ijui ine ḗa iyi Ilaaḏ í cicau bii aa yḗkḗ. ²⁵ Na ḗai í jḗ n wa n sḗ ḗe fei ndēē do njuma.

²⁶ Na nḗu, bii à na à sḗ ḗe à ni, ine iyi Ilaaḏ í cicau í wa gḗabua, i maà koo. Walakḗ bii à sḗ ḗe à ni, wa manji ilaawa, i maà dasi naane. ²⁷ Si bei kunḗi ijī

* **24:20** sukui tḗtḗ sukui tḗtḗ nḗa sukui atei, nḗ bii gḗ ku bḗ í ya gaabu.

í ya má inya hai nunui daakɔ hee ku bɔ nunui aɛ anu akã, beɛbe mɔi kunaai amu Amai Amanɛ á jɛ. ²⁸ Tengɪ bii iku í wa, bei yembeeku ŋa à ya tɔtɔɔ.

Kunaai Amai Amanɛ

(Cɔ Maaku 13:24-27; Luku 21:25-28)

²⁹ Jesu í ni, si anyii wahalau gbakã, nunu á kuku inyai, nɔ cukpa mɔ kaa má inya má, andaiya ŋa aa cuku wa hai lele nɔ gbugbãɪ lele ŋa a yaya. ³⁰ Waati beɛbe nyindai Amai Amanɛ á fita lelei Aɔ. Nɔ dimii andunya ŋa fei aa le awɔ si iri a maa kpata. Aa ye amu Amai Amanɛ ñ wa n naa si kudüi iji do gbugbã nla nla do amboe. ³¹ Kãakãaki nla nla á dɔ anu nɔ n be amalekam ŋa wa si andunya gonta mɛɛu. Anjai aa tɔtɔɔ inɛ ŋa iyi ñ cica si andunyaɔ fei.

Mii iyi jii ndii figi wa kɔ wa si

(Cɔ Maaku 13:28-31; Luku 21:29-33)

³² Jesu í ni, i cɔ mii iyi jii ndii figi wa kɔ ŋɛ si ŋa. Bii ì na ì ye amaawɔɛ ŋa à sinti ku wu wua kpɔtɔɔ, ì ya mà iyi ate í maai wa mbe. ³³ Beɛbe mɔi, bii ì ye mii ŋau be fei wa ce, i mà ŋa iyi kubaai amu Amai Amanɛ kaa kpe má, ajɔu í maai wa mɔm. ³⁴ Ntɔ ntɔ ñ wa n sɔ ŋɛi, kù jɛ inɛi nɛi ŋa feii aa ku ideu ku bei ku ce. ³⁵ Lele do ilɛ fei á na ku tã, amma idem ŋa a kaa tã pai.

Ilaaɔ ŋɛu akã i mà ajɔu

(Cɔ Maaku 13:32-37; Luku 17:26-30, 34-36)

³⁶ Jesu í sɔ ŋa má í ni, inɛ kãma kù mà waatiu hee má jɛ ajɔ iyi mii ŋau á ce, baa amaleka ŋa iyi à wa lele, baa amu Amau, í gbe Ilaaɔ Baaba ŋɛu akã. ³⁷ Si bei í ce si waatii Noweeu, beɛbe mɔi á ce si waati iyi amu Amai Amanɛ an nyi wa. ³⁸ Hee kukɔi inyi nlau ku maa naa, inɛ ŋa à waa jɛ, à waa mɔ, à waa ce abɔdɔ

ηα, à waa mua ama ηηα ηα məkə hee í koo í to si ajə
iyi Nowee í koo í ləð akəi inyiu. ³⁹ A kù waa lasabu
do wahala dimi bεεbe hee í to kukəi inyi nlau í je ηα
fei. Bεεbe məi á je si waati iyi amu Amai Amanε an
nyi wa. ⁴⁰ Si waati ηηu, amanε minji á wa iko nə aa
so inε akā a jə inε akā. ⁴¹ Inaabo minji á maa lələ,
aa so inε akā a jə inε akā. ⁴² Na ηηu, i wεεð səəlu ηα,
domi i kù mà ajə iyi Lafēε ηηε á nyi wa. ⁴³ I gbə iyi
ihē má ηα. Bii ilu kpasē í mà idū zaka iyi ile á naa, á
wə njoo nə ku ganjiε ku lə kpasēε. ⁴⁴ Na ηηu, inε mə,
i wεεð səəlu ηα, domi amu Amai Amanε an nyi wa
si waati iyi i kù waa tamaa ηα.

Amaace jiida do amaace laalo
(Cə Luku 12:41-48)

⁴⁵ Í sō ηα má í ni, yooi í je amaace ilu naanε iyi í
nε laakai. Lafēei í je inε iyi ilu kpasē gə í kpe í so
amaace kpaasie ηα í daa si awə ku maa cə ηα ku na
ηα ije si bei í jə. ⁴⁶ Inə didəi á je ti amaaceu bii lafēεε
í bàá í naa í bàá wa ce bεεbe. ⁴⁷ Ntə ntə, lafēεu á daa
amaaceu mii ndεε fei si awə. ⁴⁸ Amma bii í je amaace
laaləi, á lasabui ku ni, lafēεm kaa baa nya má, ⁴⁹ nə
ku dede ku maa cā amaace kpaasie ηα nə ku maa je
ku maa mə do woo mə atē ηα ajə. ⁵⁰ Bεεbei, lafēεu á
na ku baa si ajə iyi kù waa cə kpāae, do si waati iyi
kù waa tamaa, ⁵¹ nə á kpāa iju jiida jiida, nə ηηu do
ilu muafiti ηau fei wahala ηηα á je inya akā. Tengī
bei á le awə si iri ku maa kpatað.

25

Məndai mudēε gə ηα

¹ Jesu í ni, ajə iyi an naa n je bommam á yei bei
faajii mudēε mεewa gə ηα iyi à so fitila ηηα ηα à bə

məkə titō ku ko. ² Si inə nηa amanε miu í je ilu laakai, amanε miu mə kù ne laakai. ³ Mudεε miu hai ne laakai ηau à so fitila nηa ηa nə a kù so ikpo kosía. ⁴ Amma ilu laakai ηau à so fitila nηa ηa do ikpo kosía. ⁵ Wee məkə titōu kù to wa ríya. Si bei wa kpe, ηəi mudεε mεεwa ηau à siiko à waa sí njoo.

⁶ Hee zakai laja ηəi à gbə anu ku dōi ine ηa. À waa ni, məkə titōu wee wa to wa, i dede ka kòo. ⁷ Nəi mudεε mεεwa ηau à jí à waa teese fitila nηa ηa. ⁸ Hai ne laakai ηau à təə ine ihō ηau à ni, i mu nwa ikpo domi fitila nwa ηa à waa ku. ⁹ Nəi ilu laakai ηau à ni, aawo, kaa to awa fei. I koo i ra tu ηε gbakā. ¹⁰ Iyi à bə ikpou ku ra ηəi məkə titōu í to wa. Inε ngu ηa iyi à ce səəlu jüida ηau à tooe à lə bi ku ce abəđəu nə à cimbo gambou. ¹¹ Si anyie ηəi woo bə ikpo ku ra ηau mə à to wa, à wasi ku dō anu à waa ni, lafεε, lafεε, cí nwa gambo. ¹² Amma məkə titōu í ni, ntə ntə, n kù mà ηε.

¹³ Nəi Jesu í ni má, to, na nηu, i maa cə kpāa ηa domi i kù mà ajə iyi an nyi wa ηa hee má je waatiu.

*Məndai amaace mεeta gə ηa
(Cə Luku 19:11-27)*

¹⁴ Jesu í sō ηa má, í ni, bommai Ilaaō í yei má bei faajii məkə gə iyi wa bi ku bə ilu koo kpe be. Nə í kpe amaace ηa í so amanie fei í da nηa si awə. ¹⁵ Í na ine akā fiái wura kpekele nla miu, ine akā mə minji, ine mεetasiau mə akā, í na aηa feii si bei gbugbāi ine fei í to, í bei í neε. ¹⁶ Nəi gbakā amaace iyi à na fia kpekele miuu í so fiáu wa ceò sía, nə í ba riba miu má. ¹⁷ Bεεbe məi ine iyi à na minjiu mə, í ba riba minji má. ¹⁸ Amma ine iyi à na akāu í koo í tu isai í singa fiái lafεeu.

19 Si beɛbe ajɔ í koo wa baa nɔi lafɛei ine ηau í baa nɔ í kpe ηa a na a sisia nηu bei à cea fiau. 20 Amaace iyi í na fia kpekele miuu í naaɔ miu mmue wa má, nɔ í sɔɔ í ni, lafɛe, fia kpekele miu iyi í nam nɔu n ceɔ sɛa hee n̄ ba riba miu má. 21 Nɔi lafɛee í sɔɔ í ni, í sɛa, awɔu amaace jiida ilu naanei. Si mii keekeu ihɛ n̄ ye iyi í je ilu naane, na nηu, an daae mii nla si awɔ. Naa wa ka je jingau. 22 Ine iyi í na kpekele minjiu mɔ í naa í ni, lafɛe, fia kpekele minji iyi í nam nɔu, n̄ ba riba minji ma. 23 Nɔ lafɛee í ni, í sɛa, awɔu amaace jiida ilu naanei. Si mii keekeu ihɛ n̄ ye iyi í je ilu naane, na nηu, an daae mii nla si awɔ. Naa wa ka je jingau. 24 Si anyii nηu nɔi amaace iyi í na kpekele akãu mɔ í naa í ni, lafɛe, n̄ mà iyi awɔu ine ku gaabui. Bii i kù gbɛ bei í ya da, nɔ tengi bii i kù fã dimi, bei í ya mu. 25 Njoi nηu dei í mum be, nɔ n̄ koo n̄ si fiaeu ile. To, fiae wee. 26 Nɔi lafɛeeu í sɔɔ í ni, awɔu amaace yaamɔ ilu ikai, awɔi ì mà iyi n̄ ya n da baa bii n kù gbɛ, nɔ bei n kù fã dimi n̄ ya n mui. 27 To, iyi ì mà beɛbe wo, aa na ine gɔ fiam nɔui, nɔ i daa si inyi. Bii ì ce beɛbe wo an ye ndom do ribae fei waati iyi n̄ baa. 28 Si anyie nɔi í sɔ amaace kpaasi ηau í ni, i gba fia kpekele akãu í na ine iyi í ne meeɔau, 29 domi ine iyi í ne, nηui à ya kɔɔa si ku ba iyi í neu ku kɔɔsi má. Amma ine iyi kù ne, baa keeke iyi í neu má à ya gbaai. 30 Amaace nfeu mɔ, i soo i nyɔɔ angule si ilu kuku tengi bii ine ηa aa lesi awɔ si iri a kpata.

Kiitii ankãanyi

31 Nɔi Jesu í ni má, si waati iyi amu Amai Amane an naa do amboem do amaleka ηau fei, an buba si batai bomma ilu amboem. 32 Dimii andunya fei á tɔtɔ si wajum, nɔ an fɛefe ine ηa bei woo degbe í ya

fɛɛfɛ angudã do iwo ŋa. ³³ An jilɛ inɛ dee dee ŋau ikpa awɔ nɔm, inɛ laalɔ ŋau mɔ ikpa awɔ cangam. ³⁴ Waati bɛɛbɛ amu ilaaluu an sɔ inɛ ŋa iyi à wa awɔ nɔm n ni, i naa wa ŋa, inɛ iyi í ba kuweei Baam. I naa i buba si bomma iyi à ce nɔɛ sɔɔluɛ hai waatii kusintii andunya. ³⁵ Bommam tu ŋei si na iyi í jò si waati iyi ari wa kpam, ò muum ije n je ŋa. Nɔ si waati iyi agbɛ wa kpam má, ò muum inyi n mɔ ŋa. Nɔ si waati iyi n je inɛ njoo ò gbam si kpasɛ nɔɛ ŋa. ³⁶ Nɔ si waati iyi n wɛɛ basí ò bii anyim ŋa. Nɔ iyi n wa n ce bɔɔ ò gbɔm ŋa. Nɔ si waati iyi n wa ile piisɔɔ ò ya naa ku cɔm ŋa. ³⁷ Waati nɔɔ, inɛ dee dee ŋau aa jɛɛm a ni, Lafɛɛ, waati yoomai à yɛ ari wa kpaɛ nɔ à naɛ ije ò je wala agbɛ wa kpaɛ à naɛ inyi ò mɔ. ³⁸ Waati yoomai à yɛ ò je inɛ njoo à gbɛ si kpãɛ nwa, walakɔ à yɛ basí nɔ à bii anyiɛ. ³⁹ M̀ waati yoomai à yɛ ò waa ce bɔɔ walakɔ ò wa ile piisɔɔ nɔ à naa ku cɔɛ. ⁴⁰ Amu ilaaluu an je nɔɔ n ni, ntɔ ntɔ, bii ò cea inɛ akã inɛm ŋa iyi à kere à re ŋau ihɛ bɛɛbɛ ŋa, amui ò cea ŋa.

⁴¹ Si anyii nɔɔ, n bei n sɔ inɛi awɔ cangam ŋau mɔ n ni, i fa ara nɔɛ hai kɔkɔm, inɛ iyi Ilaaɔ í ceekpe. I bɔ si ina iyi ci ya ku, iyi à koa Seetam do amalekaɛ ŋa. ⁴² Aa lɔ si ina ŋai si na iyi í jò waati iyi ari wa kpam wo ò kù muum ije n je ŋa. Nɔ waati iyi agbɛ wa kpam ò kù muum inyi n mɔ ŋa. ⁴³ Waati iyi n je inɛ njoo ò kù gbam si kpasɛ nɔɛ ŋa. Nɔ si waati iyi n wɛɛ basí ò kù bii anyim ŋa. Iyi n wa n ce bɔɔ nɔ n wa ile piisɔɔ, ò ci ya naa ku cɔm ŋa mɔm. ⁴⁴ Anɔ mɔ aa jɛɛm a ni, Lafɛɛ, waati yoomai à yɛ ari wa kpaɛ, walakɔ agbɛ, walakɔ í je inɛ njoo, walakɔ basí, walakɔ si bɔɔ, walakɔ ile piisɔɔ nɔ a kù sobiɛ. ⁴⁵ An je nɔɔ n ni, ntɔ

ntɔ̀ n̄ wa n s̄ɔ̀ η̄ei, si bei i kù cea inε akāi inε η̄a iyi à kere à re η̄au ih̄ε bεεbε, amui i kù cea η̄a. ⁴⁶ Na n̄ηu, aa ye ijuukpā η̄ai si ina iyi ci ya ku. Amma inε dee dee η̄au aa lɔ̀ si kuwεε iyi ci ya tā.

26

Inε ngbo η̄au à waa busi n̄je a kpa Jesu

(Cɔ Maaku 14:1-2; Luku 22:1-2; Zāa 11:45-53)

¹ Iyi Jesu í fɔ̀ ide η̄au fei í tā, η̄oi í s̄ɔ̀ m̄ɔ̀cɔ̀ε η̄a í ni, ² ì mà η̄a iyi ajɔ̀ minjii í gbe ka jὲò jingau i Iku ku kua. Nɔ̀ waati bεεbei aa dasi amu Amaí Amanε si aw̄oi inε η̄a a kpam si j̄ii ku gaau.

³ Waati iyi Jesu wa s̄ɔ̀ m̄ɔ̀cɔ̀ε η̄a ideu, inε ngboi woo weei Ilaaɔ̀ η̄au do inε ngbo η̄au à tɔ̀tɔ̀ kabai Kaifu woo wee n̄lau. ⁴ Bei à waa busi n̄je b̄ei aa ce a ba a mu Jesu do bisi a kpa. ⁵ Amma à waa ni, kù s̄ia ku jὲ si aj̄oi jingauu ku ba hoya hoya ku maà dede si zamaau.

Abo gɔ̀ í f̄asi irii Jesu tulare

(Cɔ Maaku 14:3-9; Zāa 12:1-8)

⁶ Jesu í wa Betani kpas̄ei Simɔ̀ɔ̀ iyi í tako í ce b̄ɔ̀oi dintɛu, ⁷ η̄oi abo gɔ̀ í naa bi tεε waati iyi à waa jε. Wa mu ama caka ku s̄ia gɔ̀ iyi í nε tulare ku nε fia gɔ̀, nɔ̀ í f̄asi tulareu si irii Jesu. ⁸ Iyi m̄ɔ̀cɔ̀ η̄au à yɔ̀ɔ̀, η̄oi idɔ̀ η̄a í k̄ɔ̀ à ni, na mii í ce abou í koo í ce as̄ɔ̀oi tulareu ih̄ε. ⁹ Aa ka taai wo fia nkp̄ɔ̀ nkp̄ɔ̀ ka kp̄εa ilu are η̄a fia. ¹⁰ Iyi Jesu í gbɔ̀ à waa fɔ̀ bεεbε η̄oi í bee η̄a í ni, na mii í ce ì waa ye taalei abou η̄a. Mii j̄iidai í ceem bε. ¹¹ Ntɔ̀ ntɔ̀, ilu are η̄a aa maa wεε do inε waati k̄ama fei, amma amu n kaa n maa n wεε do inε hee do ajɔ̀ fei. ¹² Abou í f̄asi aram tulare do njuma ku ceò s̄ɔ̀lui kusim. ¹³ Ntɔ̀ ntɔ̀, tengi bii inε η̄a aa koo

a maa waazo laabaau jiidau si andunyau fei, aa sisi ide iyi abou ihē í ce a maa yeò gigie.

Zudasi á fita anyii Jesu

(Cɔ Maaku 14:10-11; Luku 22:3-6)

¹⁴ Nɔi Zudasi Isikarioti, ine akāi mɔcɔ maateeji ηau, í bɔ bi ine ngboi woo weei Ilaaɔ ηau, ¹⁵ í bee ηa í ni, mii aa muum ηa bii ñ da nηe Jesu si awɔ. Nɔ à ka fia isɔ fūfū ara kuntaa à naa. ¹⁶ Hai waati beɛbei, Zudasi wa de kpāa béi á ce ku zambað Jesu ku na ine ηau.

Jesu wa je ijei jingau Iku ku kua do mɔcɔe ηa

(Cɔ Maaku 14:12-21; Luku 22:7-14, 21-23; Zāa 13:21-30)

¹⁷ Si aɔ sintei jingau Pɛɛ hai ne lefeeu mɔcɔi Jesu ηau à naa à beee à ni, iwoi ì bi kaa ceee sɔɔlui jingau Iku ku kuau. ¹⁸ Nɔi í je nηa í ni, i bɔ inɔ ilu bi wāane kasa i sɔɔ i ni, amu Mɛetu ñ ni, waatim í to. Bi tɛei an je jingau Iku ku kua do mɔcɔm ηa. ¹⁹ Nɔ mɔcɔ ηau à ce bei Jesu í sɔ ηa, à ce sɔɔlui jingauu.

²⁰ Iyi ale í le Jesu do mɔcɔ maateeji ηau à waa je. ²¹ Waati iyi à waa je ηɔi Jesu í ni, ntɔ ntɔ, ine akā nηe á zambam. ²² Nɔi inɔi mɔcɔ ηau í fɔ ntɔ ntɔ, à wasi ku beee akā akā à waa ni, isa kù je amu ya Lafɛɛ. ²³ Nɔi Jesu í je nηa í ni, ine iyi í gūsi pɛɛ si inɔ jee awað aɔ, lafɛɛi á zambam. ²⁴ Amu Amai Amanɛ an ku si bei kukɔi idei Ilaaɔ wa fɔ. Amma ine iyi á zambam á ye ijuukpā nla nla. Á tiaa ineɛu bii í je a kù buu mɔm wo. ²⁵ Zudasi iyi á zambaɛu mɔ í so ide í ni, isa kù nɔ kù je amu ya Mɛetu. Nɔ Jesu í jɛaa í ni, oo, awɔi aa coo.

Ije iyi aa ka yeò gigii ikui Jesu

(Cò Maaku 14:22-26; Luku 22:14-20; Kər. 1, 11:23-35)

²⁶ Waati iyi à waa je, ɲɔi Jesu í so pɛɛ nɔ́ í saabu Ilaaɗ titã í bei í bububuɛ í na mɔcɔɛ ɲau, í ni, iyi ihɛ́i í je aram, i gba i je ɲa. ²⁷⁻²⁸ Si anyii nɲu, nɔ́ í so kɔɔfu si bii à dasi vɛɛ í saabu Ilaaɗ nɔ́ í na ɲa í ni, iyi ihɛ́i í je nɲem. Nɲui í je nyindai akabuu iyi Ilaaɗ í dɛ́ do amanɛ ɲa. An nikãɛ na irii inɛ nkpɔ́ ku ba n kpa idei dulum du ɲa. Inɛ fei, i mɔ ɲa. ²⁹ An sɔ́ ɲɛ, hai nnyi n kaa n mɔ atɛ́ vɛɛ má í gbe hee ajɔ́ iyi awaɛ ɲa fei aa ka mɔ vɛɛ titɔ́ si bommai Baam. ³⁰ Si anyiɛ à kɔ́ iri ɲa nɔ́ à fita à bɔ́ iri kutai Olivieu.

Piɛɛ á jã ku ni nɲu ku mà Jesu

(Cò Maaku 14:27-31; Luku 22:31-34; Zãa 13:36-38)

³¹ Nɲɔi Jesu í sɔ́ mɔcɔɛ ɲa í ni, idũuyi mɔm, inɛ fei aa nyiò anyi na irim. Béi Ilaaɗ í fɔ́ si kukɔ́i ideɛ, beɛbei á ce. I ni, á kpa woo degbeu nɔ́ angudã ɲau a fangaa bii fei. ³² Amma an jɪ́ hai si bale nɔ́ n cua nɲɛ n bɔ́ ilei Galilee. ³³ Nɲɔi Piɛɛ í sɔ́ í ni, baa bii inɛ fei wa nyiò anyi na iriɛ, amu n kaa n nyiò anyi pai. ³⁴ Nɲɔi Jesu í sɔ́ í ni, ntɔ́ ntɔ́, idũuyi mɔm, hee ajɛɛ ku maa kɔ́, aa jã ise gbɛɛta i ni i kù màm. ³⁵ Amma Piɛɛ í jɛaa í ni, n kaa n kɔsiɛ pai, baa bii í je an ku do awɔ́ ajɔ́i. Nɔ́ mɔcɔ́ ɲau mɔ́ fei à fɔ́ beɛbe.

Jesu wa ce kutɔ́ Gɛsemanee

(Cò Maaku 14:32-42; Luku 22:39-46)

³⁶ Nɲɔi Jesu do mɔcɔɛ ɲa à bɔ́ inya gɔ́ iyi à ya kpe Gɛsemanee. Iyi à to be nɔ́ í sɔ́ ɲa í ni, i buba ihɛ́i titã ɲa n koo n ce kutɔ́ wa. ³⁷ Nɲɔi í gbã Piɛɛ do ama minjii Zebedee ɲau à bɔ́ waju. Nɔ́ inɔ́ kufɔ́ í naa siɛ

hee arae fei í rɔ. ³⁸ Nɔi í sɔ̄ ɲa í ni, inɔ kufɔ́ í naa sim nla nla hee wa bi ku kpam. I wa ihě, i bam njoo ku wɔ ɲa. ³⁹ Iyi í fɔ̄ beɛbe í tã, ɲai í bɔ̄ waju keeke í koo í seɛbata ilɛ wa ce kutɔ́ í ni, Baam, bii á ce, jò wahalau ihě ku j̄im. Amma do ɲɲu fei, ku maà ti ku je ti idɔ̄ɔbim, jò idɔ̄ɔbie ku ce.

⁴⁰ Si anyie ɲai í nyi wa bi mɔ̄cɔ̄ mɛeta ɲau í ba ɲa à waa sí njoo. Nɔi í bee Piɛɛ í ni, debɛi, i kù yɔ̄kɔ̄ i kù bam njoo ku wɔ̄ baa lɛɛu akã ɲa? ⁴¹ I wɔ̄ njoo nɔ̄ i maa ce kutɔ́ ɲa ku ba i maà dasi kulelei inɛ ɲa. Idɔ̄i amanɛ í bi, amma arae í kua gbugbãɛ.

⁴² Nɔ̄ í j̄lò ɲa isɛ gbeejisia má í koo í ce kutɔ́ í ni, Baam, bii ì je wahalau ihě kaa j̄im, bii í je kù nɛ beí á ce iyi n kù yɔ̄ɔi, jò idɔ̄ɔbie ku ce. ⁴³ Iyi í ce kutɔ́ í tã ɲai í nyi wa bi tu ɲa má nɔ̄ í ba ɲa à waa sí njoo má, domi njoo wa kpa ɲa. ⁴⁴ Jesu í jò ɲa má, í koo í ce kutɔ́ isɛ gbɛetasiaɛ si ide akãu. ⁴⁵ Nɔ̄ í nyi wa bi tu ɲa má í sɔ̄ ɲa í ni, ì sũ ì waa sími ɲai hee nsei? I cɔ̄, waati í gbe keeke iyi aa mu amu Amai Amanɛ a daa ilu dulum ɲa si awɔ̄. ⁴⁶ Inɛ iyi á zambam wa to wa. I dede kaa kòo ɲa.

À mu Jesu

(Cɔ̄ Maaku 14:43-50; Luku 22:47-53; Zãa 18:3-12)

⁴⁷ Iyi Jesu wa fɔ̄ beɛbe gbakã, ɲai Zudasi, inɛ akãi mɔ̄cɔ̄ maateɛji ɲau í to wa. Zamaa nla gɔ̄ wa tooɛ wa à waa mu taakuba ɲa do golo ɲa. Inɛ ngboi woo weei Ilaaɗ ɲa do inɛ ngbo ɲauí à be ɲa wa. ⁴⁸ Waati iyi Zudasi í dasi idɔ̄ ɲɲu ku zamba Jesuu, í sɔ̄ inɛ ɲau nyinda gɔ̄ iyi ɲɲu á ce. Í ni, inɛ iyi an koo n ya n baabaɛ, Lafɛɛ mbe, i muu. ⁴⁹ Hai Zudasi í to wa gbakã, í sekeɛi si Jesu í ni, irei ì caalɛ, Mɛetu. Nɔ̄ í

baabaε. ⁵⁰ N̄ɔi Jesu í s̄ɔ́ í ni, kpaasim, iyi ì naa ku ceu, coo.

N̄ɔ inε η̄au à to Jesu aw̄ɔ gbakã à muu. ⁵¹ N̄ɔi inε akãi m̄ɔc̄ɔi Jesu η̄au í ȳɔ taakubaε í café it̄fi amaacei woo wee n̄lai Ilaāɔ́u í buu. ⁵² Amma Jesu í s̄ɔ́ í ni, sindo taakubaε si ank̄ɔ̄ε. Inε iyi wa kpa inε do taakuba fei, taakubai á na ku kpa laf̄εε m̄ɔ. ⁵³ I kù mà iyi bii ñ bi an ȳɔk̄ɔ n t̄ɔ̄ Baam, n̄ɔ gbakã ku sambaam amaleka dubu nkp̄ɔ nkp̄ɔ wa a naa a sobim? ⁵⁴ Amma bii ñ ce bεεbε, kuk̄ɔi idei Ilaāɔ́ iyi í ni mii η̄au ih̄ε fei á bam nii kaa k̄ɔ.

⁵⁵ N̄ɔi Jesu í bee zamaau í ni, amui ì naa ku mu be η̄a do taakuba do golo η̄a bei woo ce ile? Ñ ya n wa si in̄ɔ n̄ηε aj̄ɔ fei n maa n k̄ɔ inε η̄a si cio kpas̄εi Ilaāɔ́, n̄ɔ i kù mum η̄a. ⁵⁶ Amma n̄ηu η̄au be fei í cei ku ba ide iyi walii η̄au à f̄ɔ si tiai idei Ilaāɔ́ ku k̄ɔ.

N̄ɔi m̄ɔc̄ɔ η̄au fei à j̄ɔ̄ à sa.

Jesu í wa wajui igbei woo kiiti η̄a

(C̄ɔ Maaku 14:53-65; Luku 22:54-55, 63-71; Z̄aa 18:13-14, 19-24)

⁵⁷ Inε η̄a iyi à mu Jesuu à b̄ɔ̄ε bi Kaifu woo wee n̄lai Ilaāɔ́. Tengi bei woo k̄ɔ inε η̄a si wooda η̄au do inε ngbo η̄au à t̄ɔ̄ɔ̄. ⁵⁸ N̄ɔ Piεε í wa hee j̄iij̄i wa too Jesu wa do anyi hee í b̄ɔ in̄ɔ bantumai kpas̄εi woo wee n̄lau. N̄ɔi í buba be do woo degbe andε koofa η̄au na ku yēɔ̄ bei ideu á kpāɔ̄ iri.

⁵⁹ Waati n̄ηu inε ngboi woo weei Ilaāɔ́ η̄a do igbei woo kiiti η̄au fei à waa de a má Jesu ide iyi aa yēɔ̄ taaleε ku ba a kpāa. ⁶⁰ Amma a kù ba ide iyi aa yēɔ̄ taaleε baa do iyi ilu s̄εεda ibo nkp̄ɔ́ í naa í máa ide fei. Si anyii n̄ηu, amanε minji ḡɔ η̄a à naa. ⁶¹ À ni,

məkəu ihē í ni n̄ɲu á yəkə ku lɛgɛ kpasēi Ilaaḍ nɔ si afei ajɔ mɛeta n̄ɲu ku ma mmuɛ má.

⁶² N̄ɲi woo wee nlai Ilaaḍu í dede í bee Jesu í ni, i kù waa ni ide gɔ? Ide mii inɛ ɲau ihē à waa yɛð taaleɛ. ⁶³ Amma Jesu wa cokoe. N̄ɲi woo wee nlau í sḥo í ni, do irii Ilaaḍ, fɔ bii awəu Amai Ilaaḍ inɛ iyi Ilaaḍ í cicauí * . ⁶⁴ N̄ɲi Jesu í jɛaa í ni, oo, amui, si bei ì fɔ. Nɔ ñ wa n sḥ ɲei, aa yɛ amu Amai Amanɛ ñ wa n buba awə ɲjei Ilaaḍ ilu gbugbã fei. Bɛɛbɛ mɔi aa na i yem ɲa ajɔ akã n naa si kudũi iji má. ⁶⁵ N̄ɲi woo wee nlau í ga ibɔɛ ku nyisið idɔɔkðɛ. N̄ɲi í ni, wa bu Ilaaḍ. A kù waa de ilu sɛɛda kãma má. I gbɔ bei wa bu Ilaaḍ ɲa. ⁶⁶ Beirei ì yɛ a cea məkəu ɲa. N̄ɲi aɲa fei à yɛ taaleɛ à ni í to a kpaɔ.

⁶⁷ N̄ɲi à wasi ku tu si wajui Jesu antɔ nɔ à waa daa kutu, inɛ gɔ ɲa mɔ à waa sambalɛ. ⁶⁸ Nɔ à ni, awə iyi ì waa kpe araɛ inɛ iyi Ilaaḍ í cicau, sḥ wa inɛ iyi í cãɛ.

Piɛɛ í jã í ni n̄ɲu kù mà Jesu

(Cɔ Maaku 14:66-72; Luku 22:56-62; Zãa 18:15-18, 25-27)

⁶⁹ Waati bɛɛbɛ Piɛɛ wa buba bantumai kpasɛu. N̄ɲi mudɛɛ woo ce icɛ gɔ í sekɛɛ siɛ wa í ni, awə mɔ ì tako ì wɛɛ do Jesu inɛi Galileeu. ⁷⁰ Amma í jã si wajui aɲa fei í ni, n kù mà iyi ì waa fɔ. ⁷¹ Si anyiɛ, nɔ í dede í bɔ ikpa andɛ kabau. N̄ɲi mudɛɛ amaace mmu gɔ í yɔð má, nɔ í sḥ inɛ ɲa iyi à wa bɛu í ni, inɛeu ihē í tako í wɛɛ do Jesu inɛi Nazaretii. ⁷² N̄ɲi Piɛɛ í jã má nɔ í ceekpe í ni, n kù mà inɛeu bɛ. ⁷³ Iyi í kḥosi má, ɲoi inɛ ɲa iyi à wa bɛu à sekɛɛ si Piɛɛ à ni, ntɔ ntɔ awəu inɛ akã ɲjai. Ide ku fɔɛ wa nyisi iyi awəu inɛi

* **26:63** do irii Ilaaḍ Do Gerɛki à ni, do irii Ilaaḍ iyi í wɛɛ.

Galileei. ⁷⁴ Nɔi í teese í ceekpe í ni, n kù mà màkɔu. Bɛ gbakã ajɛɛ wa kɔ. ⁷⁵ Nɔ Piɛɛ í ye gigii ide iyi Jesu í sɔɔu wo í ni, hee ajɛɛ ku maa kɔ aa já ise gbɛeta i ni i kù màm. Nɔi í fita í koo wa kpata ntɔ ntɔ.

27

À bɔ̀ Jesu wajui Pilati

(Cɔ Maaku 15:1; Luku 23:1-2; Zãa 18:28-32)

¹ Nɔi daadaakɔ inɛ ngboi woo weei Ilaaɔ ɲa do inɛ ngbo ɲa fei à jilɔɔ si aɲa a kpa Jesu. ² Nɔ à dũu à koo à daa Pilati ilu ileu si awɔ.

Ikui Zudasi

(Cɔ IWB 1:18-19)

³ Zudasi, nɲu iyi í zamba Jesuu, í ye bei à ye taaleɛ a kpaɔ, ɲɔi inɛ í fɔ. Nɔ í nyiò fiaí isɔ fũfũ kuntaau bi inɛ ngboi woo weei Ilaaɔ ɲa do inɛ ngbo ɲau. ⁴ Í sã ɲa í ni, n ce dulum si bei n zamba inɛ dee deeu ihɛ a kpaɔ. Amma à jɛaa à ni, yoomai í ye wa. Í jɛ ideí iriɛ. ⁵ Nɔi Zudasi í nyɔ fiaú si kpasɛi Ilaaɔ bɛ í nɛɛ. Nɔ í koo í dasi kɔɔɛ ikũ lele í kpa araɛ.

⁶ Inɛ ngboi woo weei Ilaaɔ ɲau à tasi fiaú à ni, beirei aa ka ceò fiaú ihɛ. A kù nɛ kpãa ka dasi kpakoi kpasɛi Ilaaɔ si na iyi í jò fia iyi à sã na a nikãò njei inɛ goi. ⁷ Iyi à busi nje à tã, nɔ à so fiaú à raò ikoi woo ma caka gɔ, à ce bi ku si inɛ njoo ɲa. ⁸ Na ɲɔi í jò à ya kpe ikou ikoi nje baa nnyi. ⁹ Bɛɛbei ideí Zeremii waliú í ce si bei í ni, à so fiaí isɔ fũfũ kuntaau, fia iyi inɛi Izireli ɲa à jesi aɲa a sã na iriɛu, ¹⁰ nɔ à raò ikoi woo ma cakau, si bei Aɔ Lafɛɛ í dasim.

Pilati wa bee Jesu ide ɲa

(Cɔ Maaku 15:2-5; Luku 23:3-5; Zãa 18:33-38)

11 Nɔi à koo à leeki Jesu si wajui Pilati ilu ilɛu, nɔ í beɛ í ni, awɔi ì jɛ ilaalui Zuifu ɲa? Nɔ Jesu í jɛaa í ni, oo, si beɪ ì fɔ. 12 Si anyii nɲu, inɛ ngboi woo weei Ilaaɔ ɲa do inɛ ngbo ɲau à waa máa ide, nɔ kù ni nɲa ide kãma. 13 Nɔi Pilati í beɛ í ni, i kù waa gbɔ ide ɲa iyi inɛ ɲa à fɔ à waa yɛ̀ taaleɛ ba. 14 Amma Jesu kù jɛaa baa gbakã hee biti í muu.

À yɛ taalei Jesu a ba a kpa

(Cɔ Maaku 15:6-15; Luku 23:13-25; Zãa 18:39-19:16)

15 Wee si jingauɪ Iku ku kua fei ilu ilɛu í ya j̀ inɛi piisɔ̀ akã iyi zamaa í bii. 16 Wee, waati beɛbe inɛ gɔ í wa ile piisɔ̀ be, à ya kpoo Barabaa, nɔ inɛ fei í màa. 17 Nɔi í j̀ iyi zamaau í tɔtɔ, Pilati í bee ɲa í ni, yooi ì bi n j̀ nɲɛ, Barabaa de, mà Jesu iyi à ya kpe Kirisiu. 18 Í fɔ beɛbei si na iyi í j̀ wa mà sãa sãa iyi na igui í j̀ à daa nɲu Jesu si awɔ.

19 Waati iyi Pilati wa buba bi ku ce kiitiu, ɲɔi aboɛ í be siɛ inɛ gɔ wa í ni, maà dasi ideɪ inɛ dee deeu be baa, domi idũ, iyi ñ wa n sũ, ñ yɛ wahala jiida jiida si ala na iriɛ.

20 Amma inɛ ngboi woo weei Ilaaɔ ɲa do inɛ ngbo ɲau à wasi ku mante zamaau à waa ni à sɔ Pilati ku nyaa aɲa Barabaa nɔ ku j̀ a kpa Jesu. 21 Nɔ Pilati í bee ɲa í ni, si amanɛ minji ɲau be, yoo nɲai ì bi n j̀ nɲɛ. Nɔ à ni, Barabaa. 22 Nɔ Pilati í ni, to, beirei an cea Jesu iyi à ya kpe Kirisiu. Nɔi aɲa fei à ni, kpakpae si j̃i ku gaau. 23 Nɔi Pilati í bee ɲa í ni, laalɔ yoomai í bei í ce. Amma béi Pilati wa fɔ fei, beɛbe mɔi inɛ ɲau à ya dɔ anu hee lele a ni, kpakpae si j̃i ku gaau. 24 Iyi Pilati í yɛ mii iyi nɲu wa ce fei ngbei, wakatau wa kɔ̀si mɔm nii, ɲɔi í bu inyi í wɔ̀

si wajui zamaau í nyisi iyi baai n̄ju kù wa si ideu, í ni, n̄jei m̄ak̄o dee deeu ih̄ē ku nik̄āe kù yem, í j̄e idei irii n̄je. ²⁵ N̄joi in̄e n̄au fei à j̄e à ni, kunik̄āi n̄j̄eεu ku j̄e idei irii awa do ama n̄wa n̄a. ²⁶ N̄joi Pilati í j̄ò n̄ja Barabaa, n̄o í j̄ò à t̄ea Jesu kp̄ot̄o. Si anyii n̄ju, n̄o í da n̄ja si aw̄o a koo a kpakp̄ae si j̄i.

Sooge n̄a à waa yaako Jesu

(C̄o Maaku 15:16-20; Z̄āa 19:2-3)

²⁷ Si anyii n̄ju n̄joi sooge n̄a à gb̄ā Jesu à l̄òe kabai ilu il̄eu, n̄o à t̄ot̄o soogee n̄a iyi à gbe n̄au fei be. ²⁸ À b̄o nyaūe n̄a n̄o à daa si ib̄o nkpa sis̄o ḡo. ²⁹ N̄o à ba fulai aḡū à lea si iri, n̄o à naa kpokpoo si aw̄o n̄j̄eε, à bei à gule si wajue à waa yaakoe à waa ni, f̄o ilaalui Zuifu n̄a. ³⁰ N̄joi à tu sīe ant̄o n̄o à gba kpokpoo à c̄āa si irie. ³¹ Iyi à yaakoe à t̄ā, n̄joi à b̄oaa ib̄o nkpa à bei à daa si ib̄oε à gb̄āa à waa b̄o ku kpakp̄ae si j̄i ku gaau.

À kpakpa Jesu si j̄i ku gaau

(C̄o Maaku 15:21-32; Luku 23:26-43; Z̄āa 19:17-27)

³² Waati iyi à waa fita hai in̄o iluu n̄joi à ko in̄ei Sireni ḡo à ya kpoo Sim̄o. N̄joi sooge n̄au à tilasie à k̄āa j̄i ku gaau bii aa kpakpa si Jesuu. ³³ N̄o à waa b̄o inya ḡo iyi à ya kpe Ḡooḡota, waato inya iyi í j̄o kokoi iri. Waati iyi à to be, ³⁴ à na Jesu at̄ē v̄ēe iyi à ȳoḡee do alolo. Amma iyi í tīeε kù bi n̄ju ku m̄o.

³⁵ N̄joi à kpakp̄ae si j̄i ku gaau n̄o à ta k̄pasa si j̄in̄eε n̄au à ce ikp̄ēε. ³⁶ N̄o à buba à waa degbeε. ³⁷ Si antai irie do lele, à k̄o ide iyi wa f̄o taale iyi í ce à ni, in̄e ih̄ēi í j̄e Jesu, Ilaalui Zuifu n̄a. ³⁸ N̄joi à kpakpa ile minji ḡo n̄a be má, in̄e ak̄ā ikpa aw̄o n̄j̄eε, in̄e ak̄ā m̄o ikpa aw̄o can̄ḡae.

³⁹ Ine ɲa iyi à waa too do be à ya gbugbã irii a maa buu, ⁴⁰ a maa ni, kù jε awɔi ì ni aa legε kpasɛi Ilaaɔ nɔ ì maa má si afei ajɔ mɛeta? To, bii awɔu Amai Ilaaɔi, faaba araε be, kita wa hai si antai j̄ii ku gaauu. ⁴¹ Beɛbei ine ngboi woo weei Ilaaɔ ɲa do woo kɔ ine ɲa si wooda ɲa do ine ngbo ɲau à ya maa yaakoε a maa ni, ⁴² í faaba ine gɔ ɲa amma í mɔngɔ ku faaba araε. Kù jε ì ni n̄ɲu ilaalui inei Izireli ɲai? To, ku kita wa hai si antai j̄ii n̄ɲu ku ba ka dasiε naane. ⁴³ Í dasi Ilaaɔ naane nɔ í ni n̄ɲu Amai Ilaaɔi. Debei, bii Ilaaɔ í nε kubie ntɔ ntɔi ku faabaε. ⁴⁴ Beɛbe mɔi ile ɲa iyi à kpakpa do Jesu ajɔu à ya maa yaakoε.

Waati iyi Jesu í ku

(Cɔ Maaku 15:33-41; Luku 23:44-49; Zãa 19:28-30)

⁴⁵ N̄ɔi dasã nkpau ilu í kuku si ile fei hee í koo í to isɔ mɛetai ale. ⁴⁶ Nɔ si isɔ mɛetau Jesu í d̄ɔ anu hee lele í ni, Eli, Eli, lama sabatani, waatɔ Ilaaɔ, Ilaaɔ, na mii í ce ì f̄usim awɔ. ⁴⁷ N̄ɔi ine gɔ ɲa iyi à wa beu à gbɔ ideu. Nɔ à ni, wa kpe Elii. ⁴⁸ N̄ɔi gbakã ine akã ɲa í sei í koo í d̄i kanya si golo gɔ í sɔsi inyiikã í bei í naa í toa Jesu ku c̄ɔc̄ɔε. ⁴⁹ Amma ine ɲa iyi à gbe ɲau à ni, j̄ɔ titã, ka cɔ bii Elii á na ku faabaε. ⁵⁰ Nɔ Jesu í d̄ɔ anu má hee lele í bei í ku.

⁵¹ Asee, waati beɛbe si ilui Zeruzalemu, ridoo iyi í wa kpasɛi Ilaaɔu í ga í kp̄ε minji hai lele hee ku bɔ ile, nɔ ile í yaya hee kuta ɲa à la. ⁵²⁻⁵³ Bale ɲa à c̄i, nɔ woo dasi Ilaaɔ naane nkpɔ ɲa iyi à tako à ku wo à j̄i má, à fita hai inɔ bale. Si anyii kuj̄ii Jesu nɔ à bɔ Zeruzalemu ilu kumáú à tuse ara ɲa bi ine nkpɔ.

⁵⁴ N̄ɔi ine ngboi sooge ɲa do ine ɲa iyi à wa bi tεε à waa degbe Jesuu à ye kuyayai ileu do mii ɲa iyi í

ce fei ηοι ηιο nla nla í mu ηα à waa ni, ntò ntò, inεευ ihē Amai Ilaaōi. ⁵⁵ Inaabo nkpò gò ηα à wa be, à waa cò Jesu wa hai jiiji. À too Jesu wai hai Galilee a naa a gbàa. ⁵⁶ Si inò nηa Maari inei Madalau do Maari iyei Zaaki do Zozεfu, do iyei amai Zebedee ηα, aηa fei à wa be.

À dasi ikui Jesu bale

(Cò Maaku 15:42-47; Luku 23:50-56; Zāa 19:38-42)

⁵⁷ Iyi alé í lε, ηοι mòkò ilu fia gò í naa be. À ya kpoo Zozεfu, inei Arimateei. Wee nηu mò mòcòi Jesui wa je. ⁵⁸ Nòì í bò bi Pilati í tòεε ikui Jesu. Nò Pilati í yòòdaa í ni a naa. ⁵⁹ Zozεfu í so ikuu í woo do acò fufū titò gò. ⁶⁰ Nò í koo í suu si isai kuta gò iyi í jò à gbea nηu takae wo, amma a kù dasi inε gò titā. Si anyie nò í bimbili kuta nla gò í diò andei balεu í bei í nε. ⁶¹ Maari inei Madalau do Maari iyi ihōu à wa be à waa buba kòkòì balεu.

Bale ku degbe

⁶² Iyi ajòì sòòlui kusimiu í kpa iri, ηοι inε ngboi woo weei Ilaaō ηα do Farisi ηau à bò bi Pilati ajò *. ⁶³ À ni, lafēε, à ye gigii ide iyi ilu ibou í fò si waati iyi í wεε si andunya í ni si ajò mεεtaσia nηu á jì hai si bale má. ⁶⁴ Na nηu, jò a maa degbe balεu hee ku to zakai ajò mεεta, ku ba mòcòε ηα a maà na a nya ikuu, a bei a koo a sō inε ηα a ni, í jì hai si bale. Waati beεbe iboi ankāanyiu ihē á na ku re baa ti takou má. ⁶⁵ Nòì Pilati í sō ηα í ni, í gbā sooge ηau a koo a degbee bei ì bi ηα. ⁶⁶ Nò

* **27:62** iyi ajòì sòòlui kusimiu í kpa iri Bi Zuifu ηα ajò mmu í ya sintii hai iso mεεfai alε.

anàò ña fei à bɔ bi balɛu. À ce nyindai amanlu si kutau ku ba inɛ gɔ ku maà cūu. Nɔ à jilɛ sooge ña bɛ à waa degbɛɛ.

28

Kuj̄ti Jesu hai si balɛ

(Cɔ Maaku 16:1-10; Luku 24:1-12; Zāa 20:1-10)

¹ Iyi ajɔi kusimiu í lɔ, ajɔ amaazuma daadaakɔ Maari inɛi Madalau do Maari iyi ihɔ à bɔ balɛu ku cɔ. ² Nɔi gbakā ilɛ kuyaya nla gɔ í dede nɔ amalekai Aɔ Lafɛɛ gɔ í kita wa hai lele í naa í tale kutau wa buba si. ³ Wajue wa daana bei kuɔɔi ij̄i nɔ nyauɛ ña mɔ wa fūuta bei iwu tafa. ⁴ Nɔi njo í mu woo degbe ñau hee à waa yaya nɔ à cuku ilɛ bei iku ña. ⁵ Nɔi amalekau í sɔ inaabo ñau í ni, inɛ, i maà jò njo ku mu ñɛ. N̄ mà iyi Jesu inɛ iyi à kpakpa si j̄i ku gaauui ì waa dɛ ña. ⁶ Kù wa ihɛ má, í j̄i hai si balɛ si bei í tako í fɔu. I naa í cɔ bii í tako wa sū wo, ⁷ nɔ i koo ñya ñya i koo i sɔ mɔcɛɛ ña i ni, í j̄i hai si balɛ. Á cua nɛɛ ikpa Galilee. Bei aa yɔɔ ña. Iyi ñ nɛ an sɔ ñɛ mɛɛ.

⁸ Nɔi à sinda ñya ñya hai bi balɛu do njo. Nɔ baa do iyi à waa ce njo fei à nɛ inɔ didɔ nla nla má. Nɔi à sei à koo à sɔ mɔcɛɛ ña laabaauu. ⁹ Nɔi Jesu í kò ña í ni, i fɔɔ. Nɔi à sɛkɛɛ siɛ wa à naa à mu kutɛɛ à sɛɛbata si wajue. ¹⁰ Nɔ Jesu í sɔ ña í ni, i maà jò njo ku mu ñɛ. I koo i sɔ kpaasim ña a bɔ Galilee, bei aa yɛm.

Idei woo degbe ña

¹¹ Waati iyi à wa si kpāa à waa nɛu, inɛ gɔ ña si woo degbe ñau à bɔ inɔ ilu à koo à sisia inɛ ngboi woo weei Ilaaɔ ña mii iyi í ceu fei. ¹² Nɔ inɛ ngboi woo weei Ilaaɔ ñau à ce kutɔtɔ do inɛ ngbo ñau à

busi nje nɔ à mua sooge ηau fia nkpɔ ɔɔ, ¹³ à sɔ ηa à ni, i sɔ ine ηa i ni mɔcɔe ηa à naa idũ laja à naa à ce ilei ikuu waati iyi ì waa sɪ njoo ηa. ¹⁴ Bii ilu ileu í gbɔ ideu, à mà bei aa ka ce ku ba ku maà kpã ηe iju. ¹⁵ Sooge ηau à gba fiaw nɔ à ce bei à tɔɔ ηau. Nɔi í jò ideu í fangaa si inɔi Zuifu ηa hee do nnyi fei.

Icɛ iyi Jesu í jàa mɔcɔe ηa

(Cɔ Maaku 16:14-18; Luku 24:36-49; Zãa 20:19-23; IWB 1:6-8)

¹⁶ Jesu í bɔ Galilee. Si anyii nηu nɔ mɔcɔ maatakã ηau à koo à baa be si iri kuta bii í tako í sɔ ηa wou. ¹⁷ Iyi à yɔɔ, ηɔi à waa guleaa. Amma ɔɔɔ ηa à waa sika sika. ¹⁸ Nɔi Jesu í sekɛɛ si ηa wa í ni, yiikoi lele do ti ile fei à nam nii. ¹⁹ Na nηu, i koo si dimi fei, i ce ηa mɔcɔm ηa. Nɔ i dasi ηa inyi do irii Baaba do ti Ama do ti Hundei Ilaaɔ. ²⁰ Nɔ ide ηa iyi ñ sɔ ηe fei, i kɔ ηa si ide ηau ku jirima ηa. Nɔ an maa n wɛɛ do inje ajɔ fei hee kɔɔi andunya

Akabuu Titõi Idei Ilaa **Monkole New Testament**

copyright © 2006 SIM International

Language: Monkole (Mokole)

Translation by: SIM International

Monkole, Akabuu Titõi Idei Ilaa

This translation, published by the UEEB/SIM au Benin, was published in 2006.

If you are interested in obtaining a printed copy, please contact the SIM, BP 15, Parakou, Benin.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-10-02

xc

596bf1bc-1348-53da-8787-98c1d2a18282